

styrelse och förvaltning för år 1864, blef samma berättelse till Stats-Utskottet hänvisad.

§ 14.

Föredrogos, men bordlades ytterligare:
Stats-Utskottets Utlåtanden N:is 29—32;
Andra Kammarens Tillfälliga Utskotts Utlåtanden och Betänkanden N:is 16—20.

§ 15.

Med undantag af det ärende, hvarom 10 § i detta protokoll handlar, blefvo protokollsutdrag angående öfriga vid detta sammanträde fattade beslut upplästa och godkända.

Sammanträdet afslutades kl. $\frac{1}{2}$ 12 e. m.

In fidem
H. Husberg.

Onsdagen den 13 Mars.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Protokollet för den 11 dennes samt protokollsutdrag angående det under § 10 i nämnda protokoll antecknade ärende upplästes och godkändes.

§ 2.

Beviljades ledighet från deltagande i riksdagsgörömlen åt Herr *Sven Hansson* under 6 dagar från den 18 samt åt Herrar *Rosenberg* och *Ola Nilsson* från Christianstads län hvardera under 15 dagar från den 21 uti innevarande månad.

§ 3.

Företogs ånyo till handläggning Stats-Utskottets Utlåtande N:o 29, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition, i fråga om den under N:o 2 vid Skeppsbron i hufvudstaden belägna, Kronan tillhöriga f. d. Ridderstolpeska egendomens användande till byggnad för Telegrafverket.

I afseende å Utskottets förra hemställan, afstyrkande bifall till Kongl. Maj:ts ofvannämnda framställning, yttrade

Herr Statsrådet Lagercrantz: Stats-Utskottet har funnit det med Statens intresse mer förenligt att bortsälja det s. k. Ridderstolpeska huset, än att, på sätt Kongl. Maj:t i sin nädiga Proposition föreslagit, disponera detsamma för Telegrafverkets behof. Stats-Utskottet har nemligen -- under antagande, att, genom försäljning af egendomen, 120,000 R:dr kunna därför erhållas, och då uppförandet af en ny byggnad på tomten skulle kosta 103,000 R:dr, samt kostnaden för egendomens användande i och för Statens räkning således rätteligen böra skattas till minst 223,000 R:dr, derå räntan skulle betydligt öfverstiga det hyresbelopp, som för närvarande af Telegrafverket erlägges -- på dessa skäl ansett sig böra afstyrka bifall till Kongl. Maj:ts nädiga Proposition.

Jag vill visserligen icke bestrida, att ifrågavarande egendom, med fastadt afseende på tomtens utomordentligt gynnsamma läge, kan vid försäljning betinga ett pris af 120,000 R:dr, och att, i fall en ny byggnad derpå uppreses med en kostnad af 103,000 R:dr, den nya egendomen således kunde räknas stå till 223,000 R:dr, men då Utskottet säger: "att, med afseende å hvad sålunda blifvit upplyst, det syntes Utskottet föga förenligt med en sådan hushållning, som i afseende å Statens tillgångar bör ega rum, att för beredande af lokal åt ett enda embetsverk, hvilket för närvarande erlägger i hyra tillhoppa 5,550 R:dr, upplåta en egendom, hvars värde, efter utförande af den ifrågasatta nybyggnaden, hvarförinnan egendomen ej kan för det afsedda ändamålet användas, måste antagas uppgå till minst 223,000 R:dr", så kan jag för min del ej finna detta påstående vara mer än *vilkorligt* berättigadt. Det *vore* berättigadt, i fall meningen vore att åt detta embetsverk upplåta större utrymme än det behöfver; i fall den lokal, som verket för närvarande begagnar, ej blott egde, såsom fallet är, ett tjenligt läge, utan ock tillräckligt utrymme och en lämplig anordning; i fall samma lokal erbjöde tillfälle till en för Telegrafverket snart behöflig utvidgning, samt i fall man slutligen äfven för framtiden kunde påräkna, att hyran komme att utgå med samma belopp, hvartill den nu är fastställd. Dessa vilkor torde emellertid icke kunna antagas vara för handen. Ingalunda är det meningen att åt Telegrafverket lemna större utrymme än detta behöfver, och hvad derutöver kunde blifva att disponera skulle väl alltid på annat sätt blifva till Statens nytta användt. Men om och när Telegrafstyrelsens embetsverk jemte Stockholms centralstation, hvilken alltid bör befinnas under samma tak som det förra, kan blifva i behof af hela byggnaden, så kan jag i den omständigheten, att blott "*ett enda*" embetsverk härigenom tillgodosåges, icke finna något giltigt skäl till anmärkning; utan jag tror fastheldre tvärtom att det företrädesvis är nödigt att bereda egen lokal åt ett Statens embetsverk, som onekligen behöfver ett "stort" utrymme, då det alltid blir svårare att i enskild egendom finna tjenlig lokal för ett sådant verk än för andra af mindre omfattning; och i all synnerhet anser jag det vara af vigt att egna lokaler anskaffas för verk, som till följd af egendomliga förhållanden behöfva särskild inredning eller anordning af sina lokaler. I denna ställning synes mig Telegrafverket befinna sig, så väl med afseende på dess bestyr i allmänhet och behovet af omedelbar förbindelse under samma tak med Stockholms centralstation, som ock med afseende på nödiga anordningar till allmänhetens betjenande.

Hvad nu det andra vilkoret angår, eller huruvida den af Telegrafverket nu begagnade lokal tillfredsställer alla billiga fordringar på tillräckligt och bekvämt utrymme, tror jag att man måste nekande besvara denna fråga, ty, med undantag af läget, som är förträffligt, är lokalen i flera hänseenden obehväm och otillräcklig. Utom hufvudvåningen i trappa upp, hvarest Styrelsens rum och stationslokalen äro belägna, erbjuder väl våningen 2 trappor upp utrymme för kameralafdelningen och tredje våningen för revisionskontoret, men såväl rummens höjd och storlek, som ljus, sammanbinding och inredning lemna mycket öfrigt att önska. Mot-tagningsrummet i trappa upp måste begagnas äfven för andra ändamål, såsom utsändning af telegrammer; apparatrummen, hvarest det arbetas dag och natt, bestå blott af 3 medelstora rum, som äro alltför låga och mörka, samt högst otillräckligt och illa ventilerade. Budbärarrummet är mycket litet och otillräckligt för budbärarne, hvilkas antal stundom uppgår till 24, och hvad batterirummet beträffar är detsamma alldeles otillräckligt för det årligen tillväxande antalet elementer. Behovet af nödiga förrådsrum har icke på annat sätt kunnat fyllas än genom anskaffande af lokaler utom stationen på 5 olika ställen, till en del aflägsset belägna, i staden och på malmarne, hvilket förorsakar onödig tidsutdrägt och ej obetydlig kostnad för verket.

Hvad derefter angår möjligheten af utvidgning, hvaraf behovet står för dörren, så lär sådan icke vid den nu varande lokalen i Bergstralska huset vara att påräkna, och hvad slutligen det nuvarande hyresbeloppet beträffar, så utgår detta på grund af kontrakt, afslutadt för tio år tillbaka och tilländalöpande den 1 Oktober innevarande år. Om den Kongl. Propositionen afslås, så vore det visserligen önskvärdt, att detta kontrakt kunde prolongeras, och att lokalen kunde få tills vidare bibehållas, då stora svårigheter torde möta att till den tiden anskaffa en annan, men fara är dock värdt att hyran icke skall förblifva densamma, då under de sednaste tio åren hyresbeloppen i allmänhet stegrats och valet är inskränkt af tjenlig lokal. Att så är förhållandet beror naturligtvis dels derpå, att verket behöfver ett så stort utrymme, som högst få enskilda hus kunna erbjuda; dels ock derpå att inredningen af lokalerna behöfver vara särskildt afpassad för behovet, samt slutligen derpå, att läget icke torde tjenligen kunna väljas utom den egentliga staden (mellan broarne).

Då således den lokal, Telegrafverket för närvarande disponerar, icke tillfredsställer de allmänna anspråken på utrymme och lämplig anordning; då denna lokal icke medgifver den utvidgning, som den årliga tillväxten i telegrafens anlåtande jemte allmänhetens ökade fordringar på bekvämlighet gör oafvisligt nödvändig; då det nu utgående hyresbeloppet antagligen kommer att innan kort betydligt höjas, och då beroendet af enskilda hyresaftal bliver desto vanskligare, ju mer man i valet af lämplig lokal är inskränkt, så har Kongl. Maj:t, med föranledande af Rikets sednast församlade Ständers anhållan det förslag måtte till Riksdagen framställas om f. d. Ridderstolpeska husets framtida användande eller försäljning, icke kunnat undgå att fästa Riksdagens uppmärksamhet på det tillfälle som nu erbjudes, att, genom denna egendoms öfverlåtande till Telegrafverket, förskaffa nämnda embetsverk en fullt lämplig och i enlighet med tidens fordringar inrättad lokal.

Jag har förut påpekat att utrymmet för Telegrafverket i den nuvarande lokalen redan är mycket knapp, och att den snart nog kommer att blifva alldeles otillräcklig, torde lätt kunna inses af den successiva tillökningen i antalet expeditioner vid Stockholms telegrafstation under de sednaste tio åren; såsom exempel hvarpå jag tager mig friheten anför, att, sedan under 1853—1856 expeditionernas antal så småningom tilltagit, i mån af telegrafnätets fortsatta utsträckning, desamma år 1857 utgjorde 70,082; år 1858 75,231; år 1859 76,285; år 1860 73,897; år 1861 76,915; år 1862 96,287 och år 1863 145,754, förutom s. k. repetitions-telegrammer, hvilkas antal för dessa år icke är noggrannt antecknad, samt år 1864 161,204; år 1865 198,732 och år 1866 237,513; och har antalet apparater, som år 1856 funnos till ett antal af 4 stycken, derefter utgjort år 1858 7 stycken; år 1861 8 stycken; år 1863 10 stycken; år 1865 12 stycken; år 1866 17 stycken; och 1867 24 stycken. Af dessa sifferuppgifter torde man kunna erhålla en ungefärlig ledning för bedömandet af behovet af större utrymme för nu ifrågavarande embetsverk.

Slutligen ber jag att få erinra, att något direkt anslag för Telegrafverkets behof nu icke är ifrågasatt. Den kostnad Telegrafverket hittills föranledt, har till en början hufvudsakligen blifvit bestridd af handels- och sjöfartsfonden, samt, efter stigande utveckling, af verkets egna intrader; och det är anledning att förmoda, att, för den händelse den Kongl. Propositionen bifalles, densamma icke kommer att föranleda någon begäran om direkta anslag, utan att kostnaden för den ifrågasatta byggnaden kommer att gäldas på sätt hittills skett med Telegrafverkets kostnader, äfven om till följd deraf utbredningen af telegrafnätet till åtskilliga landsorter skulle någon tid få stå tillbaka för ett arbete af så stor vikt för Telegrafverket i sin helhet som det nu föreslagna. Jag anhåller slutligen vördsamt att Kammarens Herrar ledamöter behagade öfverväga och behjerta de skäl, jag nu tagit mig friheten framställa för afslag å Utskottets hemställan och bifall till den Kongl. Propositionen i ämnet.

Herr Stråle: Ingen lärer väl betviffa, att Kongl. Maj:ts ifrågavarande Proposition är förestafvad af nödig omsorg och omtanke om det allmänna bästa, och jag föreställer mig, att hvar och en, som sett de af Telegrafverket nu begagnade lokalerna, måste medgifva att förändring och utvidgning deraf äro af behovet högeligen påkallade. Om jag därför, i likhet med Stats-Utskottet, blir skiljaktig från den Kongl. Propositionen, i fråga om sättet att afhjelpa de nuvarande olägenheterna, så gäller detta hufvudsakligen i fråga om platsen, hvarpå Telegrafverket bör förläggas, samt äfven i fråga om de kostnader som härför böra uppföras. Jag medgifver villigt, såsom förut är nämndt, att de af Telegrafverket nu begagnade lokalerna ingalunda motsvara de anspråk på lämplighet och bekvämlighet nutiden ställer på dylika inrättningar, men jag tror att den tomt, som nu är i fråga, är alltför dyrbar att användas till uppförande af lokal för ett embetsverk, som bör kunna finna sig belåtet med en vida anspråkslösare belägenhet, utan att egendomen fastheldre bör försäljas till den mestbjudande, och medlen derefter användas till andra mer angelägna ändamål och behof, helst jag icke har fullt klart för mig huruvida det af Kongl. Maj:t åsyftade ändamålet skulle kunna åstadkommas med

de medel som i Utlåtandet finnas beräknade. Rikets Ständer hafva visserligen, såsom vilkor för försäljningen, fogat den föreskriften, att försäljningssumman icke finge understiga 120,000 R:dr, men detta hindrar alldeles icke att den går till vida högre belopp, och det skulle alldeles icke förundra mig, om så kommer att ske, i fall man tager i behörigt öfvervägande denna egendoms förträffliga läge, ett af de yppersta i hela hufvudstaden. Vidare har Öfverintendentens-embetet uppgjort förslag till nybyggnad å tomten och beräknat uppbyggandet af ett fyra våningars hus till 103,000 R:dr, men då icke några kostnadsförslag blifvit härför företedda, torde man ega rättighet att betvifla möjligheten häraf, och i stället kunna med all säkerhet antaga att kostnaden blifver betydligt högre, utaf hvilket allt den slutsatsen torde kunna dragas, att det af Kongl. Maj:t åsyftade ändamålet säkerligen kan vinnas med betydligt mindre kostnad, än om man tillvägar på sätt i den Kongl. Propositionen är föreslaget.

Men ett annat skäl, som icke heller återfinnes i Stats-Utskottets nu föredragna Utlåtande, gör att jag icke kan godkänna det framställda förslaget, och detta skäl består uti de nya förhållanden, som inträda derigenom, att, efter sammanbindningsbanans genom Stockholm fullbordaude, centralstationen för landets jernvägsrörelse blir förlagd på Norrmalm i närheten af Clara sjö. Jag föreställer mig nemligen, att alla dessa embetsverk, som i ett eller annat hänseende hafva med kommunikationsväsendet att skaffa, nödgas söka skaffa sig lokaler så nära hufvudstationen som möjligt, och enligt hvad jag förspott, läser Postverket redan vara betänkt på att ligga så nära till hands som möjligt. Äfven om den fråga, som i ett följande Betänkande är afhandlad och snart här kommer att föredragas, nemligen den om sammansläende af Jernvägsstyrelsen och Telegrafverket, icke skulle komma till stånd, så tror jag ändock, att detta sednare bör befinna sig i den förras närmaste granskning; och då inom Clara församling, i närheten af jernvägsstationen, tomter ännu finnas till jemförelsevis ganska billigt pris, tror jag det vore allt skäl att, för Telegrafverkets räkning, der söka förvärfva någon lämplig egendom, medan tid är. Så finnes der t. ex. Clara församlings forna fattighus, hvilket visserligen af Kongl. Maj:t blifvit ifrågasatt att användas till stallbyggnader för hofvens behof, men då Stockholms stadsfullmäktige ej härpå velat ingå, så tror jag att Staten lätt skulle kunna förvärfva denna egendom att deruti inrymma de embetsverk, som böra finnas i granskningen af jernvägen, hvilken löper alldeles invid denna tomt.

Ehuru jag således medgifver, att den utaf Telegrafstyrelsen nu begagnade lokal icke är lämplig, och fastän kontraktet om dess upplåtande för Statens behof tilländagår den 1 Oktober 1867, så kan jag, med afseende härpå, ändock icke finna det vara af någon synnerlig vigt att fördenskull nu bifalla Kongl. Maj:ts Proposition, ty det Ridderstolpeska huset är för närvarande alldeles icke i det skick, att Telegrafstyrelsen der kan inflytta den 1 nästkommande Oktober, och då måste i alla händelser nytt kontrakt uppgöras om begagnande af antingen den nuvarande lokalen eller någon annan mer lämplig. Vid sådant förhållande vore bäst, att nytt kontrakt uppgöras på fem års tid, då man derunder kunde tillse, huruvida icke plats för detta embetsverk möjligen kunde beredas i granskningen af jern-

vägsstationen; och yrkar jag, på de af mig nu anförda grunder, alltså bifall till Utskottets ifrågavarande Utlåtande.

Herr Jöns Pehrsson: Då man här lemnat obestriddt, att försäljningssumman af egendomen skulle uppgå till minst 120,000 R:dr och uppförande af ett nytt lämpligt hus å tomten likaledes till minst 103,000 R:dr, samt bibehållandet af denna Statens egendom således skulle förorsaka en kostnad af 223,000 R:dr, hvarå den årliga räntan å 6 procent utgör 13,380 R:dr, så hemställer jag, huruvida det kan vara klokt och med Statens fördel öfverensstämmande att åtaga sig en sådan årlig utgift, då Statens tillgångar äro så medtagna, att de ej räcka till de aldra angelägnaste behofven. Om ock den nuvarande hyran skulle fördubblas, så blir det ändock vinst att hyra lokal i stället för att ombygga den nu ifrågavarande egendomen. Äfven anser jag, det vi böra betänka, huruvida det icke är stort skäl att sammanslå Jernvägs- och Telegrafstyrelserna till en förenklad och alltså mindre kostsam gemensam Styrelse för dessa Statens båda inrättningar; åtminstone synas skäl vara för handen att förlägga Telegrafverket i närheten af jernvägens centralstation. För min del anser jag Stats-Utskottet hafva på ett berömvärdt sätt handlagt ifrågavarande ärende, hvarför jag ock yrkar bifall till det föredragna Utlåtandet.

Herr Hierta: Då jag anmälde mig att erhålla ordet, ämnade jag påpeka några ytterligare omständigheter, hörande till hvad Utskottet anført om kostnaderna i och för den ifrågavarande egendomens försättande i det skick, att Statens embetsverk der kan inhysas. Sålunda böra vi t. ex. taga i betraktande, att till räntan å de uppgifna summorna äfven bör läggas den årliga kostnaden för underhållet af byggnaderna, hvilken stiger till ett icke så obetydligt belopp. Stats-Utskottets ledamöter voro ock ense derom, att det vore bättre att ännu några år hyra lokal för Telegrafverket, än att för dess behof använda den nu ifrågasatta egendomen. Då Herr Stråle redan i detta fall lemnat erforderliga upplysningar, vill jag icke onödigtvis belasta protokollet, utan blott uttala den åsigten, att Utlåtandet bör af Kammaren godkännas.

Herr Friherre Gripenstedt: Då det föredragna Utlåtandet tillstyrker afslag å Kongl. Maj:ts ifrågavarande Proposition, och alla talare, med undantag af den Konungens rådgifvare, som först sig yttrade, likaledes afstyrkt antagande af det nådiga förslaget, är det lätt att förutse, det en motsatt mening torde få svårt att göra sig gällande; men då jag anser för god pligt att alltid uttala min åsigt, utan afseende derpå huruvida den har någon utsigt att gå igenom eller icke, så vill jag äfven nu oförbehållsamt förklara, det min tanke är, att den Kongl. Propositionen bör bifallas. Den finansiella sidan af frågan är redan utredd af Herr Chefen för Finans-departementet, som jenväl behagat lemna fullständiga och detaljerade uppgifter om den snabba utveckling Telegrafverket, isynnerhet under de sednare åren, ernått, och af denna utredning framgår klart, att den utaf detta embetsverk nu begagnade lokalen endast en kort tid kan vara användbar och således snart nog måste utbytas mot en annan. Första frågan blir då: huru skall en ny lämplig lokal kunna anskaffas

och hvar bör den vara belägen? ty det är af vigt att göra sig noga reda för denna sednare del af spørjsmålet. Enligt min tanke bör Stockholms centraltelegrafstation befinna sig nära brännpunkten för den större handeln, d. v. s. i närmaste grannskapet af börsen och de större handelskontoren, ty otvifvelaktigt är det handels idkare, som i främsta rummet behöfva och som mest begagna sig af de ögonblickliga meddelanden telegrafafen erbjuder. Man har här framkastat den åsigt, att Telegrafverket lämpligast borde förläggas i grannskapet af centraljernbanestationen; men jag tager mig friheten fästa uppmärksamheten derpå, att, om också ett sådant grannskap är af mycken vigt för *Postverket*, det likväl i detta hänseende råder en stor olikhet mellan Postverket och Telegrafverket. Man inser lätt, att en dylik anordning måste medföra fördelar genom besparing af tid och besvär för Postverket, hvars expeditioner numera till större delen försändas på jernvägarne, men sådant är ej förhållandet med Telegrafverket. Den aldra största delen af de telegrammer, som på Statens telegrafer expedieras, har alldeles icke något direkt sammanhang med rörelsen på jernvägen, och om någon gång händelsen gör att man behöfver telegrafer till en jernvägsstation, så anlitar man i dessa fall jernvägsstationen, ty Statens telegrafanstalt står ej i någon omedelbar förbindelse med jernvägens. Ledningarne äro visserligen för begge framdragna på samma linier, men något annat nödvändigt samband dem emellan finnes icke. Såsom jag förut haft äran nämna, anser jag derföre, att telegrafafen bör förläggas i medelpunkten af den större handeln och rörelsen, hvilken finnes hufvudsakligen koncentrerad uti den egentliga staden inom broarne; och jag tror således att det vore särdeles illa, om läget för telegrafstationen i detta afseende blefve rubbadt.

Om denna utgångspunkt för frågans betraktande är, såsom jag anser mig hafva anledning antaga, fullt riktig, så vill jag hemställa, hvarest i staden inom broarne man väl skulle kunna finna en lämpligare lokal än just den nu föreslagna? Då nu så lyckligt är, att Kronan innehar en egendom, belägen i närmaste grannskapet af börsen, vid fri och öppen plats å Skeppsbron, lätt tillgänglig från alla håll, och då vi nogsamnt känna, att det inom den egentliga staden är synnerligen ondt om dylika tomter af den utsträckning den nu ifrågavarande eger; så tror jag för min del, att, om man nu försummar tillfället att tillgodogöra sig denna lyckliga tillfällighet, man i framtiden bittert finge ångra detta, synnerligast om Staten skulle alldeles afhända sig denna värdefulla egendom. Jag vill visserligen icke bestrida, att kostnaden för iordningställandet af denna egendom för ögonblicket blir ganska stor; men vi böra likväl taga i betraktande icke ensamt denna kostnad i och för sig, utan dermed jemföra den, som eljest framdeles skulle komma att uppstå genom anskaffande af en lämplig lokal med den inredning och de anordningar, som för det ifrågavarande ambetsverket äro absolut nödvändiga; och jag tror att, i fall detta tages i noggrannt öfvervägande, man måste medgifva, att den förra åtgärden icke medförer någon misshushållning, då derigenom undvikes en blifvande högst betydlig kostnad, och man derjemte kan vara förvissad, att Staten för detta vigtiga ambetsverk eger en byggnad, som med afseende å belägenhet, omfång och inredning motsvarar allmänhetens och den tilltagande rörelsens alla billiga fordringar. I betraktande häraf kan jag icke underlåta, att

till den kraft och verkan mina ord kunna ega, vördsamt tillstyrka bifall till den Kongl. Propositionen i ämnet.

Herr August Anderson: Af alla de föregående talarne har blifvit erkändt, att ifrågavarande tomt är alltför dyrbar i anseende till sitt läge, för att användas till det ändamål, Kongl. Maj:t i dess Proposition föreslagit, och behöfver jag därför icke vidare yttra mig, för att framhålla den sidan af saken. Äfvenledes har man medgifvit, att, sedan sammanbindningsbanan blifvit färdig, det torde blifva nödigt att flytta Postverket till någon plats i närheten af den nya hufvudstationen för jernvägen, och då någon lämpligare plats för Telegrafverket svårigen torde kunna uppsökas än det hus, som nu disponeras af Poststyrelsen, så ser jag icke något hinder uti att dit förflytta Telegrafverket, helst de för detta ändamål erforderliga utgifter icke torde uppgå till så högt belopp. Det är på denna grund jag yrkar bifall till Utskottets Utlåtande.

Herr von Troil: På samma gång jag medgifver, att jag vid genomläsandet af Stats-Utskottets ifrågavarande Utlåtande till en början fann detsamma väl grundadt, i hvilken åsigt jag ytterligare stadfästes derigenom, att icke någon bland Utskottets ledamöter deremot sig reserverat, så måste jag tillika bekänna att, efter de upplysningar Chefen för Finans-departementet nyligen lemnat, jag kommit till en alldeles motsatt öfvertygelse. Då nemligen upplyst är, att den lokal, som för närvarande begagnas af Telegrafstyrelsen, är i flera afseenden otillräcklig, samt att det kontrakt, som är med enskild person uppgjort rörande förhyrande för Statens räkning af nämnda lokal, går till ända instundande höst, äfvensom af de öfriga upplysningar, som Herr Finans-ministern lemnat, blifvit ådagalagd i hvilken betydlig progression göromålen inom Telegrafverket är efter år ökat, så synes det vara af vigt att åt nämnda embetsverk söka anskaffa egen lokal med tillräckligt utrymme. Då nu Kronan eger en så förträfflig tomt som den hvarom nu är fråga, eller den s. k. Ridderstolpeska egendomen, så och ehuru vi i allmänhet må betänka oss, innan vi förorsaka Statsverket utgifter eller afhända detsamma en egendom, hvaraf det kan bereda sig inkomst, böra vi likväl se till, om icke förhållandena här äro sådana, att det blifver med Statens sanna fördel förenligt att åt Telegrafstyrelsen upplåta denna egendom på sätt Kongl. Maj:t föreslagit. — Det har redan af föregående talare blifvit påpekadt, att förslaget att till sammanbindningsbanans hufvudstation här i hufvudstaden förlägga telegrafverket, är i många afseenden olämpligt, och hyser äfven jag denna öfvertygelse, emedan jag anser att Telegrafverket bör hafva ett så centralt läge som möjligt, enär det är börsens ledamöter, som hufvudsakligen anlita detsamma, och således vara beläget inom staden emellan broarne. Ett helt annat förhållande är det, såsom ock redan blifvit anmärkt, med Postverket, ty detta bör onekligen förläggas i närheten af hufvudstationen för jernbanan. Då nu Staten eger en tomt med så ypperligt läge som den förvarande, och det för en nybyggnad uppgjorda kostnadsförslag, som i sig inbegriper utgifterna för grundens upphjelpande, väl måste, såsom tillkommet inom Öfverintendents-embetet, ega någon tillförlitlighet, samt härtill kommer att en del af materialerna i det gamla huset sannolikt kunna

användas vid nybyggnaden, så anser jag det icke vara klokt eller med Statens fördel öfverensstämmande, att genom försäljning till enskild person afhända sig ifrågavarande tomt. Jag påminner mig nogsam, hurusom vid föregående tillfällen, då fråga varit om att afhända Staten densamma tillhöriga egendomar, såsom t. ex. vid ifrågasatt försäljning af det s. k. Jaktvarfvet eller af tomter till byggnadsplatser å Carl XIII:s torg, Rikets Ständer alltid uttalat den åsigt, att man borde undvika att afhända Kronan dess egendomar. Samma förhållande som gällde då inträffar äfven här; och ehuru de utgifter, som erfordras för byggnadens iordningsställande, visserligen icke äro ringa, hyser jag dock den öfvertygelsen, att det ligger vida mera i Statens sanna intresse att bibehålla nu ifrågavarande tomt och derå anordna en byggnad för emottagande af Telegrafverket, än att försälja tomten och söka genom förhyrande af lokaler i enskild persons hus åt nämnda embetsverk bereda tak öfver hufvudet. Jag yrkar på sådana grunder afslag å Stats-Utskottets Utlåtande och bifall till Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition i ämnet.

Herr Hierta: Förra gången jag hade ordet, ansåg jag mig icke böra yttra mig mera vidlyftigt, emedan jag trodde, det Utlåtandet skulle utan vidare diskussion afgöras, ty annars hade jag åtskilligt att anmärka i anledning af Herr Stråles anförande. Det synes nemligen hvarken nödigt eller ens nyttigt att förelägga Telegrafverket nära hufvudstationen för jernvägen inom hufvudstaden; ja! jag går till och med så långt att det icke ens är nyttigt att dit förlägga Postverket, ty jag anser att den ankommande posten bör utdelas så nära centrum för den företrädesvis korresponderande allmänhetens bostäder som möjligt, och således Postverket bibehållas på den fördelaktiga plats det nu innehar, helst i annat fall och derest flyttning skulle ega rum det utan tvivel blefve nödigt att åt Postverket uppföra en ny monumental byggnad, som sannolikt blefve så dyr, att behållningen af en dylik omflyttning blefve ringa om ens någon. En annan utväg, hvilken, så vidt jag vet, ännu icke blifvit försökt, är att i staden inom broarne af enskild person hyra eller köpa en för ändamålet passande byggnad, hvilket icke bör falla sig svårt, helst för närvarande så stort begär förefinnes hos hus- och tomtogare att afyttra sina fastigheter, att, om något försök i denna riktning göres, lämpliga anbud säkerligen icke skola saknas, ty i den högre upp belägna delen af staden finnas egendomar med icke obetydliga tomter, som möjligen skulle kunna befinnas passande; och är det så mycket lättare att genom köp åtkomma fastigheter i denna del af staden, som allmänheten icke är så begärlig att der åt sig uppsöka bostäder, enär denna stadsdel är mindre fashionabel, om jag så får uttrycka mig, än andra delarne inom staden. Skulle åter svårighet möta att finna *ett* hus, som erbjuder tillräckligt utrymme, så torde det icke vara omöjligt, att bereda lämplig lokal genom inköp af två bredvid hvarandra liggande hus och dessas sammansläende genom gemensam inredning, såsom redan skett med Rikets Ständers hus och det bredvid liggande Hebbeska huset, hvarigenom åstadkommits den onekligen vackra lokal, som af Riksdagen med dess afdelningar för närvarande beagnas. Häraf framgår att jag anser de invändningar, som inom Utskottet

tet blifvit gjorda emot bifall till den Kongl. Propositionen, ännu icke vara helt och hållet undanröjda.

Herr de Maré: Äfven jag hade trott, att Stats-Utskottets ifråga-
varande Utlåtande bort kunna utan särdeles lång diskussion afgöras, helst
Utskottets alla ledamöter varit ense om den i Utlåtandet uttalade åsigt,
att det skulle vara med en klok hushållning förenligt, om den så kallade
Ridderstolpeska egendomen försåldes, samt att, derest i en framtid skulle
visa sig att Telegrafverket blifver i behof af större utrymme, det då först
blir tid att taga detta i öfvervägande. Säsom det förnämsta skälet, hvar-
före Telegrafverket borde inrymmas i den så kallade Ridderstolpeska egen-
domen, har uppgifvits, att detta embetsverk bör vara beläget inom staden
mellan broarne, inom hvilken stadsdel äro belägna köpmännens kontor äf-
vensom de egendomar, som bebos af börsens ledamöter, hvilka företrädes-
vis anlita telegrafen; och skulle detta skäl onekligen ega sin giltighet, om
börsens representanter sjelfva ombesörjde expedierandet och aflemnandet
på vederbörlig ort af sina telegrammer, men säsom förhållandet nu är
eller att denna angelägenhet vanligen ombestyras af deras biträden och
kontorsbetjenter, så tror jag det är af föga vigt, om telegrafbyrån hän-
delsevis skulle vara belägen på bortåt 10 minuters väg från kontoren.
Äfven har under diskussionen blifvit yttradt, att det väl skulle vara lämp-
ligt, om Postverkets lokal flyttades så nära jernbanestationen som möjligt,
men att enahanda förhållande deremot icke skulle gälla i fråga om Tele-
grafverket; och, ehuru nu denna sak icke eger något inflytande vid be-
dömandet af förevarande frågor, så vågar jag likväl påstå, att förhållandet
är alldeles motsatt mot hvad man sålunda framhållit, ty hela vinsten deraf
att Postverket flyttades i närheten af jernbanestationen vore att Post-
verket derigenom kunde inbespara de postvagnar, som nu erfordras för
transport emellan Postverket och jernbanestationen, hvartill kommer att en
ojmförligt större del af allmänheten korresponderar genom posten än
genom telegrafen. Vidare har man beräknat att kostnaden för Statsverket
genom ifrågavarande byggnads iordningställande och upplåtande för Tele-
grafverkets räkning skulle uppgå till en summa af 223,000 R:dr, nemligen
egendomens försäljningsvärde 120,000 R:dr samt kostnaden för uppföran-
det af den tillämnade nybyggnaden 103,000 R:dr. Denna beräkning är
visserligen riktig, om man betraktar förhållandena sådana de nu för ögon-
blicket framträda, men afser man åter derifrån och undersöker förhållan-
det, sådant det i framtiden kommer att gestalta sig, så ökas kostnaden
betydligt genom den ränteförlust som för Statsverket uppstår. Cheten för
Finans-departementet nämnde äfven, att något direkt anslag för ändamålet
icke erfordras, enär utgifterna dertill möjligen skulle kunna bestri-
das med Telegrafverkets egna intrader, men jag vågar påstå att detta är
alldeles detsamma, ty om direkt anslag dertill begäres eller andra dispo-
nibla medel för ändamålet användas, så förändras förhållandet icke der-
igenom, och blifver enda skilnaden att i sistnämnda fall det möjligen icke
ser så illa ut på papperet. Emellertid vill jag icke vidare förlänga diskus-
sionen, utan slutar med den erinran att, då detta är det första tillfälle,

som erbjuder sig för Kammaren, att visa om Kammaren vill göra en dygd af nödvändigheten och iakttaga behöflig sparsamhet, Kammaren icke må låta detta tillfälle gå sig ur händerna. Det är i öfverensstämmelse med en sådan åsigt, som jag nu påyrkar bifall till Stats-Utskottets förevarande Utlåtande.

Herr Kinmanson: Vid förevarande fråga bör man taga i betraktande dels att Kronan nu eger den tomt, som i Utlåtandet finnes omförmäld, dels ock att stora svårigheter ofta yppat sig för Statsverket att finna lämpliga platser för uppförande af offentliga byggnader här i hufvudstaden. Den ifrågakomma tomten har det yppersta läge, och det måste således finnas betänkligt att afhända Staten densamma. Vi känna något hvar att, då Staten tillhandlar sig egendom, det vanligen sker emot ett högt och uppdrifvet pris, men att deremot Staten får ganska illa betaldt, då den någon gång uppträder såsom säljare. Troligen bedrifver ingen slika affärer i allmänhet med så ringa framgång som Staten. Om den omförmälda tomten säljes, kommer detta efter all anledning att ske till ett jmförelsevis ringa pris, hvaremot i en framtid, sedan behovet af ett nytt hus för Statens räkning gjort sig gällande, kostnaden för anskaffandet af ett sådant kan lätteligen blifva oskäligt hög. Man har vädjat till Kammarens redan vid flera tillfällen uttalade benägenhet att iakttaga sparsamhet, men enär denna bättre åstadkommes genom att för Staten bibehålla ifrågavarande statsegendom, än genom att försälja densamma, en åtgärd som blott skenbart och för ögonblicket får utseende af hushållning, och enär nu ett medel erbjuder sig att, genom byggnadens användande för Telegrafverkets behof, bevara den i Statens ego, hemtar jag häraf anledning att, symnerligast i sistnämnda syftemål, yrka afslag å Stats-Utskottets nu föredragna Utlåtande samt bifall till Kongl. Maj:ts nädiga Proposition i ämnet.

Herr Rosenberg: Innan proposition framställes, anhåller jag att få uttala min åsigt i saken. Vid de tre föregående riksdagar, hvilka jag såsom ledamot af Bonde-Ståndet bevisat, har jag deltagit i behandlingen af den nu förevarande frågan om användandet af den så kallade Ridderstolpeska egendomen; vid första och tredje riksdagen uttalade Rikets Ständer den åsigt, att Staten borde afhända sig tomten, hvaremot vid den andra af dessa riksdagar en motsatt åsigt gjorde sig gällande. Här af vill synas som om något sväfvande förefunnnes i hela denna fråga, och kommer detta förmodligen deraf, att man icke gjort sig klart reda för densamma och de påföljder, hvartill en blifvande försäljning skulle föranleda. Såsom skäl för en sådan försäljning har man anfört dels att, om tomten bibehölles och iordningställdes för Telegrafverkets räkning, den skulle blifva Staten alltför dyr, i det den komme att representera ett värde af icke mindre än 223,000 R:dr, nemligen tomtens saluvärde 120,000 R:dr och ombyggnadskostnaden 103,000 R:dr, dels ock att man borde göra en dygd af nödvändigheten och till en början begagna detta tillfälle för att iakttaga nödig sparsamhet. Allt detta vore visserligen godt och väl, om någon ny lokal för Telegrafverkets räkning icke behöfde anskaffas, eller man vore viss om att kunna erhålla en för ändamålet lämplig lokal för billigare pris än det hvarom nu är fråga, men, såsom förhållandet nu är, hålla dessa

skäl icke streck. Vidare har man sökt göra troligt att för ändamålet lämpliga lokaler skulle kunna till vida billigare pris erhållas inom Clara församling, men jag för min del hyser det förtroende till husegarnes inom nämnda församling klokhed och omtanke, att de nog veta taga betaldt och se sina intressen till godo. Hvad åter angår att Staten skulle låta från grunden å annan billigare tomt uppföra ett nytt hus, så kan man såsom skäl för ett sådant förslag icke hemta något stöd i den erfarenhet, som hittills vunnits, ty denna lär oss, att Staten aldrig kunnat bygga för billigt pris, utan att med skäl kan sägas att Statsverket varit den dyraste byggmästaren. Jag vill nu icke inlåta mig i någon kritik af de skäl, som å ena eller andra sidan blifvit anförda, ej heller ingå i någon undersökning om lämpligheten af att, på sätt blifvit ifrågasatt, förlägga Telegrafverket till Claratrakten; men då jag med säkerhet känner att Staten är i behof af flera lokaler än den för närvarande eger, emedan Kongl. Kommers-kollegium med flera andra embetsverk äro inrymda uti enskilda personer tillhöriga, af Staten förhyrda lägenheter, så hemställer jag om det är klokt att nu afhända Staten en tomt med så ypperligt läge som den ifrågavarande, hvilken endast i och för sig, relativt till andra tomter, torde kunna uppskattas till det hela egendomen åsatta värdet 120,000 R:dr. Med anledning häraf och då jag anser sparsamhet vida bättre iakttagas, om egendomen bibehålles för Statens räkning och ombygges för det ändamål Kongl. Maj:t föreslagit, hvartill medel möjligen skulle kunna beredas från handels- och sjöfartsfonden, än om den nu försäljes, hvarigenom Staten möjligen sattes i nödvändighet att framdeles inköpa ett annat hus, hvilken operation troligen blefve vida dyrare, hemställer jag, att Kammaren, med afslag å Utskottets förevarande Utlåtande, ville lemna sitt bifall till Kongl. Maj:ts nådiga Proposition i ämnet.

Herr Carl Ifvarsson: Med anledning af hvad den siste talaren yttrat, tror jag att Staten skulle vinna mest derpå, att den försälde en tomt med ett så utmärkt läge, som naturligtvis derföre ock borde kunna inbringa Staten en betydlig försäljningssumma. Telegrafverket behöfver säkerligen icke nödvändigt en tomt af så dyrbar beskaffenhet, utan kan ganska väl erhålla en lämplig plats för billigare pris. Dessutom är beskaffenheten af den ifrågavarande tomtens grund sådan, att, i händelse derpå skall byggas, betydliga kostnader, hvilka icke äro i det närvarande förslaget upptagna, komma att erfordras för att skaffa denna grund behöflig fasthet. Jag anser det derföre fördelaktigast att tomten försäljes. Om man icke kan få fortfarande hyra den närvarande lokalen, kan man väl få hyra på annat ställe, och i sådant fall torde väl räntan på det ifrågasatta kapitalet mer än betäcka hyran. En talare har sagt, att han genom öfverläggningen kommit till förändrad åsigt i saken; jag för min del tycker tvärtom, att jag blifvit befästad i min öfvertygelse att Stats-Utskottet har rätt. Med tanken fästad på den 15 Maj vill jag emellertid icke längre uppehålla Kammaren, utan slutar med att yrka bifall till Utskottets Betänkande.

Herrar *P. Andersson* och *Ola Månsson* instämde med sistnämnde talare.

Herr Key: Efter min tanke sönderfaller den här förevarande frågan i tvenne afdelningar, 1:o) huruvida Telegrafverket bör läggas inom broarne eller vid jernvägsstationen? 2:o) om det är ekonomiskt prisbilligast att göra det ena eller det andra? Jernvägsstyrelsen har i närvarande stund 2—300 mil telegraflinier. Detta visar det nära samband som finnes och bör finnas mellan jernvägarne och telegrafväsendet. Den stora utvecklingen af detta sednare har också uppkommit just genom detta samband. Förlägges nu det ifrågavarande huset för Telegrafverket i staden inom broarne, skall man sannolikt ganska snart vid den centrala jernvägsstationen nödgas att uppbygga ett hus till för Jernvägs-telegrafverket, under det att en mindre telegrafstation, inne uti eller bredvid sjelfva börsen, förenad med den stora centralstationen, vore allt hvad som för handelsverldens bekvämlighet behöfdes, n. b. för handelsverlden i staden inom broarne, ty påtagligt är att Claratrakten i framtiden, när sammanbindningsbanan blir färdig, kommer att till sig draga och upptaga mycken industri och trafik. Hvad för öfrigt det Ridderstolpeska huset beträffar, så är det allmänt bekant huru dålig grunden är under detsamma. För mig synes otroligt att på den ifrågavarande platsen kunna uppföra ett fyravånigt hus utan högst betydliga kostnader för pålning, hvilket icke är i kostnadsberäkningen upptaget. Af dessa skäl anser jag det bättre att ännu några år hyra lokal åt Telegrafverket samt försälja det så kallade Ridderstolpeska huset, hvilket i sitt närvarande skick lemnar nästan icke alls någon inkomst. Räntan på den köpeskilling, som därför torde kunna erhållas, tror jag skall mer än väl betäcka hyran. Må man alltså fortfarande hyra lokal, till dess man får erfara den under anläggning varande centrala jernvägsstationens inflytande. Post-, Telegraf- och Jernvägsstyrelserna, med ett ord alla de verk som utgöra häfstängerna för rikets kommunikationsväsende, synas mig i framtiden böra förläggas om icke på en gemensam centralplats, åtminstone i närheten af hvarandra; och yrkar jag alltså på grund af hvad jag nu anfört bifall till Utskottets Betänkande.

Häruti instände Herr *Sandstedt* och Herr *Fredricson*.

Herr Friherre Alströmer: Jag är till en del förekommen af Herr Kinmanson. Stats-Utskottets Betänkande har på mig gjort det intryck, som om en enskild person, då han befinner sig i betryck, företager sig att vilja sälja hvad han eger. Om detta alltid är till besparing lemnar jag derhän. Jag anser det redan vara klart ådagalagdt att Telegrafverket bör ligga inom broarne, der rörelsen är koncentrerad. Emellertid vill jag visst icke påstå att den nu föreslagna tomten är den bästa. Herr Hierta har sagt, att man måhända kan få en tomt för billigare pris. Det är väl möjligt, men må man då först skaffa sig denna tomt. Stats-Utskottet hade, synes det mig, bort föreslå, att man först skaffat sig en lämplig tomt, innan man säljer den man har. Det är nemligen tydligt, att de som möjligen kunna hafva passande platser eller byggnader att erbjuda, komma att ställa sina anspråk högre, om de veta, att Staten förut afyttrat den tomt den eljest kunnat disponera. Må man dessutom besinna, att flyttningen af Telegrafverket icke är detsamma som flyttningen af ett annat embetsverk. När Telegrafverket flyttas, måste äfven telegrafledningarne flyttas, hvilket alltid medför en kostnad af några tusen riksdaler. Af alla dessa skäl

anser jag att frågan borde af Stats-Utskottet tagas i närmare öfvervägande, men då återremiss icke blifvit yrkad, så vill icke heller jag göra det, utan måste yrka bifall till Kongl. Maj:ts Proposition, så vida icke återremiss kommer i fråga.

Herr Rundbäck: Villigt erkänner jag vigten och betydelsen af de skäl, hvilka såväl i den Kongl. Propositionen som af flere talare blifvit framhållna för Telegrafverkets förflyttande till det så kallade Ridderstolpeska huset, men då jag å andra sidan tager i betraktande de skäl Stats-Utskottet anført för sin mening, måste jag förklara, att jag icke kan annat än med Utskottet instämma. Vi få längre fram under dagens plenum en motion till behandling rörande förening af jernvägs- och telegrafväsendet under en Styrelse. Det kan således icke vara skäl att nu binda sig genom ett sådant beslut, som ett bifall till den Kongl. Propositionen skulle vara. Man har anført det centrala läget såsom ett skäl. Jag tror icke att början af Norr skulle, hvad läget beträffar, medföra någon olägenhet, men för öfrigt kunna affärsmännen för sin räkning ganska väl få en telegrafstation på sjelfva börsen. Sådana arrangementer förekomma i flera större städer utomlands. Hvad vidkommer den invändningen, att 120,000 R:dr skulle vara ett för lågt pris, så har Stats-Utskottet icke sagt, att den ifrågavarande egendomen skall säljas för denna summa, det har endast sagt, att detta belopp är det minimum, *hvarunder* den icke får säljas. Staten får ju annars behålla den. Af dessa skäl får jag således yrka bifall till Utskottets Betänkande.

Herr Lindström: Om det kunde på allvar sättas i fråga att nu lemna bifall till Kongl. Maj:ts Proposition, skulle jag på det bestämdaste uppträda deremot, men å andra sidan är jag icke heller böjd för att obetingadt bifalla hvad Stats-Utskottet föreslagit. Jag får derfore yrka återremiss. I frågans närvarande skick saknar man en erforderlig kostnadsutredning, och icke heller känner man, om ej Telegrafverket, som är till afflyttning uppsagdt och måste se sig om efter annan lokal, möjligen kan lyckas att erhålla en lämplig sådan, som kan göra, åtminstone för någon tid, öfverflödigt, att Staten för ändamålet låter uppföra särskildt hus. I det ena som andra fallet ser man saken klarare vid en kommande riksdag; och om innan dess Regeringen låter infordra anbud, så att man deraf kan bedöma hvad som, i händelse af Ridderstolpeska egendomens försäljning, kan för densamma påräknas, samt en närmare utredning såväl af kostnaden för husets ombyggnad som de ändamål hvartill byggnaden skulle användas, förutom till Telegrafverkets, framläggas; så kommer Riksdagen i tillfälle att, bättre än nu skulle vara möjligt, bedöma hvilket för Statsverket vore förmånligast, antingen att afhända sig ifrågavarande egendom, eller för Telegrafverkets eller annat Statens ändamål använda densamma. För att få en skrifvelse i sådant syfte till Kongl. Maj:t aflåten är det som jag yrkar återremiss af Betänkandet.

Flere af Kammarens ledamöter hördes instämma häruti.

Herr Friherre Gripenstedt: Jag har med någon förundran hört, att de som talat för bifall till Utskottets förslag, derigenom velat gifva sig

liksom uteslutande förtjenst af att föra sparsamhetens talan, sålunda antydande att detta icke kunde vara fallet med dem, som i denna fråga hyste en olika åsigt. Men det återstår likväl att bevisa, att ett dylikt antagande är riktigt.

Man har onekligen angripit frågan i sjelfva sin hufvudgrund, då man sökt visa, att Telegrafverket icke så nödvändigt behöfde ligga i närheten af rörelsens centralpunkt, utan vore lika väl om icke bättre belägen vid jernvägsstationen. Detta är likväl ett svagt argument, ty för den som inlemnar ett telegram, är det alldeles likgiltigt på hvad sätt och i hvad riktning den elektriska kraften ledes, blott den lika hastigt hinner målet; men hvad som för honom deremot är af vigt, är att hastigt och bekvämt få aflemna och mottaga sina telegrammer, och detta måste väl ovilkorligen ganska mycket befrämjas genom telegrafinrättningens närhet till de platser, der rörelsen är mest koncentrerad, och hvarifrån således den mesta och viktigaste korrespondensen utgår eller dit den är riktad. Man har yttrat misstankar beträffande det i den Kongl. Propositionen framställda kostnadsförslaget pålitlighet.

Jag kan naturligtvis icke nu styrka dess rättighet, men utan bevis synes man mig icke heller vara berättigad att på förhand antaga, att de som å embetets vägnar uppgjort förslaget, hafva gjort det orätt. Jag finner för öfrigt intet orimligt deri, att 103,000 R:dr kunna vara tillräckliga för husets ombyggnad, då man får begagna de materialier, som innehållas i det gamla huset, och för inredningen finnas tillgångar genom handels- och sjöfartsfonden eller genom det öfverskott Telegrafverket årligen lemnar. Om nu detta öfverskott, i stället för att såsom hittills ingå till handels- och sjöfartsfonden såsom ersättning för derifrån bekomma medel, skulle under något år komma att användas till det nyssnämnda ändamålet, så vore väl detta icke så illa eller olämpligt. Att, såsom min aktade granne till höger föreslagit, inköpa ett gammalt hus måste deremot nödvändigt föranleda en ganska dryg kostnad för det inköpta, gamla husets förändrade inredning, hvilken otvifvelaktigt blefve nödvändig, och måhända skulle detta komma att helt och hållet uppväga den möjliga fördelen vid inköpet. Man har äfven sagt, att hyreskontraktet i alla fall måste bibehållas för den tid, under hvilken den nya lokalen inredes. Ja visserligen, men deruti kan väl icke ligga något skäl, att man nu skulle för alltid afhända sig den ifrågavarande välbelägna tomtens. I likhet med den siste värde talaren anser jag mig emellertid kunna instämma i yrkandet om återremiss af Betänkandet.

Häruti förklarade många af Kammarrens ledamöter sig instämma.

Herr C. A. Larsson: Saken har onekligen å båda sidor stora skäl för sig. Det förefaller mig emellertid, att man *föret* borde sökt att skaffa sig anbud på Ridderstolpeska huset, äfvensom att man borde hafva hört sig före hos hufvudstadens handlande, hvilka obestriddligen äro de i saken mest intresserade, om icke de, i likhet med affärsmännen i åtskilliga småstäder, kunnat vilja lemna några bidrag till de ifrågavarande kostnaderna och komma Staten till hjälp; icke heller hade det varit ur vägen, om man infordrat anbud från de personer, som möjligen kunnat vara hugade att

sälja. Af dessa skäl, och då vi dessutom numera hafva årliga riksdagar, så att genom ett uppskof ingenting förloras, så yrkar jag återremiss.

Herr Kinmanson: Då, såsom jag förut antydt, jag för min del mindre fäst mig dervid att egendomen skulle användas till lokal för Telegrafverket — något som med fog må blifva föremål för olika bedömande — utan synnerligen vid det förhållande, att det vore oklokt, om Staten, som ofta har behof af lokaler på tjenliga ställen för sina embetsverk, afhände sig en så fördelaktigt belägen egendom som den ifrågasvarande, — vill jag förena mig med dem, som, sedan jag hade ordet, framställt yrkande om återremiss.

Herr Björck: Jag har blifvit uppkallad af ett yttrande, som Herr Friherre Gripenstedt nyss fällde, då han ansåg, att det icke vore visadt, på hvilken sida sparsamheten i sjelfva verket vore att finna. Det är sannt, att beräkningar, som gå ut på att visa, hvilket förslag må medföra den minsta kostnad, måste grundas på förutsättningar, hvilka till stor del hvilat på subjektiv grund. Men likväl läser i dessa, likasom i andra beräkningar, finnas något allmänt förnuftigt, och jag tror, att den, som vill leta derefter, icke skall hafva svårt att finna, att detta är på Stats-Utskottets sida.

Af nästan alla talare har blifvit medgifvet, att den ifrågasvarande tomten är dyrbar. Äfven jag anser, att den är nära nog den förnämsta byggnadstomt i Stockholm och alltså i hela landet. Jag frågar nu: om denna tomt tillhörde en erskild person; om den vore fri från byggnaden, och om Staten behöfde uppföra ett hus — till Telegrafverket eller annan embetsmyndighet — samt egaren hembjöd den till Staten och sade: "köp den!" skulle han icke då fordra för densamma ett pris, som motsvarade dess värde?

Men om en annan egare till en tomt, hvilken till areal befunnes lika med denna och föröfrigt lämplig för ändamålet, men till belägenheten vore mindre framstående, också erbjöd den åt Staten, icke skulle han för den kunna påyrka enahanda betalning.

Det är således klart, att hvarje byggnad på den dyraste tomtplats i staden måste blifva dyrare än en byggnad, som uppföres på en tomt, hvilken är mindre dyr att köpa.

Detta förefaller helt enkelt och naturligt.

Härtill kommer en annan omständighet. Just tomtens läge i närheten af Slottet gör, att den måste bebyggas annorlunda, än eljest kunnat ifrågakomma och erhålla hvad man plägar kalla ett monumentalt utseende. Platsen har 2 façader, en åt Skeppsbron och en åt Slottet. Båda fordra, att byggnaden så ordnas, att derigenom vållas en tilläggskostnad, hvilken antagligen komme att vida öfverskjuta kostnaden för murarnes enkla uppförande.

Det visar sig alltså, att, om tomten förblifver i Statens ego och användes till Telegrafverkets eller någon annan inrättnings behof, byggnaden bör blifva den dyraste, som gerna kan i denna hufvudstad åstadkommas.

Jag tror, att jag icke behöfver anföra mera till bevis, att "sparsamheten" ligger i Stats-Utskottets förslag, — och för min del är jag af den

mening, att Staten bör afyttra egendomen så fort som möjligt, och så snart Staten kan för densamma erhålla ett mot tomtens värde svarande pris, just emedan den i annat fall måste bebyggas, och detta blir för dyrt. Ty, såsom jag redan antydtt, ser jag icke, huru den skall kunna tillbörligen användas, om icke på densamma uppföres ett slott — ett litet slott, det förstås, men dock en slottsbyggnad — något som i annat fall hvarken kan eller bör af ändamålet betingas.

Man kan måhända invända, att allt detta oaktadt Staten kan komma att behöfva denna plats, och att, om den nu afyttrades, det kunde blifva svårt att erhålla en annan dermed jemförlig. En sådan svårighet kan visst framställa sig, men Stockholms stad är stor, och jag tror verkligen, att det nog skall låta sig göra att erhålla en annan tomt, lämplig att bebyggas, så vida man icke ovilkorligen vill hafva detta läge.

I allt fall torde, i fråga om en byggnad för Telegrafverket, böra tagas i betraktande hvad Herr Key anfört. Jag vill visserligen icke bestämdt medgifva, att den närvarande rörelsen fordrar en närmare förbindelse emellan telegrafinrättningen och jernvägarne; men omöjligt är det icke, att en sådan framdeles kan finnas ändamålsenlig.

Jag anhåller om bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Stråle: Jag hade ej ämnat att ånyo begära ordet, om en aktad talare till höger icke dertill gifvit mig anledning.

Uti sitt sednare anförande behagade han nemligen yttra, att de, som här förordade bifall till Stats-Utskottets framställning, tycktes vilja göra anspråk på att företrädesvis briljera med en sparsamhet, hvilken icke å den motsatta sidan skulle vara till finnandes.

Detta yttrande manar mig till den förklaring, att jag för min del icke tror mig hafva dertill gifvit anledning. Jag inser mer än väl, att åsigterna i detta fall ytterst bero af det subjektiva tycket, och jag dristar ingalunda påstå, att de, som försvara Kongl. Maj:ts Proposition, visa benägenhet till slöseri; lika litet som jag velat antyda, att de, som dela min mening, representera sparsamheten par préférence.

Samme talare har äfven förmenat, att hufvudfrågan här vore, om den blifvande byggnaden för Telegrafverket skulle förblifva i staden inom broarne eller förläggas på Norr. Jag ber med anledning häraf få nämna, att, så vidt jag ledes af en riktig uppfattning, hvarken Kongl. Maj:ts Proposition eller Stats-Utskottets Betänkande lemna tillräcklig anledning att betrakta frågan på ett sådant sätt.

Emellertid är jag beredd att förena mig med de talare, som yrkat återremiss, nemligen under förutsättning att dermed afses afgifvande af en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t i syftning, att en närmare utredning af frågan om egendomens försäljning eller icke-försäljning må åvägbringas.

Hvad slutligen beträffar den ärade talarens yttrande om kostnaden och den slutledning, han velat draga af sitt räsonnement i detta fall, eller att det vore minst sagdt oförsigtigt att betvifla riktigheten af ett officiellt kostnadsförslag, tror jag, att jag icke mycket misstager mig, om jag påstår — och jag vädjar i detta hänseende till dem, som varit med om dylika saker — att det, ty värr, blifvit af erfarenheten ådagalagdt, att

uppgjorda kostnadsberäkningar icke alltid hålla streck, men deremot ofta öfverskridits. Jag vill här icke särskildt tala om nationalmuseum eller andra dyrbara byggnader, men jag vågar fortfarande stå för den meningen, att, äfven om Öfverintendents-embetet uppgjort ett noggrannt förslag, ingen representant är pliktig att blindt lita till ett sådant, utan föreställer jag mig, att han i detta fall likasom i andra bör följa sitt eget omdöme, detta må nu hafva hvad rymd som helst.

Jag förenar mig i anhållan om återremiss.

Herr Medin: Jag har icke anhållit om ordet i afsigt att på minsta sätt klandra Stats-Utskottet. Tvärtom är jag Utskottet tack skyldig för dess lofvärda bemödande att iakttaga sparsamhet med Statens medel. Jag har dock icke kunnat hos mig undertrycka den tanken, att äfven Kongl. Maj:ts Proposition, då man granskar den närmare, synes hafva för sig ganska mycket skäl.

Lika med flere föregående talare befarar jag, att det icke finnes synnerlig anledning till den förhoppning, att den beräknade kostnadssumman skall befinnas vara tillräcklig för ändamålet. Vi hafva i fråga om byggnadsföretag för Statens räkning icke sällan haft tillfälle erfarat, att de uppgjorda kostnadsförslagen visat sig mindre tillförlitliga.

Hvad åter beträffar den ifrågasatta försäljningen af egendomen, synes det mig visserligen, som borde Staten icke afhända sig en så ypperlig tomt som denna. Å andra sidan lär det föga vara att befara, att någon spekulant — åtminstone innan nästa riksdag — skall finnas benägen att för huset gifva den summa, Stats-Utskottet bestämt såsom minimum eller 120,000 R:dr; och jag har så mycket större skäl till denna förmodan, som vi veta, att, fastän allmänna bladen mycket talat för den saken, ändock ingen köpare anmält sig.

Frågan tyckes med ett ord tarvra att närmare utredas, innan man kan fatta ett bestämt beslut med full visshet om dess riktighet; och då en sådan utredning måhända kan vinnas genom underdånig skrivelse till Kongl. Maj:t, hvartill förslag i sammanhang med en återremiss bör yrkas, instämmer jag med de talare, som yrkat hos Herr Talmannen proposition i denna syftning.

Herr Carl Ifvarsson: Jag har begärt ordet med anledning af en talares yttrande, att han icke ville godkänna Kongl. Maj:ts Proposition, men att, efter hans åsigt, man ändock icke borde, i enlighet med Stats-Utskottets förslag, besluta tomtens försäljning. Jag kunde förena mig i detta yttrande, om jag vore öfvertygad derom, att huset under tiden kunde vara till något gagn för Staten sådant det är. Men sedan af personer, som besökt huset och till hvilkas omdöme jag hyser förstoende, jag erfarit, att egendomen i sitt närvarande skick icke kan lemna Statsverket ringaste inkomst och att tomtens icke heller tål att bebyggas utan särskilda kostnader för pålning och dylikt, anser jag, för min del, att frågan icke längre bör undanskjutas, utan att man nu bör fatta något bestämt beslut, helst det, efter min öfvertygelse, vore en oförsvarlig misshushållning att låta en tomt, som kunde lemna Staten en ganska betydlig inkomst genom dess försäljning, qvarstå obegagnad det ena året efter det andra.

Jag motsätter mig således återremiss och yrkar antagande af Stats-Utskottets förslag, på det att en gång någon reel fördel af tomten må komma Staten till godo.

Herr Reuterercrona: Jag har velat uttala, att jag för min del icke förmår fatta, huru det kan vara en riktig tillämpning af sparsamhetens grundsats från Statens sida eller förenligt med en rätt hushållning med Statens medel, att, efter det Staten för omkring 20 år sedan inköpt det s. k. Ridderstolpeska huset för 150,000 R:dr och sedermera användt detsamma till det ändamål, hvarföre det inköpts, eller till inrymmande af ett Statens embetsverk, derefter, under en tidpunkt då egendomsvärdet i Stockholm så betydligt stegrats, sälja egendomen för 120,000 R:dr och till följd deraf bringas i nödvändighet att inköpa annan tomt för enahanda ändamål, utan att ega ringaste visshet — blott förhoppning — att Staten kan erhålla annan lämplig tomtplats, der man önskar den, d. v. s. i närheten af den blifvande centralstationen för jernvägarne — eller i Clara-trakten — för så billigt pris, att kostnaden i sin helhet derigenom blefve mindre, än som skulle erfordras för att försätta den egendom Staten redan eger i ett sådant skick, att den blefve ändamålsenlig för Telegrafverket.

Dessutom anser jag det ej vara fullt värdigt Staten att handla och vandla fram och tillbaka med egendomar i Stockholm eller annorstädes, utan att, sedan Staten tillhandlat sig en egendom, hvilken, såsom den ifrågavarande, till sitt läge ostridigt är fördelaktig och som kan blifva Staten nyttig, Staten bör den behålla, hvilken mening jag velat tillkännagifva, med förordande af afslag å Stats-Utskottets tillstyrkande af egendomens försäljande för 120,000 R:dr.

På grund af hvad jag anfört och andre talare mera utförligt utvecklat, har jag varit benägen för bifall till Kongl. Maj:ts Proposition, men i anledning af den vändning debatten erhållit, vill jag i stället förena mig med dem, som önskat återremiss af ärendet till Stats-Utskottet.

Herr von Troil: Utan att vilja till besvarande upptaga de yttranden, som sednast blifvit afgifna till förmån för Stats-Utskottets förslag och emot hvilka eljest en och annan anmärkning skulle kunna framställas, har jag begärt ordet för att förklara, att, vid den vändning debatten tagit, jag icke har något emot att förena mig med dem, som yrkat återremiss. Jag tror, att det kan hafva skäl för sig att få frågan ännu en gång närmare granskad och utredd; och då afsigten med mitt första yttrande i detta ämne i allt fall var att söka hindra, att en Statens dyrbara egendom bortslumpades, afstår jag ifrån mitt yrkande om bifall till Kongl. Maj:ts nämnda Proposition och anhåller i stället om återremiss.

Herr Murén: Äfven jag instämmer i yrkandet om återremiss. Jag tror nemligen, att frågan icke blifvit hos Stats-Utskottet så utredd, som den kan och, efter min öfvertygelse, äfven bör blifva, innan beslut fattas. Om Stats-Utskottet icke velat tillstyrka Kongl. Maj:ts Proposition, synes det som skulle Utskottet bort kunna uppgifva något billigare sätt att

erhålla en lämplig lokal för Telegrafverket. Men den saken går Stats-Utskottet alldeles förbi.

Utskottet talar blott om, att det blefve för dyrt att uppföra en ny byggnad på den ifrågavarande tomten samt att, efter kostnadsförslaget, räntan på det slutliga anläggningsbeloppet blefve alltför hög; — och till följd deraf föreslår Utskottet, att egendomen skall försäljas, utan att yttra sig om *hvar* Telegrafverket skall få någon passande lokal i stället.

Under öfverläggningen har man hört tvifvel framställas derom, hvar denna lokal borde vara belägen. Man har trott det vara nödvändigt, att Telegrafverket närmade sig och förlades bredvid jernvägsstationen för sammanbindningsbanan. För min del tror jag icke, att något sådant behof förefinnes eller kommer att förefinnas. En jernvägsstation lägger man visserligen så nära som möjligt till lastageplatsernas och rörelsens centralpunkt. Men icke är det derföre sagdt, att affärsmännen vid sådana platser placera sina kontor, och Telegrafverket och dessa kontor böra alltid stå så nära hvarandra som möjligt. Man säger att olägenheten af ett något längre afstånd kan afhjelpas genom att använda betjeningen att aflemna telegrammerna. Detta må vara sannt, men dertill fordras tid. Det är för vinnande af tid, som telegrafens inrättats; och tid är för af-färlifvet af högt värde samt besparing deraf ett behof, som ej får för-bises. Hvarföre Telegrafverket skulle förläggas i närheten af centralstationen för sammanbindningsbanan, förmår jag således icke fatta. För min del tror jag det vara lämpligast, att det förblifver i staden inom broarne. Deremot medgifver jag gerna, att för ändamålet kan finnas någon annan lämplig och billigare tomt än den här föreslagna, men derom sväfvar man ju i okunnighet. Man säger, att det är "troligt". Visserligen. Men svårt torde det dock blifva att få en tomt bättre än denna för 120,000 R:dr, och jag kan då icke begripa, hvarföre man skall sälja den, derföre att den har ett godt läge.

Häremot vill man förebära, att sjelfva byggnadskostnaden skall blifva dyrare här än på andra ställen. Derom bör man likväl först erhålla visshet. För öfrigt inser jag ej, hvarföre åt byggnaden för tomtens skull behöfver gifvas ett monumentalt utseende, såsom en talare nyss yttrat. Slutligen är det väl nödvändigt, om man misstänker kostnadsförslaget, att en undersökning eger rum för att få utrönt, om det förtjenar vitsord eller ej.

Allt detta synes mig vara angeläget att utreda, innan Staten afhänder sig en sådan tomt som den ifrågavarande och innan man är förvissad, att inom broarne, der, efter min tanke, Telegrafverket bör finnas, kan erhållas i stället en annan billigare och lämpligare lokal. Ett motsatt förfarande tror jag näppeligen kunna betecknas såsom hushållning med Statens medel, men snarare motsatsen eller misshushållning.

Jag förnyar mitt yrkande om proposition i förut angifven syftning.

Herr Anders Ericsson: Som, efter mitt förmenande, Staten icke bör afhända sig ifrågavarande tomt, förrän man med visshet vet, hvar man på annat ställe kan erhålla lämplig lokal för telegrafstationen här i staden, tror jag det vara klokast att återremittera Betänkandet till Stats-Utskottet, för att detsamma må, innan definitivt beslut i frågan fattas,

komma i tillfälle att göra sig underrättad om och till hvad pris en sådan lokal kan anskaffas. Eljest torde den af Stats-Utskottet förespeglade besparing för Staten lätt blifva en misshushållning, då det ju lätt kan inträffa att, sedan den f. d. Ridderstolpeska egendomen blifvit såld, köpeskillingen därför icke blifver tillräcklig för anskaffande af en tjenlig lokal, så att Staten kanske måste betala tre gånger så mycket som försäljningssumman. På grund häraf yrkar jag återremiss å förevarande Betänkande.

Öfverläggningen förklarades vara slutad. Sedan Herr Talmannens proposition på bifall till Utskottets hemställan blifvit med ja och nej besvarad samt votering begärd, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet, med anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition i fråga om den under N:o 2 vid Skeppsbron i hufvudstaden belägna, Kronan tillhöriga f. d. Ridderstolpeska egendomens användande till byggnad för Telegrafverket, hemställt i första punkten af Utskottets Utlåtande N:o 29,

röste ja;

Den, det ej vill,

röste nej;

Vinner nej, har Kammaren beslutat till Utskottet återförvisa den ifrågavarande punkten.

Voteringen anställdes i grundlagsenlig ordning samt utföll med 46 ja emot 112 nej; i följd hvaraf ifrågavarande punkt blifvit af Kammaren till Stats-Utskottet återförvisad.

Såsom en följd af sistnämnda beslut blef jemväl Utskottets sednare hemställen till Stats-Utskottet återförvisad.

§ 4.

Vid nu ånyo skedd föredragning af Stats-Utskottets Utlåtande N:o 30, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition angående skatteförsäljning af Östra kronoallmanningen i Örebro län, för afslutande af regleringen rörande de så kallade frisoeknarnes tjänstbarheter till Dylta svafvelbruk, begärdes ordet af följande ledamöter, hvilka yttrade:

Herr C. A. Larsson: Den som jemför den behandling förevarande fråga rönte hos Stats-Utskottet vid 1859 och 1860 årens riksdag med den Stats-Utskottet vid denna riksdag egnat åt densamma, skall finna mycken olikhet i de åsikter, som vid de olika tidpunkterna gjort sig gällande i frågan. Ar 1860 utgick Stats-Utskottet från den synpunkten, att Statens rätt att disponera ifrågavarande två allmänningar var tydlig och klar, ehuru innehafvaren af Dylta svafvelbruk, som ej fullgjort de för nyttjanderätten till en del skogseffekter från allmänningarne betingade villkoren, fortfarande fått bibehålla densamma. Nu deremot anser Stats-Utskottet Statens anspråk på allmänningarne vara i någon mån tvifelaktiga och föreslår att för everldelig tid afhända Staten eganderätten till den ena, mot det att den andra återställes till Kronans disposition.

För att sätta Kammarens ledamöter i tillfälle bedöma riktigheten af det ofvansagda, ber jag att ur Stats-Utskottets 1860 afgifna Utlåtande N:o 202 få uppläsa följande:

“De genom Kongl. brefven den 18 December 1845 och den 13 Mars 1856, för verkställandet af den sålunda beslutade undersökning och utredning, utsedde kommitterade hade den 9 Mars 1848 afgifvit sitt underdåniga Betänkande, hvaruti först meddelades följande upplysningar om Dylta svafvelbruks uppkomst och utvecklingen af de förhållanden, som grundlagt dess nuvarande ställning.

Dylta svafvelbruks första anläggning vore helt och hållet Kronans verk. Enligt sägen skulle Finnar på 1500-talet hafva upptäckt svafvelmalmen på Abytorps skattejord, och med den rätt till grufvor, såsom ett regale, Kronan den tiden egde, på hvad grund de än voro belägna, hade Kronan låtit bearbeta denna malm samt för detta ändamål anlagt det svafvelbruk, som nu bär namnet Dylta. Det fortdrefs med Kronans medel, och till dess understöd skulle hela provinsen Nerike utgöra utskylder i dagsverken, jordrymning, kol- och vedkörslor m. m. Med Kronans fördel hade dock derefter fumits mera förenligt att öfverlemna bruksdriften åt enskilde, hvarföre bruket utarrenderats först år 1631 åt Hans Leffler och sedermera år 1639 åt dennes måg Henrik Barkhausen. För den sednare, som nedlagt stora kostnader på bruksdriften, hade den 20 November 1649 blifvit utfärdadt Drottning Christinas privilegium, hvarigenom bruket honom uppläts, “att för sig och arvingar idka, bruka och fortsätta och sådant allt med största förbättring och ingen försummelse, så framt Barkhausen och dess arvingar icke ville vara skyldige bruket med alla dess inventariestycken och andra dess pertinentier i byggnader och annat, såsom hans svärfader och han detsamma tillträdt hafver, samt andra honom förlänta beneficier till Kronan afstå.”

Efter en vidlyftig utredning af de med frågan sammanhängande förhållanden föreslår Utskottet, att Rikets Ständer uti underdånig skrifvelse skulle anhålla, att, “i den händelse ifrågavarande reglering icke kan enligt föreslagna grunder ävägbringas och allmänningarne derigenom återfalla till Kronans disposition, Kongl. Maj:t täcktes anbefalla Skogsstyrelsen att på ändamålsenligt sätt bestämma den årliga afverkningen af nämnda allmänningar samt förordna lämplig person, som, jemte tillsyn och vård af allmänningarne, på stället vakade deröfver, att nämnda årliga afverkningsbelopp icke finge öferskridas, samt att skogseffekterna icke måtte användas för annat ändamål än det, hvartill allmänningarne blifvit åt svafvelbruket upplättna, äfvensom att, derest bruksegaren icke godvilligt vill till Statsverket afemna den afkastning han uppbar utaf den uppodlade delen af allmänningarne, hvarom vederbörlig utredning torde böra ävägbringas, Kongl. Maj:t täcktes anbefalla sådana åtgärder, som för utkräfande af Kronans rättmätiga anspråk i sistnämnda hänseende må erfordras.”

Vid efterföljande riksdagar finner man Stats-Utskottets åsikter i frågan något modifierade, men af deras Utlåtanden deri framgår alltjemt, att det skulle vara den största orättvisa att afhända Staten dessa allmänningar eller endera af dem och tillika utbetala 88,587 R:dr 50 öre till bruksegaren i lösen för frisocknarnes tjänstbarheter. Visserligen synes denne egt någon rätt till erhållande af skogseffekter från allmänningarne, men

att nu, då det kan ifrågasättas, huruvida en sådan rätt ännu finnes, med ens eftergifva Statens rätt till den ena och bästa af allmänningarne, på sätt Stats-Utskottet föreslagit, dertill vill åtminstone icke jag bidraga med min röst. Snarare synes mig allt skäl vara för handen att söka på laglig väg förmå bruksegaren att afstå från den nyttjanderätt till dem, han hittills fått åtnjuta. Åtminstone anser jag icke Staten böra betala honom ofvannämnda betydliga summa och på samma gång afhända sig eganderätten till en skogsrymd af flera hundra tusen riksdalers värde. Jag tillstyrker afslag å Stats-Utskottets hemställan.

Herr Harald Ericsson: Den diskussion, som nyss egt rum angående Stats-Utskottets Utlåtande N:o 29, har ytterligare styrkt mig i den öfvertygelse, jag genast efter genomläsningen af Utskottets nu föredragna Utlåtande bildat mig, nemligen att afslå hvad Utskottet derutinnan hemställt, desto heldre som här är fråga om att afhända Staten en egendom, som i den provins, der den finnes, blir alltmera dyrbar, emedan kronoallmänningar för öfrigt saknas i den orten och trävirket der alltmer stiger i värde. Jag kan således icke annat än förena mig med den nästföregående talaren och finner dertill ytterligare anledning, då jag genomläser Stats-Utskottets vid de förflutna riksdagarne afgifna Betänkanden, som visa, att Utskottet då vid frågans behandling kommit till ett annat resultat än nu eller att Staten ej borde afhända sig dessa kronoallmänningar och ej medgifva egaren af Dylta svafvelbruk att få skatteköpa dem. Några nya omständigheter, föranledande till en förändring i denna af Stats-Utskottet förut uttalade åsigt, hafva sedermera icke tillkommit, om ej måhända den att egaren af Dylta svafvelbruk förklarar sig villig att göra någon eftergift i sina förut framställda anspråk och till Kronan afstå den ena af de begge ifrågavarande allmänningarne. Men denna sednare omständighet synes mig snarare vara ett skäl för Staten att fullfölja sina anspråk å begge allmänningarne och dymedelst kanske förmå förutnämnde bruksegare att afstå från äfven den andra allmänningen, som är af vida större värde än den andra.

I den nådiga Propositionen har Kongl. Maj:t anført, att dessa allmänningar vore af samma natur som rekognitionsskogarne, och egaren till Dylta bruk således skulle ega större rätt i afseende på dem än eljest skulle vara händelsen, om de voro att anse som vanliga kronoallmänningar; men af Utskottets redogörelse för handlingarne i ärendet framgår tydligt, att bruksegaren ej till dessa allmänningar har samma rätt som han skulle hafva, i fall de voro rekognitionsskogar, ehuru jag måste bekänna att jag icke kan visa hvori skilnaden består. Dessutom förefaller det besynnerligt, att, då vederbörande sökt göra sig reda för värdet af dessa skogar, de gått så provisoriskt till väga, att de blott skickat en jägerbetjent för att uppmäta skogarne och göra en ungefärlig beräkning för framtiden af deras afkastning. Den som är något förfaren i skogshushållning vet, att för bedömande af skogars värde fordras en mycket noggrannare undersökning än här varit fallet. Den skogstjensteman, som på nådig befallning verkställt uppskattningen af dessa allmänningar, har gått alltför minutiöst till väga och kommer till det resultat, att under en längre tidsperiod någon afkastning derifrån ej skulle blifva att påräkna, hvilket jag

anser otroligt. Jag hemställer till Kammarens ledamöter, om frågan om afkastningen genom denna undersökning kan anses till fyllest utredd. Vid genomläsningen af Utskottets Betänkande har jag funnit, att dessa skogar upplåtits till innehafvaren af Dylta bruk ursprungligen endast för svafvel-tillverkningen, men jag är fullt förvissad, att dessa skogar användas och äro tillräckliga äfven för andra behof såsom tillverkningen af vitriol och rödfärg. Dertill tror jag icke åtgå de 734 stafrum ved, som Stats-Utskottet i sitt Utlåtande uppgifvit vara bruksegarens rättighet att från skogarne erhålla. Hälften af detta quantum ved anser jag tillräcklig för brukets behof, men, om ock bruket får behålla rättigheten till detta quantum årligen, så lemna dessa skogar tillgång till ved mycket utöfver 734 stafrum årligen. Då, såsom sagdt, jag anser det icke lämpligt att Staten afhänder sig ifrågavarande skogar och frågan i allt fall ännu icke synes mig tillräckligt utredd, yrkar jag afslag å Utskottets Betänkande.

Herr Jöns Pehrsson: Här är fråga om icke mindre än att bortskänka en Statens egendom värd omkring en half million. Det skulle blifva alltför vidlyftigt att närmare ingå i frågans detaljer; dock vill jag anföra några siffror, som visa, att ifrågavarande kronoallmanning, som Stats-Utskottet vill låta skatteförsälja till egaren af Dylta bruk, är värd ungefär hvad jag nu uppgifvit. Östra kronoallmanning, belägen i mellersta delen af riket, der skogen i allmänhet står högt i pris, innehåller 4,743 tunnland, deraf 2,536 tunnland be vuxna med skog, som, efter 138 R:dr för tunnlandet, kan uppskattas till minst 350,000 R:dr, särdeles om der vid tages i betraktande att någon skog i trakten deromkring icke finnes att köpa. Den beräkning Jägmästaren Björkman uppgjort i afseende å dessa båda allmanningars årliga afkastning synes mig vara vilseledande och felaktig, hvartör något afseende derå icke bör fästas, destomindre som den tyckes åsyfta att förleda Statsmagterna att till en rik man bortskänka 300,000 å 400,000 R:dr. I sanning ett vackert försök! Jag, som sjelf i många år sysselsatt mig med skogshandel, skulle icke tveka att erbjuda Staten 250,000 R:dr för dessa skogar och ändå tillhandahålla bruksegaren sin rätt till 734 stafrum ved årligen. 734 stafrum ved afverkade från dessa allmanningars skogar, i areal 3,258 tunnland, motsvara icke fullt $\frac{1}{4}$ stafrum å hvarje tunnland. Erfarenheten och sunda förnuftet visa, att med denna ringa årliga afverkning skogarnes framtida bestånd ingalunda kan äfventyras.

Staten skulle vidare förlora dels afsatta medlen 88,587 R:dr 50 öre, dels rättigheten att från bruket företrädesvis erhålla svafvel årligen, dels de särskilda bevillingarne från frisocknarne; utgörande tillsammans en förlust för Staten af 139,984 R:dr. Årliga räntan å denna summa utgör efter 6 procent 8,336 R:dr, men den inkomst Staten erhöle, om frisocknarne blefve roterade, samt räntan å skatteköpeskillingen för Östra allmanning motsvara bestämdt icke nyssnämnda årliga ränteförlust. Om skogarne såldes för 250,000 R:dr, hade Staten deraf en årlig räntekomst af 15,000 R:dr, beräknad efter 6 procent och ändå all jorden i behåll. De onera, som nu vidlåda frisocknarne, utgöra i verkligheten icke mer än 53 R:dr 60 öre om året på hvarje helt hemman, men lösas dock af de flesta hemmanen med 75 R:dr om året, som endast gifver bruksegaren

årligen 7,515 R:dr R:mt. Denna inkomst sammanlagd med årliga räntan 8,336 R:dr, hvarom jag förut nämnt, bereder bruksegaren en oskäligen vinst, och om han för afstående af alla anspråk på allmänningarne erhåller det af statsmedel anvisade beloppet 88,587 R:dr 80 öre förtjenar han årligen 761 R:dr. Utan att efterskänka Statens dispositionsrätt till allmänningarne erhåller han med denna summa fullt skäligen godtgörelse för sina hittills åtnjutna rättigheter.

Att skänka bort en egendom i värde å 300,000 à 400,000 R:dr anser jag vid sådant förhållande ej vara förenligt med Representationens pligt att iakttaga Statens fördelar och rättigheter.

Af hvad jag här anført visar sig, att Staten förlorar allt för mycket, och frisocknarnes innevärnarne, om deras hemman blifva roterade, förlora, äfven de, genom denna af Stats-Utskottet förordade och af Kongl. Maj:t föreslagna uppgörelse. Endast bruksegaren, den rike Hofmarskalken Åkerhjelm, skulle derpå vinna några hundra tusen riksdaler. Detta är alltså meningen med den nådiga Propositionen i ämnet!

Stats-Utskottet har på sidan 12 i sitt Betänkande anført en oriktig uppgift derom, att Rikets Ständer och bruksegaren nu mera gått hvarandra till mötes så till vida, att de förre icke längre gjort de begge omtyvstade kronoallmänningarnes afstående från bruket till ett vilkor för uppgörelsen om frisocknarnes tjänstbarheter, och bruksegaren medgifvit att afstå den ena af dessa skogar, nemligen Hålahult. Denna uppgift vederlägges af Rikets Ständers under den 20 Juni 1866 till Kongl. Maj:t afslåta underdåniga skrifvelse, som innehåller följande:

“Då sålunda med stöd af lag eller billighet inga anspråk på skattelösen af de ifrågavarande allmänningarne kunna innehafvaren af Dylta svafvelbruks privilegier tillerkännas, hafva Rikets Ständer att undersöka, hvilketdera kan vara för Kronan förmånligare, antingen att afhända sig allmänningarne, eller, såsom vid föregående riksdagar beslutats, ställa dem under egen disposition.” Derefter heter det:

“Vid sådant förhållande och då likväl, för den händelse bruksegarne nu mera skulle finnas villige att antaga det en gång gjorda anbudet, rättigheten dertill ännu torde böra lemnas dem öppen, hafva Rikets Ständer funnit skäligen medgifva, att det redan beviljade anslagsbeloppet 88,587 R:dr 80 öre må fortfarande ställas till Eders Kongl. Maj:ts disposition, för att användas till ersättning åt Dylta bruksegare för de så kallade frisocknarnes tjänstbarheter; anhållande Rikets Ständer underdånigst att, derest bruksegarene på en sådan uppgörelse ingå, Östra allmänningen och Hålahult genast måtte ställas under Kronans omedelbara disposition.”

I denna skrifvelse hafva Rikets Ständer fäst såsom vilkor för ifrågasätta uppgörelsen med bruksegaren, att han skulle afstå båda kronoallmänningarne till Kronans fria disposition, mot det att han i lösen för frisocknarnes tjänstbarheter till bruket antoge anvisade beloppet 88,587 R:dr 50 öre.

Slutligen må anmärkas: att skogen på allmänningen Hålahult är till stor del sköflad, men på Östra allmänningen sparad; att det måste blifva stor förlust att hafva endast Hålahults allmänning under Skogsstyrelsens vård, och att det skulle löna sig bättre att ställa Östra allmänningen jemte den

den andra under nämnda Styrelses uppsigt; att skatteköpeskillingen för Östra allmanningen blir alltför obetydlig i förhållande till den försäljningssumma, som för skogen kunde betingas, samt att Dylta bruk icke kan förebära rättsanspråk till mer än ved och dagsverken.

På anförda skäl yrkar jag afslag å den nådiga Propositionen och Stats-Utskottets Betänkande och anhåller, att sednaste Riksdagens beslut i ämnet må gälla; öfvertygad som jag är att bruksegaren slutligen antager de i berörda riksdagsbeslut uppställda villkor, hvarigenom honom beredes betydligt större vinst, än han nu har af det bruket förlänade privilegiet till vedfång och tjänstbarheter.

Herr Per Nilsson från Örebro län: Jag kan icke bifalla det beslut, hvartill Stats-Utskottet kommit i det förevarande Betänkandet; utaf sådana skäl, att så väl Staten som frisoeknarne komma deraf betydligt att förlora. Staten skulle nemligen efter detta beslut få utbetala till egaren af Dylta bruk 88,587 R:dr 80 öre R:mt samt derjemte afstå med eganderätten i den Östra kronoallmanningen en arealvidd af 2,536 tunnland 12 kappland behållen skogsmark samt 1,424 tunnland hemmans- och torpegor, med tillerkänd rätt för bruksegaren under skattemannaköp, hvilket köp inbringat Staten ringa eller ingen inkomst, i följd hvaraf innehafvaren skulle af Staten få berörda allmänning som en gifven gåfva. Jag, som är representant för Örebro härad, hvarunder Dylta bruk är beläget, känner i det närmaste till värdet af den Östra kronoallmanningen; jag tror icke det är för högt tilltaget, då jag uppger värdet till 300,000 R:dr R:mt. Då ifrågavarande allmänning icke kan få namn af rekognitionsskog, och Kongl. kungörelsen af den 4 Februari 1811 endast medgifver rätt till skattemannaköp för rekognitionsskogar, så tror jag ingen laglig rätt kan tillkomma bruksegaren till ett sådant köp, så mycket heldre som ingen rekognitionsafgift blifvit erlagd. Ur billighetens synpunkt lär det ej heller kunna förnekas, att för den betydliga fördel, som Dylta bruksegare hemtat af berörda utskyldsfrihet, någon motsvarande inskränkning i rättigheter bör ega rum, i jemförelse med dem som tillkomma rekognitionsskogars innehafvare, de der för desamma erlagt årlig utskyld. Bland dessa rättigheter lär väl den väsendtligaste utgöras af skattelösningsrätten. Frisoeknarnes tjänstbarheter till Dylta bruk uppgå på hemman till 75 R:dr per år, och efter hvad det synes af den Kongl. Propositionen skulle frisoeknarne blifva ålagd roteringsskyldighet, som i den orten kostar på hemman 100 R:dr, således 25 R:dr årligen per hemman högre utgift än tjänstbarheternas utgörande till Dylta bruk.

Herr Gumælius: En föregående talare, som yrkat afslag å Utskottets Betänkande, har bland annat åberopat, att han tillhör den orten, der dessa allmänningar finnas. Äfven jag har någon personlig kännedom om dem, eftersom jag är boende ej så långt derifrån, men icke vill jag på denna omständighet stödja min mening i frågan. Den har under flera föregående riksdagar varit föremål för Representationens öfverläggningar. I början framställdes från innehafvaren af Dylta bruk och från Statens sida sådana villkor för den ifrågasatta uppgörelsen, att de icke å någöndera sidan

kunde antagas. En jemkning i vilkoren har sedermera åstadkommit, så att egaren af nämnda bruk slutligen medgifvit att till Kronans disposition afstå den ena af de begge allmänningarne. Här har under diskussionen påståtts, att Staten eger dessa skogar, men man har då icke ihågkommit, att Staten för everldelig tid afträdt dem till enskild person mot vilkor, som på sednare tiden åtminstone, efter hvad man erfarit, blifvit uppfyllda. Nu för tiden då man i öfverensstämmelse med rådande rättsbegrepp sträfvar efter att mot skälig lösen befria de s. k. frisocknarne från dem åliggande tjänstbarheter till Dylta bruk och förskaffa innehafvarne af dessa mer än 100 hemman fullständig eganderätt dertill, tvekar man att antaga ett förslag, hvarigenom det så länge eftersträfvade målet ernås. Man vill skaffa Staten ännu bättre vilkor än de erbjudna, ja, om möjligt utan lösen återförväriva åt Staten fri dispositionsrätt öfver dessa skogar. Af Betänkandet, som Stats-Utskottet nu afgifvit, synes, att framställningar i denna sak blifvit gjorda gång efter annan, men hittills icke ledt till det åsyftade resultatet. Slutligen har egaren af Dylta bruk eftergifvit något af sina anspråk och framställt vilkor för sakens reglering, hvilka Kongl. Maj:t funnit billiga. Utskottet har icke, såsom en föregående talare låtit påskina, uppgifvit, att dessa allmänningar äro af samma egenskap som rekognitionsskogar, men Utskottet har sagt att de äro närmast att hänföra till rekognitionsskogar och att samma författningar, som gälla om dessa, borde tillämpas äfven å ifrågavarande allmänningar. Jag vill icke besvara Kammaren med uppläsande af vare sig gamla eller nya författningar och utlåtanden. Utskottets föreliggande Betänkande innehåller en utförlig redogörelse för frågans föregående behandling och hvad dermed eger sammanhang samt ådagalägger, huru man steg för steg sökt närma sig målet att få de s. k. frisocknarne befriade från utgörande af tjänstbarheterna. För ernäendet af detta resultat äro vilkoren nu jemkade derhän, att Kronan återfår dispositionen öfver den ena allmänningen och afstår den andra till egaren af Dylta bruk mot erläggande af stadgad skatteköpeskilling. Om nu dessa vilkor ej antagas af Riksdagen, när tror man sig då någonsin kunna få frågan nöjaktigt löst? Icke är det att förvänta några ytterligare eftergifter af egaren af Dylta bruk än hvad redan erhållits! Kanske vill man söka på laglig väg tilltvinga sig hvad som är högst osannolikt att vinna. Åtminstone är utgången ganska oviss. Då nu tillfälle är att utan process under Statens disposition återvinna den ena af allmänningarne och på samma gång mot en skälig ersättningssumma friköpa de ifrågavarande socknarne från utgörande af tjänstbarheterna till bruket, i följd hvaraf socknarne blefve roteringsskyldiga, synes mig allt skäl vara för handen att ej lemna detta tillfälle obegagnadt och sålunda åstadkomma en reglering, hvarigenom alla parter vinna, Staten icke mindre än de öfrige kontrahenterne. Jag anhåller alltså om bifall till hvad Stats-Utskottet hemställt.

Herr Friherre Gripenstedt: Det är för mig ett stort nöje att få till alla delar instämma i Stats-Utskottets förevarande Utlåtande, och jag får derföre också varmt förorda detsamma till Kammarens bifall. Man synes nu ändtligen vara på god väg att få en fråga reglerad, som under en lång tid utgjort ett oupphörligt återkommande tvisteämne och som varit bero-

ende af vissa gamla privilegier och resolutioner, hvilka numera måste anses vara i högsta grad olämpliga. Det kan visserligen sägas vara tungt för Staten att inlösa dessa gamla privilegier, som blifvit i sin tid utfärdade för hvad man då ansåg nyttigt och nödigt; men när dessa numera obestridligen medföra endast skada, så synes det, efter min uppfattning, vara fullt riktigt att man gör någon uppoffring för deras slutliga borttagande, hvilket icke rättsenligt kan ske på annat sätt; helst vilkoren för en sådan uppgörelse numera blifvit så jemkade, att man i min tanke ej billigtvis kan begära mer af den enskilde, som otvifvelaktigt har lagen på sin sida och nog kunnat sträcka sina fordringar längre än som nu är fallet.

Detta må nu vara ett ganska olyckligt förhållande, men ostridigt är, att enligt privilegierna af år 1649 och 1712 de så kallade frisoeknarnes tjänstbarheter blifvit till Dylta svafvelbruk öfverlätna, samt att dessa privilegier blifvit bekräftade genom Kongl. resolutionen den 5 September 1815, och att således bruksegarens lagliga rättigheter måste respekteras.

Detta ärende är mig nogsam bekant, emedan det hört till mitt åliggande såsom en af Konungens rådgifvare att vid flera föregående riksdagar utreda frågan och framlägga förslag till reglering af densamma. Jag har derigenom blifvit fullt öfvertygad, att Staten icke kan på laglig väg tilltvinga sig återgång af de rättigheter, som blifvit tillerkände innehafvaren af Dylta svafvelbruk, utan att dessa måste genom öfverenskommelse återlösas. Bruksegarens första fordran för indragning af tjänstbarheterna och öfriga förmåner upptog också en ersättningssumma af Kronan till belopp af 120,620 R:dr 81 öre. Detta belopp har nu likväl blifvit nedsatt till 88,587 R:dr 80 öre. Och att dessa tjänstbarheter, hvilka frisoeknarne äro skyldiga att till Dylta svafvelbruk utgöra, icke äro några småsaker, inhemtas af Stats-Utskottets Utlåtande pag. 7, hvilket utvisar, att de blifvit i värde uppskattade till 92,639 R:dr Banko.

Hvad det andra af nämnde bruksegare för ifrågavarande reglering uppställda villkor beträffar eller hans anspråk att få skatteköpa de två kronoallmänningar, som bruket fått sig utan rekognitionsafgift anslagna, har han först velat anse detta såsom en ovillkorlig rättighet på grund af författningarne om inlösen af rekognitionsskogar, men sedermera funnit denna rätt åtminstone tvetydig och derföre tvekat att på laglig väg anhängiggöra frågan. Säkert är emellertid, att Kronan ej heller har rätt att utan villkor främtaga honom allmänningarne och de lägenheter, som på dessa allmänningar uppstått.

Kammar-kollegium har noga utredt denna fråga och i ett fullständigt Utlåtande förklarar, att något hopp om framgång icke finnes att frånvinna bruksegaren allmänningarne och lägenheterna, samt att Statens rätt i det sednare hänseendet ej sträckte sig längre än att påfordra skattläggning å de torp, som der bibehölles, hvilket hvar och en finner ej en obetydlighet.

Hvad slutligen angår påståendet, att Staten genom regleringen afhänder sig rätt till allmänningarne, vill jag blott nämna, att Utlåtandet från Stats-Utskottet tydligt och klart visar, att Staten i sjelfva verket icke afhänder sig någonting. Genom privilegierna har nemligen bruksegaren erhållit rättighet att å dessa allmänningar afverka ett ganska stort belopp skogsälster, eller 734 stafrum ved årligen; och vid uppskattning af allmänningarne har man funnit, att denna rätt till afverkning är mera än

hvad allmänningarne för närvarande och under en lång tid framdeles kunna lemna i afkastning. Först efter år 1924 skulle enligt den verkställda uppskattningen Statens kontanta behållning efter afdrag af omkostnaderna framgent komma att årligen uppgå till 800 R:dr 50 öre. Men under de första 20 åren skulle någon behållen afkastning ej kunna påräknas, utan den årliga omkostnaden tvärtom uppgå till 1,338 R:dr 50 öre mera än inkomsterna. Under de derpå följande 20 åren skulle utgifterna öfverskjuta inkomsterna med 499 R:dr 50 öre årligen. Räkna man nu ihop dessa kostnader, skall man finna, att Staten genom regleringen visst icke gör någon förlust utan tvärtom en vinst, derigenom att Staten återvinner utan vidare servituter den ena mindre allmanningen — en fördel som man till en början knappt kunde tro, att Kronan skulle erhålla och den enskilde medgifva. Under år 1863 lät Kongl. Maj:t till bruksegaren framställa den förfrågan, huruvida han vore villig att till undvikande af framtida tvister och obehag utlösa tjänstbarheterna till fastställt pris, men deremot, såsom ersättning för brukets rätt till skogsfångst, behålla och till skatte lösa den Östra allmanningen. På detta förslag förklarade sig bruksegaren icke kunna ingå, och man kunde ej tvinga honom dertill. Nu har han slutligen ingått på förslaget, och en utväg har sålunda öppnats sig, hvarigenom man kan komma till ett önskvärdt slut med denna långa tvistefråga. Hufvudsäket för denna reglering är emellertid, efter min uppfattning, oformligheten deri, att en menighet, bestående af flera hundra hemman, skall kvarstå i ett föga tidsenligt, eller nästan sagdt förnedrande beroende af Dyta bruk.

För min del anhåller jag om bifall till ifrågavarande, i Stats-Utskottets Utlåtande omnämnda förslag, hvilket synes mig vara särdeles välgrundadt.

Herr Carl Ifvarsson: Då jag både vid sista och innevarande riksdag deltagit i behandlingen af denna fråga, anhåller jag att få deröfver säga några ord. Det är ganska riktigt, såsom det blifvit anmärkt, att Stats-Utskottet vid sista riksdagen afstyrkt, men nu tillstyrkt den Kongl. Propositionen i ämnet; men skillnaden mellan förslaget då och nu är icke så obetydlig. Den allmänning, som, derest Utlåtandet vinner Riksdagens bifall, skulle tillfalla Staten, innehåller omkring 900 tunnland ren skog, oberäknadt impedimenter, hvadan Staten derigenom skulle få någon inkomst, och jag tvekar derföre ej att bifalla förslaget. Jag medger visst, att bruksegaren gör en vinst derigenom att han får behålla Östra allmanningen under fri dispositionsrätt; men det är derföre ej sagdt, att Staten gör någon förlust; ty så länge bruksegaren ej har eganderätt till Östra allmanningen, har Staten ej heller någon inkomst af den, och från den andra allmanningen eller Hålahult komme Staten genom bifall till förslaget att få större inkomster, än den nu har från båda allmänningarne. Jag tror således, att, om bruksegaren genom förslaget kan anses hafva vunnit, Staten åtminstone icke förlorat. Fördelarne väga å ömse sidor temligen jemnt, och om man vill förekomma, att saken blir en stående fråga, bör den naturligtvis uppgöras på ändamålsenligt sätt. Betraktar man frågan rätt, skall man finna, att Staten genom regleringen får oinskränkt rätt till ena

allmänningen, hvilket nu ej är förhållandet, och det är deraf klart, att Staten för att vinna detta mål ej kan sägas hafva skänkt bort någonting.

I ett afseende har anmärkning från ett visst håll framkastats derom, att Stats-Utskottet skulle hafva uttalat en osanning. En talare har nemligen förmenat, att denna osanning skulle ligga i följande yttrande i Utlåtandet: "Under de sednaste förhandlingarne i detta ärende, jemförda med dess ställning år 1861, hade således Rikets Ständer och bruksegaren gått hvarandra till mötes så till vida, att de förra icke längre gjort begge de omvistade kronoallmänningarnes afstående från bruket till ett *vilkor* för uppgörelsen om frisoeknarnes tjenstbarheter, och bruksegaren medgifvit att afstå den ena af dessa skogar, nemligen Hålahult." Denna uppgift kan så mycket mindre läggas Stats-Utskottet till last, som den är ett citat ur den Kongl. Propositionen, och så mycket förtroende till densamma bör väl hvar och en hafva, att han icke misstänker nämnda uppgift för oriktig.

Saken står nu mycket bättre än förut, och säkert är, att, om bruksegaren förr gjort det medgifvande han nu lemnat, hade frågan varit på ett tillfredsställande sätt löst.

Jag yrkar bifall till Utlåtandet.

Herr Medin: Här har visserligen yttrats mycket för och mot den Kongl. Propositionen; men när man hört representanter från den ort, der ifrågavarande frisoeknar äro belägna, och betraktar, huru frågan från förra Riksdagen blifvit hos Rikets Ständer behandlad, kan man verkligen ej komma till annat resultat, än att Staten gjort en betydlig eftergift. Jag yrkar derföre afslag å Utlåtandet. Det förundrar mig verkligen, att Stats-Utskottets ledamöter varit ense om beslutet; ty någon reservation finnes icke i Utlåtandet omnämnd. Mig synes skälet för bifall egentligen varit, att man riksdag efter riksdag varit envis med frågan, och att Stats-Utskottet slutligen tröttnat och önskat ett slut.

Jag yrkar, som sagdt är, afslag.

Herr August Anderson: Så många föregående talare hafva framhållit den stora förlust, Statsverket skulle lida, derest Kongl. Maj:ts förevarande Proposition vunne bifall, att jag inskränker mig att å Stats-Utskottets Utlåtande yrka afslag.

Herr Peter Andersson: Jag må bekänna, att vid genomläsningen af Utskottets Betänkande jag var tveksam, huruvida jag skulle anse mig böra bifalla eller afslå detsamma. Under den föregående diskussionen hafva åsigtorna för och emot blifvit framlagda på ett sätt, som icke har fullkomligt häft denna tveksamhet; dock måste jag tillstå, att skälen för afslag hafva synts mig öfvervägande och kraftigare. Då jag således kommit till den slutsats, att Staten på den föreslagna åtgärden åtminstone ej skulle vinna någon särdeles fördel men deremot möjligen förlust skulle uppstå, kommer jag att rösta för afslag till Betänkandet.

Herr Jöns Pehrsson: Då jag begärt ordet, är det ej för att yttra mig i sak, men för att uttala min förundran deröfver, att så många

ledamöter inom Kammaren kunna förorda en åtgärd, hvarigenom Staten skulle efterskänka några hundra tusen riksdaler. Det är ej riktigt hvad man påstått, att ställningen förändrat sig sedan 1860. Derföre har Utskottet intet skäl för sitt tillstyrkande af bifall till den Kongl. Propositionen. För min del hyser jag ingen tvekan att rösta för afslag.

Herr Björrek:

Herr Reuter-crona: Det må ursäktas mig, att jag betraktar frågan från domarens synpunkt. I denna egenskap har erfarenheten lärt mig, att tvister emellan parter, af hvilka ingendera har klar och obestriddig rätt, oftast och bäst kunna afgöras genom förlikning. Det är klart, att en sådan icke kan komma till stånd utan eftergifter å ömse sidor. I förevarande fall har egaren till Dylta bruk förklarat sig villig till dylika, och deraf synes man tagit sig anledning antaga, att han funnit sina rättsanspråk mindre väl grundade, ehuru hufvudsakligaste skälet till eftergifvenheten borde sökas i önskan från bruksegarens sida, att få tvisten med Kronan slutligen löst utan vidare tidsutdrägt. Samma intresse har Staten af att sakens uppgörande icke längre uppehållas, då vid ett oväldigt bedömande af handlingarne finnes uppenbart, att Kronans rätt är, likasom bruksegarens, tvistig. I anseende dertill och som i tvistiga saker det ofta är bättre att taga en mager förlikning än inlåta sig i en osäker rättegång, förefaller det mig alldeles gifvet, att det är med Statens fördel mest öfverensstämmande att undvika en långvarig rättegång i saken, hvars utgång är, minst sagdt, tvifvelaktig. Derföre, och emedan jag anser det i alla afseenden vara af stor vikt, att den mångåriga tvisten ändtligen bringas till slut, yrkar jag lifligt och varmt bifall till Stats-Utskottets Utlåtande.

Herr Lönnberg: En omständighet, som under den föregående diskussionen väckt en viss uppmärksamhet, och som måhända ingifvit en och annan farhågor för antagande af Utskottets förslag, är den, att tvenne representanter från Örebro län motsatt sig bifall till Betänkandet. Klafven härtill är likväl lätt funnen. Om nemligen å ena sidan ifrågakomma trenne frisoeknar stå i ett verkligen förnedrande beroende af Dylta svaivelbruk, till följd af de tjänstbarheter de åt bruket måste utgöra, så åtnjuta ock å andra sidan socknarne ett privilegium framför alla andra uti den befrielse från rotering, hvaraf de äro i åtnjutande. Skulle nu Stats-Utskottets förslag om tjänstbarheternas affösning genom en oppoffring till brukets egare blifva Riksdagens beslut, så blifva i och med detsamma frisoeknarnes hemman underkastade samma roteringskyldighet som andra rikets fastigheter på landet. Då frisoeknarnes hemman utgöra ett antal af 101, så uppkommer härigenom, med beräkning af $2\frac{1}{2}$ hemmans sammansläende till en rote, emellan 40 och 50 nya rotar. Statsverkets inkomst häraf kan skattas till emellan 4 och 5,000 R:dr årligen, motsvarande ett kapitalbelopp af ungefär 100,000 R:dr. Genom det ökade antal rotehemman Kronan sålunda vinner, få frisoeknarne gälda indragningen af deras tjänstbarhet, och det låter sig på detta sätt förklara, att motstånd mot den nyttiga förändringen just inom deras ort kan förefinnas.

Då det för öfrigt är upplyst, att Kronans anspråk i förevarande fall är minst sagdt tvifvelaktig, samt det till och med blifvit ifrågasatt, huru-

vida Kronan eger någon rätt till de svafvelbruket nu anslagna allmänningar, af hvilka den ena eller kronoallmanningen Hålahult genom den ifrågasatta uppgörelsen skulle till Kronan afträdas, så kan jag icke annat än tillstyrka Kammaren att medelst bifall till Utlåtandet undanröja den förargelseklippa, som frågan under decennier utgjort så väl för Regering som Representation.

Öfverläggningen var slutad. Herr Talmannens härefter framställda proposition på bifall till hvad Utskottet hemställt besvarades med ja och nej, hvarjemte votering begärdes. I anledning häraf uppsattes, justerades samt anslogs en voteringsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition angående skatteförsäljning af Östra kronoallmanningen i Örebro län, för afslutande af regleringen rörande de så kallade frisocknarnes tjänstbarheter till Dylta svafvelbruk, hemställt i Utlåtandet N:o 30,
röste ja;

Den, det ej vill,

röste nej;

Vinner nej, har Kammaren afslagit Utskottets ifrågavarande hemställan.

Voteringen verkställdes i vanlig ordning, och befunnos efter voteringsseklarnes öppnande 108 ledamöter hafva röstat ja samt 33 nej; i följd hvaraf ifrågavarande hemställan var af Kammaren bifallen.

§ 5.

Föredrogs ånyo Stats-Utskottets Utlåtande N:o 31, i anledning af väckt motion om Ottsjö öfverloppsmarks befriande från åsatt rotering, m. m.

Härvid yttrade

Herr Nils Larson: Då jag är motionär i frågan och tillika fullkomligt öfvertygad, att den sak, hvars talan jag för, är lika behjertansvärd som rättvis, har jag ansett mig böra nu yttra några ord till försvar för motionen och till bemötande af den origtiga uppfattning af sakens beskaffenhet, som eljest lätt skulle kunna blifva följderna af den ofullständiga och i vissa afseenden skefva utredning, ärendet fått genom Stats-Utskottets Utlåtande. Men på samma gång som jag sålunda nödgas anmärka, att frågan icke blifvit på ett nöjaktigt sätt utredd, må jag väl också, för att icke vara obillig, kunna erkänna, att jag icke därför vill skjuta hela skulden på Utskottet. Jag medgifver gerna, att någon del af den underlåtenhet, som vållat bristerna i denna utredning, må kunna tillskrifvas motionären sjelf, ehuru jag till min egen ursäkt vågar åberopa den nära till hands liggande föreställningen, att de med motionen ingifna handlingarne, jemförda med gällande författningar i ämnet, hade bort vara tillräckliga för frågans bedömande; och för att, i hvad på mig ankommer, söka godtgöra detta fel, har jag nu ytterligare anskaffat ett par handlingar, hvilka, då de jemföras med dem, som åtföljde motionen, skola till full klarhet belysa förhållandet med den ifrågavarande lägenheten och orätmätigheten af dess rotering. Dessa nu anskaffade handlingar äro: Kongl. brevet till Krigs- och Kammar-kollegierna angående

befrielse från rotering för de efter Westerbottens lappmarksmethod skattlagda hemman i Jemtland den 26 Januari 1847, som, efter hvad jag numera erfarit, icke finnes intaget i författningssamlingen; samt utdrag af egobeskrifning öfver afvittringsdelningen uti Undersåkers socken, för såvidt den rör Ottsjö område. Men innan jag öfvergår till en närmare redogörelse för innehållet af dessa handlingar, ber jag få nämna några ord om roteringsens uppkomst inom Jemtland.

Kort efter provinsens förening med Sverige upprättades i densamma det ständiga soldathållet, ungefär samtidigt med indelningsverkets införande i det öfriga riket. Men då Jemtland var långt aflägsset från andra befolkade orter och dessutom stötte till Norska gränsen, måste denna provins ega en temligen betydlig militärstyrka till sitt försvar och erhöll derföre äfven en större indelning af trupper, än den eljest skulle hafva fått. Detta skedde på en tid, då Jemtland var ännu mindre befolkadt än nu. Under den långa tid af närmare tvåhundra år, som derefter förflöt, uppstod en mängd nya hemman, och det blef då orättvist, att dessa skulle vara fria från rotering, under det att andra nödgades draga denna tunga i högre mått, än förhållandet var inom det öfriga riket. Fråga väcktes då om en ny indelning inom Jemtland, och när man slutligen kommit så långt, att en dylik blef alldeles nödvändig, tillsattes år 1846 den Kommission som hade att verkställa indelningen. Denna Kommission utförde sitt uppdrag med en synnerlig raskhet, och man kan säga, såsom det syntes någon gång med större raskhet än samvetsgrannhet. Så hände det, att ett och annat hemman af särdeles svag beskaffenhet ålades roteringsbördan, ehuru de saknade förmåga att bära den. Detta var förhållandet med ett hemman, benämndt Ansätt, och ett annat, kalladt Fångåmon, och så är äfven förhållandet med Ottsjö öfverloppsmark, om hvars befriande från rotering jag nu väckt motion. I fråga om de båda förstnämnda hemmanen hafva Rikets Ständer vid föregående riksdagar aflåtit underdåniga skrivelser med begäran, att Kongl. Maj:t behagade låta anställa undersökning, huruvida icke dessa hemman borde från roteringen befrias. Dylika undersökningar blefvo äfven hållna, och dervid styrktes allt hvad som blifvit hos Ständerna uppgifvet rörande hemmanens svaga beskaffenhet och oförmögenhet att bära roteringsbördan. Undersökningsmännen tillstyrkte äfven hemmanens befriande från rotering; Konungens Befallningshafvande och Kammar-kollegium gjorde detsamma, och Kongl. Maj:t aflät derefter nådiga Propositioner till Ständerna för att erhålla deras medgifvande till en dylik befrielse, hvilken äfven vanns. Man kan väl icke erhålla mera evidenta bevis derpå, att klagomålen rörande dessa hemmans rotering voro fullt befogade; och jag försäkrar, att jag i en sak sådan som den nu förevarande, som jag väl tilltror mig att kunna bedöma och der jag är fullkomligt förtrogen med alla de närmare omständigheterna, icke skulle vilja framkomma med en motion, som icke förtjenade annat än ett afslag.

Stats-Utskottet tyckes äfven hafva varit af den tanken, att, om förhållandena verkligen vore sådana som de af mig blifvit uppgifna, motionen borde vinna framgång, men nu har Utskottet vid en anställd jemförelse mellan Fångåmon och Ottsjö öfverloppsmark trott sig finna, att

den sednare vore väsendtligen bättre än den förra. Utskottet har dock härvid gjort sig skyldigt till ett misstag, ty Utskottet har dragit en falsk slutsats ur ett par ord, som förekomma i Konungens Befallningshafvandes i länet utslag den 13 September 1856, i anledning af vidtagna åtgärder till utbrytning och skattläggning af Ottsjö öfverloppsmark. I detta utslag, hvaraf Utskottet haft del, heter det, att öfverloppsmarken innehåller 450 tunnland 30,3 kappland af högsta godhet. Dessa ord "högsta godhet" hafva af Utskottet i dess Betänkande blifvit kursiverade, hvilket utvisar, att Utskottet derå fästat mycken uppmärksamhet samt derpå grundat sin öfvertygelse, om att jordmänen å denna öfverloppsmark verkligen skulle vara god eller åtminstone bättre än Fångåmons. Jag torde inför denna Kammare knappast behöfva upplysa, att de nyssnämnda orden, i den mening de här förekomma, icke hafva en sådan betydelse, utan blott äro en vanlig landtmäteriterm, hvarmed utmärkes att ett uppgifvet tunnlandtal angifver det efter stadgade grunder uträknade uppskattningsvärdet, men icke arealen af en viss jordrymd.

För att ytterligare visa, att den åsigt, hvartill Utskottet kommit vid jämförelsen mellan dessa båda lägenheter, ingalunda håller stånd, ber jag få uppläsa de särskilda egobeskrifningarne deröfver. Beträffande först Fångåmon, torde jag då få hänvisa till det Utskottsbetänkande, som afgafs vid 1862—1863 årens riksdag, när frågan derom förevar. I detta betänkande heter det nemligen bland annat:

"Beträffande nu ifrågavarande hemman, Fångåmon, inhemtas af instrumentet öfver den af behörig afvittringslandtmätare, med biträde af gode män, den 30 och 31 Augusti 1830 gjorda nybygges-utstakning och uppskattning, att lägenheten, som vore nästan omgifven af fjellmossar, var belägen $2\frac{3}{4}$ mil från Undersåkers kyrka, 11 mil från Östersunds stad och 4 mil från Gustafs och Carlbergs kopparverk; att marken var af ganska mager och till stor del ofruktbar beskaffenhet; att slättern egentligen utgöres af starrmyrar, som endast hvartannat år kunde gifva någon afkastning; att skogen, som bestod af så kallad fjellgran, björk och någon tall, sparsamt nyttjad, kunde tjena till husbehof, ehuru någon inkomst deraf ej var att förvänta; att den jord, der nybyggets hemgor och åkerland borde anläggas, bestod af hvit mjuna, lös och utan någon stadig botten; att nödigt husbehofsfiske fanns i Östra och Westra Fångsjöarne, Ottsjön och Amen; att hemmanet förslagsvis upptogs till $\frac{1}{4}$ mantal med 2 R:dr 24 sk. B:co i grundränta, att efter 25 frihetsår erläggas; samt att förrättningsmännen ej ansett sig böra för det dåvarande bestämma någon kronotionde, enär ganska ovisst vore om säd derstädes kunde växa, utan föreslogs att härmed måtte uppskjutas till frihetsårens slut, då erfarenhet härom blifvit vunen. Den vid förrättningsinstrumentet fogade egobeskrifning upptager hemmanets inrösningsjord till 116 tunnland 1 kappland, nästan utslutande starrslätter; och är förrättningsmännens förslag af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Jemtlands län genom resolution den 17 Mars 1831 fastställt."

Går jag derefter till Ottsjö öfverloppsmark, så ber jag få återopa en åren 1828 och 1830 af behörig landtmätare upprättad egobeskrifning öfver afvittringsdelningen uti Undersåkers socken, hvarest det om Ottsjö, 1 gårdemantal af skattenatur, heter:

“Detta hemman, såsom nästan omgifvet af fjell, har ofelbart den sämsta åker i socknen. Jordarten är sandmjuna med grusbotten och utgör efter 1791 års karta 9 tunnland 30 kapplands vidd, som likväl i sednare åren något blifvit tillökad. Ången består till det mesta af starrmyrar, som öfverallt i skogen äro spridda och dessutom till stor del gifva en ringa afkastning, ehuru sådant genom odlingars verkställande till någon del kan afhjelpas. Betesmarken omfattar en ansenlig rymd, som dock ej är af särdeles växtlig beskaffenhet.

Vid öfvervägande häraf har icke någon öskeskatt detta hemman skäpligen kunnat påföras, utan bör för öfverloppsmarken 450 tunnland $30\frac{3}{10}$ kappland, som i anseende till slätterns spridda läge ej kan hemmanet från- tagas, en smörränta af 2 lispund årligen erläggas.”

Det är nu att märka, det denna sednare beskrifning rörer Ottsjö hemman i sin helhet, och att den åkerjord, som omtalas, hör till det skattlagda hemmanet och icke till öfverloppsmarken, hvilken ej eger någon sådan jord.

Vid jemförelse af de båda nu upplästa beskrifningarne torde det med fullkomlig beständighet framgå, att Ottsjö öfverloppsmark ingalunda är bättre än Fångåmon, utan tvärtom i vissa afseenden sämre, bland annat, enligt hvad jag särskildt vill påpeka, så till vida, att den icke eger någon flottlägenhet, ty denna är fränskild öfverloppsmarken och lagd till det skattlagda hemmanet.

Men nu tillkommer en annan omständighet, som talar till förmån för Ottsjö öfverloppsmark, att den nemligen icke är af natur att vara roteringssskyldig, under det att Fångåmon, såsom för längre tid tillbaka skattlagdt efter ortens allmänna skattlägningsmethod, var underkastadt en sådan skyldighet. För att närmare utreda detta, torde det vara nödigt att något vidröra den för lappmarkshemman gällande roteringsfrihet.

Genom nådiga brevet den 14 Juni 1826 föreskrefs, att nybyggen i Jemtland i sjelfva fjelltrakten eller så nära derintill, att icke åkerbruk utan endast boskapsskötsel der kunde idkas, skulle skattläggas efter den för Westerbottens läns lappmarks nybyggen stadgade method, och genom nådiga brevet den 9 November 1836, hvilket finnes i författningssamlingen infördt, tillförsäkrades dessa nybyggen i Jemtland att, såsom förut, vara befriade från roteringssskyldigheten och kronotonden. Sedan Kongl. Maj:t derefter anbefallt en ny rotering i Jemtland och under den 22 Maj 1846 utfärdadt instruktion för Roterings-kommissionen, befanns, att dessa efter lappmarksmethod skattlagda hemman icke voro upptagna bland de uti nämnda instruktion från rotering frikallade hemman. På detta förhållande fästade Konungens Befallningshafvande i Jemtlands län Regeringens uppmärksamhet genom en särskild hemställan; och med anledning deraf förklarade Kongl. Maj:t, genom nådigt bref den 26 Januari 1847, hvaraf jag här har en bestyrkt afskrift, att alla efter Westerbottens läns lappmarksmethod eller till en kontant penningränta af endast 6 R:dr 33 sk. B:ko på helt mantal skattlagda hemman i Jemtland skulle vid den då pågående roteringen från allt deltagande deruti befrias. Att denna föreskrift äfven blifvit tillämpad på sådana lägenheter, hvilka, ehuru icke skattlagda, dock befunnits vara af beskaffenhet att böra med lappmarkshemman jemföras, kan jag visa genom utdrag af Roterings-kommissionens

protokoll, hvori det uti § 315 förekommer ett beslut af Kommissionen, att trenne öfverloppsjordar å Wallrums afradsländ skulle från rotering utslutas, "emedan, om de framdeles skulle blifva föremål för skattläggning, de i anseende till markens beskaffenhet endast vore att jemföra med sådan jord, som skattlägges efter lappmarksmethod."

Man kan vid sådant förhållande med skäl fråga, huru det då kunde inträffa, att Ottsjö öfverloppsmark blef ålagd rotering. Ja, denna fråga är ganska qvistig att besvara, och jag tror icke, att man derpå kan gifva något annat svar, än att det skedde genom ett raskt beslut af Roteringskommissionen, ty att beslutet icke grundlågts af någon verklig pröfning, såvida med pröfning bör förstås en ransakning af *skäl*, det tror jag mig genast kunna ådagalägga och ber att för sådant ändamål få uppläsa den § i Kommissionens protokoll, den 290:de, hvilken innehåller det märkvärdiga beslutet. Den lyder sålunda:

"I fråga om de inom denna socken befintliga jordlägenheter, som, enligt hvad vid jordransakningen inhemtats, icke äro till hemmantal skattlagda, beslöt Kommissionen, att Mo och Ottsjö byars öfverloppsmarker skulle i rotering deltaga, på sätt roteindelningen upplyser, men att öfriga lägenheter äro att betrakta såsom lappmarkshemman, hvilket äfven gäller om" etc. Detta är hela beslutet och någon vidare motivering förekommer icke. Det synes emellertid såsom Kommissionen föreställt sig, att Ottsjö öfverloppsmark skulle kunna skattläggas efter ortens allmänna skattläggningsmethod och således icke vara att hänföra till lappmarkshemman, om hvilka paragrafen i de nyss upplästa orden sedermera särskildt talar. Detta har gifvit mig anledning att i jordransakningsprotokollet rörande denna lägenhet söka utleta något skäl, hvarföre den kunnat af Kommissionen anses vara bättre än lappmarkshemman; men jag måste tillstå, att, oakadt allt mitt sökande jag icke blifvit mera underkunnig om de skäl, hvilka i detta fall varit bestämmande för Kommissionen. § 149 i jordransakningsprotokollet, hvilken just handlar om denna öfverloppsmark, upplyser endast, att tvenne uppgifna personer, genom Konungens Befallningshafvandes utslag den 14 November 1826, erhållit tillstånd att å *Kjösjö afradsländ* upparbeta nybyggen tillhoppa om 2 tunnlands projektskatt, samt att sedan den ena af dessa personer öfverlätit sin sålunda vunna rättighet till den andre, denne sedan börjat med nybyggesanläggning på den mark, som enligt afvittringen utgjorde öfverloppsmark rör Ottsjö by; men paragrafen innehåller icke ett ord om markens beskaffenhet. Jag kan likväl föreställa mig, att Roteringskommissionen af den omständigheten, att en nybyggesanläggning börjats å öfverloppsmarken, dragit den slutsats, att lägenheten skulle kunna, såsom ett ordentligt hemman, skattläggas efter den i orten gällande method; men äfven om ett dylikt antagande den tiden kunde ega något sken af giltighet, har dock detta skäl sedermera förfallit genom Konungens Befallningshafvandes förut åberopade utslag den 13 September 1836, hvarigenom öfverloppsmarken förklarats vara en Ottsjö bys tillhörighet. Genom detta utslag är det fullkomligt utredt, att öfverloppsmarken ej kunde skattläggas efter den för hemman i orten allmänt gällande method, ty en derom gjord ansökning är på anförda skäl af Konungens Befallningshafvande afslagen. Och vidare finner man af samma utslag, att lägenheten icke kunde skattläggas ens efter lappmarksmethod, ty äfven

den derom gjorda framställningen afslogs, under åberopande just af nådiga brefven den 14 Juni 1826 och den 19 November 1836. Dessa bref föreskrifva nemligen, att ett lappmarkshemman bör tilldelas 80 tunnland inegor och slätt, men då öfverloppsmarken ej eger någon slätt, utan såsom det i utslaget heter, "allena består af skog och betesmark", kan den, såsom nyss är nämndt, icke ens såsom lappmarkshemman skattläggas, och måste följaktligen anses sämre men icke bättre än ett sådant. Jag vill icke pröfva Kammarens tålmod med att uppläsa detta utslag, utan hoppas, att Kammaren tror mig på mina ord, då jag säger, att utslaget verkligen klart och bestämdt innehåller hvad jag nu anfört. Det torde emellertid nu vara faktiskt ådagalagdt, att denna lägenhet ej är af beskaffenhet att vara roteringskyldighet underkastadt. Till Roterings-kommissionens ursäkt må dock kunna anföras, att vid den tid, då Kommissionen utförde sitt arbete, eller år 1847, förhållandet med lägenheten ännu icke var fullt utredt. Den fullkomliga utredningen vanns först genom nyssnämnda utslag år 1856, men nu är saken också till alla delar klar.

Slutligen vill jag med några ord erinra om den ganska ömmande omständigheten, att egarne till de skattlagda hemmanen Ottsjö N:ris 1 och 2 redan i och för dessa hemman draga en särdeles tung roteringsbörd. När nu dertill kommer, att de, såsom innehafvare af öfverloppsmarken, äro för denna underkastade ytterligare rotering, för hvars utgörande medel måste hemtas från de skattlagda hemmanen, ty af öfverloppsmarken kan ingenting erhållas, eftersom hvarken åkerbruk eller ens boskapsskötsel der kan idkas, och man tillika tager i betraktande de ogynnsamma klimatiska förhållandena i dessa trakter, der vintern varar 8 à 9 månader om året, tror jag verkligen, att enhver skall finna saken värd all uppmärksamhet. Soldaten fordrar sitt uppehälle — men han kan icke lefva på starrbete — och barken af fjellgran är för litet saftig för att utgöra ett tjenligt näringsmedel.

Huru man således betraktar frågan, vare sig från rättens eller medlidsamhetens synpunkt, förefinnas särdeles talande skäl för bifall till min motion, men jag vill icke nu framställa något yrkande derom, eftersom jag icke kan begära, att Kammaren så här, man kan säga, på stående fot skall vara i tillfälle att om alla de handlingar, jag nu företett och åberopat, taga den noggranna kännedom, som erfordras för fattande af ett definitivt beslut, utan anhåller jag endast, att Kammaren behagade återremittera Betänkandet, på det Stats-Utskottet må kunna taga del af de handlingar, hvilka förut icke varit för Utskottet tillgängliga. Sedan detta skett, hoppas jag, att Utskottet åtminstone finner sig befogadt att tillstyrka Riksdagen att uti underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t ville, i likhet med hvad som skedde vid Fångåmon, låta verkställa en utredning af de på frågan inverkan förhållanden, så att vid en kommande riksdag den af mig begärda befrielsen för denna lägenhet från roteringsbördan måtte i behörig ordning kunna vinnas.

I denna syftning yrkar jag således återremiss af Betänkandet.

Herr Carl Ifvarsson: Jag skulle ej motsätta mig yrkandet om återremiss, om jag trodde det vara för Riksdagen möjligt att medhinna att utreda de kamerala ärenden, som nu äro och framdeles kunna komma i

fråga. Jag vet väl att en och annan gång sådana frågor blifvit väckta hos och behandlade af Rikets Ständer, och jag vet äfven att det händt, att, sedan en dylik fråga blifvit i Utskottet handlagd och kommit till Ständernas pröfning, nya handlingar blifvit framlagda, hvilka föranledt frågans återförvisande till Utskottet. Det kunde möjligen vara ursäktligt, då riksdagen räckte ett år. Deremot då nu riksdagarne böra inskränkas till de fyra månader, som äro afsedda, blir det nödvändigt att ej sysselsätta sig med kommunala ärenden, som tarfva en vidlyftig utredning. Det tyckes af de många af motionären nu åberopade handlingar, som skulle frågan vara af en särdeles vidlyftig beskaffenhet; och jag befarar att den ej kan behörigen utredas, utan att vederbörande embetsverks utlåtande först infordras. Jag hemställer därför till motionären, att han söker på administrativ väg få frågan behörigen utredd, hvarefter den möjligen framdeles kan komma under Riksdagens pröfning. Jag önskar att Kammaren icke måtte återremittera ärendet och derigenom ålägga Utskottet göromål, som det ej kan medhiinna, förutsatt att alla öfriga vigtigare ärenden skola kunna behandlas. Då jag således tror, att motionären på den väg, jag nu antydt, kan vinna ändamålet, om saken det förtjenar, yrkar jag bifall till hvad Utskottet hemställt.

Flere af Kammarens medlemmar hördes häruti instämma.

Herr Ocklind: Jag kan icke inse hållbarheten i de skäl, på hvilka Utskottet grundat sitt afstyrkande af motionen. Det är deremot med befinliga handlingar visadt och genom den ytterligare utredning af frågan, som motionären här lemnat, till full klarhet ådagalagdt, att ifrågavarande öfverloppsmark varit oduglig till bildande af nya hemman. Då härtill kommer, att motionen endast afser att bereda några fattiga hemmansbrukare lindring i ett för dem betungande onus, utan att det allmänna derigenom drabbas af någon kännbar förlust, skulle jag helst vilja tillstyrka bifall till motionen; men då motionären önskar att ärendet måtte till Utskottet återremitteras, för vinnande af ytterligare utredning, förenar jag mig med honom i denna önskan.

Herr Lithner: Då af den diskussion, som under förmiddagens lopp egt rum, framgår att misstag vid roteringen af öfverloppsmarkerna förelupit; då det vill synas som den förste talaren klart ådagalagt huru med ifrågavarande öfverloppsmark sig förhåller; då motionären icke önskar annat än en underdånig skrifvelses aflåtande till Kongl. Maj:t, och då det för desse fattige åboar midt i fjelltoppen, som skiljer Norge från Jemtland, är af vigt att blifva befriade från ett orättvist onus, förenar jag mig med den förste talaren i yrkandet om återremiss. Jag föreställer mig att Riksdagen icke i följd af ett sådant beslut kan komma att särdeles förlängas.

Herr Anders Ericsson: Då motionären nu framkommit med nya skäl och handlingar, hvilka Stats-Utskottet icke varit i tillfälle att pröfva, anser jag det obilligt att förvägra ärendets återförvisande till Utskottet, och jag instämmer därför i det derom framställda yrkande.

Öfverläggningen var slutad. Herr Talmannens proposition på bifall till Utskottets hemställan besvarades med dels ja och dels nej; och då derjemte begärdes votering, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en voteringsproposition så lydande:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i dess Utlåtande N:o 31, i anledning af väckt motion om Ottsjö öfverloppsmarks befriande från åsatt rotering m. m.,

röste ja;

Den, det ej vill,

röste nej;

Vinner nej, har Kammaren beslutat till Utskottets förnyade handläggning återförvisa den fråga, hvarom i förevarande Utlåtande handlas.

Efter sedlarnes uppräknande befanns, att voteringen utfallit med 73 ja emot 51 nej, hvadan Utskottets hemställan af Kammaren bifallits.

Kammarens Herrar ledamöter åtskiljdes nu kl. 3, men sammanträdde åter

Kl. 6 e. m.

§ 6.

Kammaren beviljade på derom framställd begäran ledighet från riksdagsgöromålen åt Herr *Anders Nilsson* under 15 dagar från den 23 dennes samt åt Herr *Aman* från och med den 18 uti innevarande till och med den 4 uti nästinstundande månad.

§ 7.

Föredrogs ånyo Stats-Utskottets Utlåtande N:o 32, i anledning af väckta motioner, angående sättet för markegångstaxornas upprättande.

I anledning af första momentet uti den af Utskottet föreslagna författningsparagraf begärdes ordet af nedannämnde ledamöter, hvilka yttrade:

Herr O. B. Olsson: I likhet med reservanterne, anser jag det icke vara välbetänkt, att under någon form afhända Svenska folket dess urgamla sjelfbeskattningsrätt. Under förra statsskickets period valdes, såsom hvar och en af oss lärer veta, två af hvarje Riks-Stånd vid markegångstaxornas uppgörande, utan att någon särskild person utsågs för att bevaka löntagarnes rätt. Nu har Utskottet tillstyrkt, att halfva antalet af deputerade skall tillsättas af landstinget och andra halfva antalet af Konungens Befallningshafvande i länen. Denna Utskottets hemställan står i strid emot 75 § Regerings-formen, der det heter: "De årliga markegångstaxorna skola upprättas genom deputerade, valde på sätt af Riksdagen stadgas." Jag ber att få fästa Kammarens uppmärksamhet på uti § nämnda ordet "*valde*". Detta ord förutsätter, att ej enskild person kan utse deputerade. Dessutom anser jag det af andra skäl vara orätt, ja till och med vådligt att antaga Utskottets förslag, ty Konungens Befallningshafvande skulle kunna utse, och gör det väl äfven på de flesta ställen, personer till deputerade, som nitälska för ökade löner, och desse skulle möjligen kunna föranleda, att någon af de utaf landstinget valde deputerade också öfverginge på löntagarnes sida, hvarigenom skulle or-

sakas, att markegångstaxan blefve alltför hög till tunga för räntegifvarne. Af dessa skäl instämmer jag med reservanterne.

Herr Carl Ifvarsson: Såsom en följd af den förändring, som vid sista riksdagen vidtogs med 75 § Regerings-formen, är det äfven nödigt, att nu vidtaga förändring i afseende på sättet för val af markegångs-deputerade. Tre förslag hafva i detta afseende blifvit framlagda, och dessa har Utskottet till behandling förehåft. Ett har afgifvits af Herr Per Nilsson från Christianstads län, hvilket förslag dock icke ansetts antagligt, emedan det andra, nemligen det af Herr Hammarhjelm framlagda, ansetts medföra ett enklare sätt vid valet af desse deputerade. Herr Per Nilssons förslag är dock i min tanke onekligen mera öfverensstämmande med det sätt, på hvilket riksdagsmännen väljas, ty det afser, att halva antalet af deputerade måtte väljas af landstinget och andra hälften utses vid sammanträde inför Häradsrätt af ombud, valde å kommunalstämma. Då emellertid landstingsmännen väljas inför domhafvanderne af kommunernas ombud, så synes det mig icke vara skäl att hålla på Per Nilssons förslag, utan torde det vara rättast att öfverlemna valet af samtliga deputerade till landstingen. Det tredje förslaget, hvilket Utskottet antagit såsom sitt, är icke framlagdt af någon motionär, utan af en enskild talare i Första Kammaren, och går derpå ut, att Konungens Befallningshafvande skall tillsätta hälften och landstingen den andra hälften af deputerade. Detta förslag har fallit majoriteten inom Utskottet i smaken. Jag behöfver icke här anföra mina skäl emot Utskottets förslag, utan åberopar endast innehållet af min vid Utlåtandet fogade reservation, hvilken såväl som sjelfva Utlåtandet säkerligen Kammarens alla ledamöter redan genomläst.

Då jag emellertid vid reservationens afgifvande icke hade tid att vid densamma foga något förslag rörande sättet för val af deputerade, så har jag dock nu tänkt på den saken och uppgjort ett sådant förslag, hvilket jag, på det vi må undgå att återremittera Utlåtandet, anhåller måtte blifva af Kammaren antaget, och på hvilket jag yrkar framställande af proposition. Mitt förslag lyder sålunda: 1:o I öfverensstämmelse med 75 § Regerings-formen skall uti hvarje län markegångstaxa årligen upprättas af 8 inom länet bosatte, för sakkunskap och oväld kände deputerade, hvilka jemte fyra suppleanter väljas af landstinget. I län, hvarest två landsting finnas, väljas fyra deputerade och två suppleanter af hvardera landstinget.

Skulle detta mitt förslag till 1 mom. godkännas, så må Utskottets förslag i 2 och 3 mom. bibehållas oförändrade. Härpå yrkar jag, såsom ofvan sagdt är, proposition. Såsom en följd häraf och då 75 § Regerings-formen innehåller, att Riksdagen ensam eger bestämma om valet af deputerade, anser jag, att å pag. 5 af Utlåtandet förekommande orden "*för sin del*" må utgå.

Flere af Kammarens ledamöter instämde häruti.

Herr Åke Andersson: Alldenstund vi ega en § i grundlagen, som tillerkänner Svenska folket rätt att sig sjelft beskatta, anser jag Utskottet i det nu framlagda förslaget icke hafva kommit till något riktigt resultat. Att markegångssättningen har inverkan på beskattningen kan icke bestridas. Folket bör således hafva rätt att tillsätta markegångs-deputerade.

Utskottet har gått en medelväg emellan höga vederbörande och folket, då det föreslagit, att hälften af deputerade skall tillsättas af Konungens Befallningshafvande och andra hälften af landstinget. Detta förslag står dock i strid emot 75 § Regerings-formen, som stadgar, att dessa deputerade skola väljas. Om Konungens Befallningshafvande skall tillsätta deputerade, så äro de ej valde, utan förordnade. Landstinget anser jag vara den myndighet, som uteslutande må ega att förfoga öfver val af deputerade. Då Herr Carl Ifvarsson i öfrigt uttalat mina åsigt i denna fråga, skall jag inskränka mitt yttrande till att instämna med honom och yrka afslag å Utlåtandet.

Herr Ahlgren: Det slut, hvartill Utskottet kommit, synes mig icke vara tillfredsställande för räntegifvarne, likasom icke heller, i fall det skulle blifva lag, det förslag, som reservanterne framställt, torde få anses i sig innefatta nog trygghet för räntetagarne mot för stort inflytande från räntegifvarnes sida. Redan i äldre Kongl. resolutioner var den grundsats uttalad, att markegängen skulle så inrättas, "att å ena sidan Kongl. Maj:ts och Kronans samt indelningshafvarens rätt måtte blifva bevarad, och å den andra räntegifvarne mot skäl och billighet ej blifva betungade." Denna grundsats synes mig vara så riktig, att man i förevarande lagstiftning bör söka densamma bibehålla, hvilket Utskottet likväl icke gjort derigenom, att det lemnar rättighet åt landshöfdingarne att tillsätta halfva antalet af deputerade. Utskottet anför å pag. 3 af Utlåtandet: "Landshöfdingarnes ställning, såsom länets styresmän, till såväl räntegifvare som räntetagare, deras med en rätt uppfattning af landshöfdingekallets pligter förenade äliggande, att tillse hela länets förkofran och att det allmännas rätt behörigen bevakas emot enskilda intressens inflytande, torde icke göra dem olämplige för det viktiga uppdraget att utse deputerade."

Hvad nu Landshöfdingarnes lämplighet eller olämplighet i förevarande fall beträffar, har jag en motsatt åsigt mot Utskottet, ty just landshöfdingarnes ställning såsom höga embetsmän gör dem, efter mitt förmenande, olämplige att utse här ifrågavarande deputerade. Jag yrkar derföre atslag å Utskottets förslag och tror, i likhet med reservanterne, att samtliga deputerade böra af landstingen utses; men, för att tillfredsställa de båda hufvudsakliga intressena vid markegångssättningen, samt för att gifva fullt förtroende för sammansättningen af de deputerade ej mindre hos räntegifvaren än ock hos räntetagaren, äfvensom för att, så vidt möjligt är, förekomma alltför många anledningar till klagomål, påyrkar jag antagande af följande förslag, nemligen: "Att Riksdagen måtte besluta den förändring i Utskottets förslag, att samtliga de föreslagne deputerade och deras suppleanter böra af landstinget utses, till halfva antalet bland räntegifvare och till andra hälften bland räntetagare, samt att, der ett län är deladt i tvenne landstings områden, halfva antalet deputerade och suppleanter utses af hvardera landstinget." I sammanhang härmed yrkar jag återremiss.

Herr C. J. Bengtsson: Äfven jag kan icke godkänna detta Stats-Utskottets Betänkande, som tillerkänner Landshöfdingembetena den rätten att utse hälften af de deputerade vid markegångstaxornas upprättande; ty derigenom

genom kunde hända, att rântettagare blefvo alltför starkt representerade på rântegifvarnes bekostnad, hvarföre jag yrkar afslag å Betänkandet och bifall till Herr Carl Ivarssons förslag.

Herr Per Nilsson från Christianstads län: Icke heller jag kan godkänna det slut, hvartill Utskottet kommit, emedan detsamma tydligen skulle leda derhän, att rântegifvarnes rätt blefve vid markegångssättningen på ett betänkligt sätt förnärmad, hvaremot rântettagarne skulle blifva domare i egen sak. I min motion har jag föreslagit, att ena hälften af deputerade skulle utses af landstingen och andra hälften af sockneombud inför Häradsrätt; men då detta förslag icke inom Utskottet kommit ens under pröfning eller blifvit besvaradt, lärer väl ett yrkande af återremiss vara utan nytta. Jag skall derföre instämma med Herr Carl Ivarsson och yrka afslag å Utskottets hemställan.

Herr Olof Nilsson: Det föredragna Stats-Utskottets Utlåtande kan jag uti 1 mom. icke godkänna. Jag anser det vara med rättvisa öfverensstämmande, att landstinget måtte berättigas att utse ledamöter till markegångstaxans uppsättande, såvida landstinget är sammansatt af ledamöter, valde af alla samhällsklasser. Deremot anser jag det icke vara med grundlagens ande och mening öfverensstämmande att, på sätt Utskottet föreslagit, lemna denna magt i Konungens Befallningshafvandes händer, helst då erfarenheten visat, att denna myndighet genom sina åsigter ledt Regeringen bakom ljust, så att folket sjelft måst framtränga till Konungatronen, för att få rättvisan i dagsljust.

Man kan sluta till förhållandet, då man erinrar sig sjelfve den store Axel Oxenstiernas svar till den betryckta allmogen, då den vid 1642 års riksdag vågade beklaga sin nöd. "Vi skola nog låta eder förnimma", svarade han, "att det ännu finnes adelsmän i Svealand, det vill säga, edra billiga anspråk skola vika för den höga öfvermakten." Jag yrkar således antagande af reservantens redaktionsförslag.

Herr von Troil: För att rätt kunna bedöma detta viktiga ämne, anser jag det vara nödvändigt att fästa uppmärksamhet på de förhållanden, som sedan längre tid tillbaka egt rum i afseende på markegångssättningarne. Genom Kongl. Maj:ts nådiga resolution af år 1734 på allmogens underdåniga besvär bestämdes, att uti markegångssättningarne skulle deltaga lika många rântegifvare och rântettagare. Efter år 1809, då vår grundlag stiftades, bestämdes deruti, att markegångsprisen skulle bestämmas genom deputerade till lika antal, nemligen 2 från hvardera af de olika Riksstånden. Det inträffade vanligen genom denna bestämmelse, att Bondeståndet till deputerade utsåg rântegifvare, Presteståndet rântettagare, Ridderskapet och Adeln båda delarne, hvaremot Borgareståndet, som vid markegångssättningen icke hade något speciellt intresse att bevaka, utsåg deputerade, som kunde lemna upplysning om de gängse priserna. Genom denna sammansättning af deputerade blefvo markegångsprisen i allmänhet rättvisa, och snarare nedtryckta än höjda, ehuru man sökte afväga dem de olika intressena emellan. Inträffade likväl då någon gång

orättvisa i prisbestämmelserna, så fanns det korrektivet deremot, att spanmälen kunde uppsägas till leverering in natura. Var markegången för hög, så kunde räntegifvaren uppsäga, var den åter för låg, räntetagaren. Detta korrektiv var och blef dock förhatligt, ty det orsakade ofta tvister om spanmålens beskaffenhet, genom hvilka tvister räntegifvarne ofta förmåddes att lösa spanmälen, för att slippa rättegångar. Det var dock ett korrektiv.

Vid 1853 års riksdag, då skatteförenklingen uppgjordes, tillkom det förslag till markegångssättningen, som nu är gällande. Detta förslag utgår så, att naturaprestationer icke mera böra ega rum, utan att spanmälen bör lösas efter 10 års medelmarkegångspris. Derigenom bortföll det korrektiv, som förut fanns, men just derigenom, att deputerade vid markegångssättningarna fortfarande sammansattes af olika klasser, hafva taxorna blifvit rättvisa och billiga. I den ort, som jag representerar, äro markegångsprisen snarare för låga än för höga, men dock rättvisa i det närmaste. Så tror jag ock förhållandet vara i de flesta andra län.

Reservanterne hafva förkastat Utskottets hemställan och i stället föreslagit, att deputerade för markegångssättningen skola samtliga väljas af landstingen. Icke någon kan hafva högre tanke om denna institution, än jag, som haft äran att vara ordförande i den kommitté, hvilken uppgjort förslag till författningen om landstingen och som noga granskat, ja till och med skrifvit hvarje § af densamma. Just genom denna institution hoppas jag vårt lands lycka och välgång; men oaktadt allt detta anser jag likväl landstingen genom sin sammansättning icke vara nog oväldiga att behandla en så i samhället ingripande fråga som den förevarande; ty om ock landstingen äro till ej obetydlig del besatta af räntetagare, så utgör dock i de flesta län räntegifvarne derinom flertalet. Jag tror derföre, att ena parten skall kunna bestämma prisen, och detta anser jag vara orätt, då andra parten svärligen kan låta sig dermed nöja. Jemväl för den höga tanke, som jag lyser om landstingen, vill jag ej blotställa dem för obehag och orättvisa beskyllningar genom att berättiga dem att utslutande tillsätta ifrågavarande deputerade. Man har icke velat lemna Kongl. Maj:ts Befallningshafvande rättighet att utse halfva antalet af deputerade, och man har yttrat misstroende emot denna myndighet. För min del skulle jag ingenting högre önska, än att nämnda rättighet kunde tilldelas någon annan lämplig myndighet, men framför allt måste det vara en sådan myndighet, som står öfver partierna. Hvad nu Kongl. Maj:ts Befallningshafvande beträffar, tror jag, att, om nämnda myndighet gör sin pligt, som är att skydda alla, så hög som låg, den är den lämpligaste auktoriteten; men jag skall icke hafva något emot, om Herrarne kunna utfinna någon annan auktoritet, som kan utse halfva antalet markegångsdeputerade.

Jag vill slutligen fästa uppmärksamheten äfven dervid, att uti en nöjaktig lösning af denna fråga intressera sig icke allenast räntegifvare och räntetagare, utan äfven största delen af vår landtbefolkning. Det är ej blott Kronan och indelningshafvare, som erhålla sina inkomster efter markegångspris. Sedan presterskapets löner blifvit bestämda genom konventioner, få äfven presterne, hvilka äro en icke obetydlig klass i samhället, uppbära sina inkomster efter markegång allt efter konventionernas innehåll. Nästan

uti alla arrendekontrakt, som uppgöras emellan enskilde, bestämmes arrendet efter markegångspris.

Jag lägger, på grund af allt detta, Kammarens ledamöter på hjertat, att icke afgöra denna ömtåliga fråga på ett ensidigt sätt och så, att endast räntegifvarnes intressen bevakas. Tillsätts samtliga deputerade af landstingen, så hindrar detta väl icke, att ju rättvisa vid markegångssättningen i många län kan komma att utöfvas, men med hänsyn dertill, att i de flesta länen räntegifvarnes antal bland deputerade är öfvervägande, hvaraf skulle följa, att markegångsprisen blefvo mera låga än höga, finner jag den lösning af frågan, Utskottet gifvit, välgrundad. Man har fräntagit landshöfdingarne ordförandeplatsen bland deputerade. Detta är rätt, och jag för min del är därför tacksam; men då jag finner, att icke full rättvisa för de olika intressena skulle åstadkommas genom antagande af reservanternes förslag, kan jag ej annat än ogilla detta och tillstyrka bifall till Utskottets hemställan.

Herr Hessle: Jag är förekommen af flere föregående talare och anser för min del det icke vara vådligt att öfverlemnna åt landstingen att välja markegångsdeputerade. Jag anser tvärtom sådant vara riktigt äfven af det skäl, att på valet till landstingsmän såväl räntetagare som räntegifvare ega inflytande. Frågan om markegångssättningen skulle måhända bäst kunna afgöras genom kompromiss, som bevakar begge parternes rätt, och jag skulle därför heldre, än att instämma i reservationen, förena mig uti Herr Ahlgrens förslag derom, att landstingen skola tillsätta alla deputerade, dock hälften af räntegifvare och hälften af räntetagare. Äfven jag vill derjemte framlägga ett förslag, en modifikation af Herr Ahlgrens förslag, det nemligen att, i öfverensstämmelse med 75 § Regerings-formen, uti hvarje län markegångstaxa skall årligen upprättas af 8 inom länet bosatte, för sakkunskap och oväld künde deputerade, hvilka landstinget väljer, tre bland ränte- och tiondegifvare, tre bland ränte- och tiondetagare och två bland sådana, hvilka hvarken till ena eller andra slaget äro att hänföra. I enahanda ordning utser landstinget tre suppleanter. I län, hvarest finnas två landsting, väljas hälften deputerade och suppleanter i hvardera. Jag vill fästa uppmärksamhet derpå, att räntetagarne bestå icke blott af embetsmän; rusthållare hafva augmentsräntor; frälsräntor utgå äfven efter markegångspris. Markegången har inflytande på många rättsförhållanden. Det händer ofta, att tvister vid domstolarne icke kunna afgöras på arnat sätt, än att svaranden dömes att fullgöra liqvid efter markegångspris. Jag instämmer äfven med Herr von Troil deruti, att jag, lika med honom, byser mycken kärlek till och aktning för den institution, som kallas landsting, och hvars inflytande jag icke vill hafva förminskadt. Jag yrkar slutligen proposition på antagande af det modifikationsförslag, som jag här ofvan framställt.

Herr Peter Andersson: Utskottet har i sitt förslag hemställt, att markegångsdeputerade skola tillsättas, hälften af landstingen och andra hälften af Konungens Befallningshafvande. Detta förslag är dock hvarken tidsenligt eller öfverensstämmande med Svenska folkets urgamla rätt att sig sjelft beskatta. Ett sådant förslag kan jag, för min del, naturligtvis

icke biträda. Atskilliga andra förslag hafva jemväl här blifvit framlagda, såsom ett af Herr Ahlgren, hvilken föreslår, att alla deputerade skola till-sättas af landstingen, men bestå till hälften af räntegifvare och till hälften af räntetagare. Ett sådant förslag kan jag icke heller godkänna, hvar- emot jag skulle vilja förena mig uti det förslag, Herr Carl Ifvarsson i sin reservation framställt och i sitt nyss afgifna yttrande närmare formulerat.

Herr C. A. Larsson: För min del tror jag, att ett bifall till Utskottets här framlagda förslag skulle kunna, om icke tillintetgöra, åtminstone rubba det goda förhållande, som för närvarande eger rum mellan allmogen och Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i länen. En aktad föregående talare, Herr von Troil, har talat om det obehag för landstinget, som skulle vara förenadt med rättigheten för detsamma att utse hela antalet af markegångsdeputerade. Här kan dock med skäl göras den frågan, om icke en sådan börda skall kännas lättare, då den bäres af flere eller af en korporation, än då den skall bäras af en ensam person, hvilket naturligtvis blefve en följd af rättigheten för landshöfdingarne att utse halfva antalet af deputerade.

Man har talat om partiskheten hos landstinget, som, om det finge tillsätta hela antalet, otvifvelaktigt skulle invälja räntegifvare, men ej tillräckligt antal räntetagare. Såsom bevis för motsatsen kan jag återropa förhållandet i Östergötlands län, der Statens representanter och löntagare utgöra det öfvervägande antalet af deputerade. Här inträffar ju således alldeles motsatsen af hvad Herr von Troil supponerat. För öfrigt torde det icke böra lemnas oanmärkt, att det blefve för landshöfdingarne svårt att föreslå deputerade under vetskap derom, att deras egna löner utgå efter markegångspris. Under dylika förhållanden vore det väl ibland det olyckligaste, som kunde hända landshöfdingarne, om de finge detta välde. De skulle få uppbära skulden, för den händelse markegångsprisen icke blefvo öfverensstämmande med de i orten gängse verkliga prisen m. m. Hvilken har dessutom lättare att vinna rättelse uti oriktig markegångs-sättning, den enskilde räntegifvaren, som lemnar sin tribut med 4 eller 5 tunnor, eller räntetagaren, som eger årligen uppbära 1,100 à 1,200 tunnor, förvandlade efter medelmarkegången?

Af de nu utaf mig anförda skäl vill jag afslå Utskottets hemställan och förena mig med Herr Carl Ifvarsson i hans nu gjorda förslag. Visserligen skulle jag kunna gå in uppå att ibland deputerade jemväl finge utses ett bestämdt antal räntetagare, men då jag tror, att landstingen icke komma att utse endast räntegifvare till deputerade, så vidblifver jag hvad jag förut yttrat.

Häruti instämde Herrar *Fredricson* och *Sandstedt* med flere af Kam-marens ledamöter.

Herr Per Nilsson i Espö: Fastän jag icke reserverat mig mot det af Utskottet framställda förslaget, har jag dock icke tillhört majoriteten inom Utskottet i denna fråga, hvilket jag tar mig friheten här omnämna. En föregående talare yttrade, att, om Konungens Befallningshafvande finge utse halfva antalet af markegångsdeputerade, en alltför tung börda skulle

träffa desse embetsmän, genom den ovilja markegångssättningen mången gång möjligen skulle inom länet framkalla, och denne talare har nog rätt häruti; men jag vill dessutom erinra, att de fleste landshöfdingarne äro aningen räntetagare eller arrendetagare, och att de således hafva enskild fördel att bevaka vid tillsättandet af desse personer, hvadan denna rätt icke bör dem tillerkännas. Vidare har man talat om nödvändigheten deraf, att landstinget borde utvälja hälften af deputerade bland räntegifvare och hälften bland räntetagare; men jag föreställer mig att det skulle blifva ganska svårt för landstinget, att veta hvilka som höra till dessa kategorier, ty många stora egendomsegare kunna finnas, som utarrenderat sina egendommar, och taga arrendet beräknadt efter markegångspris, hvadan desse sålunda egentligen tillhöra så att säga både räntegifvare och räntetagare. Jag hade föreställt mig, att vi hädanefter skulle vara befriade från dylika klassificeringar, och då jag för min del hyser fullt förtroende för landstingens omdöme i detta fall, anser jag icke någon fara uppstå genom att lemna dem full frihet vid dessa val, utan någon inskränkande föreskrift. Af denna anledning kan jag icke heller annat än påyrka bifall till Herr Carl Ivarssons i dag framlagda förslag, under förhoppning att Kammarerna nu genast måtte fatta ett dylikt beslut, hvarigenom man kunde undvika Utlåtandets återremitterande, som alltid upptager mycken tid och förorsakar mycken och onödig diskussion.

Herr Anders August Anderson: Det nu föredragna Utlåtandet kan jag för min del icke gilla, och tror att det ingalunda vore lyckligt, om val af markegångsdeputerade skulle förrättas på det sätt Utskottet här föreslagit. En talare har redan framhållit obehaget för landshöfdingarne deraf, att desse tjenstemän genom sin utnämningssättning skulle råka i en skef ställning till länens innevånare, och jag tillåter mig att ytterligare påpeka ett förhållande, som gör att denna utnämningssättning ingalunda må överlemnas åt landshöfdingarne, och det är, att presternes löneinkomster hädanefter komma att utgå efter markegångspris, hvarföre det är af yttersta vikt att folket sjelft får bestämma dessa priser. Af alla dessa anförda skäl sluter jag mig till Herr Carl Ivarssons åsigt och önskar, att hans reservation måtte vinna den framgång den verkligen förtjänar.

Herr Medin: Af alla de talare, som här yttrat sig i denna fråga, är det egentligen blott en enda, som har uppträdt till försvar för Utskottets förslag, men för min del kan jag icke på några villkor gilla det resultat, hvartill Utskottet kommit. Vi behöfva verkligen icke hysa så stort misstroende mot landstingen, som Utskottet synes vilja anse nödigt, ty vanligen — åtminstone är detta förhållandet i min hemort — bestå de af ungefär lika många räntetagare som räntegifvare, och nog kan man med skäl antaga, att vid sådant förhållande de förres intresse icke blir alltför litet tillgodosedt. Herr Carl Ivarssons förslag är utan tvifvel det ändamålsenligaste, och ehuru jag hyser stort förtroende till våra landshöfdingar, hvilka i allmänhet visat sig vara rättskaffens och duglige män, vill jag dock icke, att de, såsom sjelfve varande räntetagare, skola sättas på ett så svårt prof, som det Utskottet föreslår, hvarigenom de möjligen

skola blifva utsatte för klander, en och annan gång kanske obefogadt nog, då den allmänna meningen tvifvelsutän i de flesta fall vill misstänka dem att vara böjde för höjande af markegångsprisen. Man har erinrat om presterskapets löneinkomster, och att dessa nunnera skola utgå efter markegång, och jag medger att, i fall räntegifvare skulle få alltför litet att säga, detta skulle kunna förorsaka de skattdragande ganska betydliga utgifter. — Så mycket har nu emellertid blifvit taladt om detta Utlåtande, att jag icke vill mer vidlyftigt utbreda mig deröfver, utan yrkar afslag å Utskottets hemställan och sluter mig till dem, som godkänna Herr Carl Ifvarssons reservation.

Herr Grefve Posse: Svenska folkets urgamla rätt att sig sjelft beskatta har under sekler upprätthållit dess sjelfständighet vid sidan af den första Statsmagten och under ständigt fortgående kamp mot det påträngande embetsmannaväldet; den är vår i ordets egentligaste mening dyrbaraste rättighet, från hvilken jag icke vill låta afpruta det aldra ringaste. Då nu emellertid Utskottets förslag går derpå ut att öfverflytta en del af denna rättighet från folket sjelft på aflönade embetsmän, kan jag på intet sätt biträda en dylik åsigt, hvarför jag yrkar antagande af det uti Herr Carl Ifvarssons reservation framställda förslaget till utseende af markegångsdeputerade.

Herr Hörnfeldt: Bland alla andra skäl Utskottet andragit för underkännande af det väckta förslaget om markegångsdeputerades utseende endast af landstingen, har Utskottet ansett sig böra fästa uppmärksamheten derpå, att detta förslag icke skulle innebära nog trygghet mot ett alltför stort inflytande af ränte- och tiondegifvarnes mot räntetagarnes stridiga intresse, men jag för min del hyser den öfvertygelse, att, med landstingens nuvarande sammansättning något dylikt alldeles icke är att befara, och jag har så stort förtroende till landstingen såsom valkorporationer, att jag på intet sätt truktat, det de skola med våld och orättvisa gå till väga vid ifrågavarande val. På denna grund yrkar jag afslag å Utskottets hemställan och förordar antagandet af Herr Carl Ifvarssons förslag.

Herr Friherre Liljencrantz: För min del anhåller jag att få instämma i det slut, hvartill den ärade reservanten kommit, ty äfven med antagande af hans förslag anser jag räntetagarens intresse på ett tillfredsställande sätt tillgodosedt, och deras rätt fullkomligen betryggad genom § 1, på sätt den sålunda skulle komma att lyda uti den Kongl. förordning, som nu är i fråga att förändras. De deputerade, som uppgöra sjelfva priskuranterna, tillsättas af Konungens Befallningshafvande, och kronofogden eger rättighet att göra anmärkningar mot de föreslagna priserna; markegångsdeputerade gå ed att med oväld förrätta sitt uppdrag, och hvar och en eger rättighet att fullfölja talan mot deras beslut hos Kammar-kollegium och Kongl. Maj:t, och slutligen har Kammar-kollegii advokatfiskal rätt och pligt att å tjenstens vägnar föra den talan, hvartill befohgenhet kan förefinnas. Så många garantier för betryggande af räntetagarnes rätt äro på detta sätt uppstaplade, att man omöjligen kan påstå, att deras intresse är på ringaste vis förbisedt. Jag tror ock att man bör

se denna fråga ur något högre synpunkt än endast och allenast från den egna nyttans, och jag vill gerna här finna det allmännas intresse i främsta rummet iakttaget, och att alla olika intressen blifva lika starkt representerade. Genom nu gällande Riksdagsordning hafva embetsmännen icke blifvit på något sätt tillförsäkrade några förmåner i politiskt hänseende framför andra medborgare, och den ställning, de i detta hänseende kunna komma att intaga, beror helt och hållet på det förtroende de lyckas förvärfva sig; på samma sätt bör i detta speciela fall tillgå, hvadan, och om folkets sjelfbeskattningsrätt och sjelfstyrelse skall blifva en sanning, och embetsmännens intresse befinnes deremot stridande, detta sednare icke bör bevakas och framhållas på de förras bekostnad.

En värd talare här midt öfver har visserligen besvarat den ärade representantens från Malmö försäkran, att landshöfdingarne stå öfver alla partier; ja! detta må så vara, men jag tillåter mig den erinran, att de säkerligen icke stå öfver alla intressen, och jag skulle djupt beklaga, om desse höge embetsmän skulle försättas i den obehagliga ställningen att nödgas slitas mellan sin pligt och sitt intresse; jag för min del vill åtminstone icke bidra till en sådan kamp, hvarföre jag ock röstar för bifall till reservationen, hvarigenom denna olägenhet helt och hållet förekommes.

Herr Eric Ersson från Gefleborgs län: Då jag redan i Utskottet instämt i reservationen, så är min ställning till frågan redan gifven, och jag skulle alltså icke hafva behöft nu yttra mig, i fall jag icke önskade gendriva ett par här gjorda anmärkningar. Man har nemligen sagt, att tiondegifvarnes intresse skulle blifva alltför starkt, i fall landstingen ensamme skulle tillsätta desse deputerade, men jag hyser icke någon dylik misstro till landstingen, såsom varande, enligt min åsigt, alldeles oberättigad; ty förutsatt att landstingen bestå af två i dessa frågor stridiga elementer, och att det ena af dessa skulle försöka göra sig gällande på det andras bekostnad, huru långt skulle man väl dermed komma? Vi veta alla huru det tillgår med priskuranternas uppgörande; dessa äro grundade på magistraternas uppgifter å gällande priser och skola granskas af kronofogdarne, och sedan deputerade sammankommit för markegångens uppgörande, så är ju alltid landskamereraren till hands, hvars pligt och skyldighet det är att genast framställa anmärkningar, i fall någonting dertill föranleder; och då något förbiseende egt rum vinnes alltid rättelse i Kammar-kollegium nästan alltid till fördel för räntetagaren. Vidare har man sagt, att om markegångsprisen skola bestämmas på sätt nu föreslaget är, de snarare skulle blifva för låga än för höga. Jag har icke någon sådan erfarenhet, utan just på yrkande af Kammar-kollegii advokatfiskal hafva de mången gång uppdrivits utöfver hvad deputerade bestämt, såsom det heter till fördel för det allmänna och Kronan; och folket i allmänhet kommer sig aldrig för att klaga häröfver, åtminstone är förhållandet sådant i min hemort. För min del ser jag icke ringaste fara uti att antaga Herr Carl Ifvarssons förslag, hvadan jag yrkar förkastande af Utskottets hemställan i denna punkt.

Herr A. von Proschwitz: Äfven jag gillar reservantens förslag, att landstingen skola välja markegångsdeputerade, men för att detta skall kunna ske fullt opartiskt, så anser jag det vara nödigt, att lika antal af både räntegifvare och räntetagare utses. Jag har fullt förtroende för landstingen, men anledning till misstanke om mer eller mindre opartiskhet kan ju uppstå, i fall en dylik föreskrift saknas, mot de landsting, der någondera sidan har för stor öfvervigt. Jag sjelf har äran tillhöra ett landsting, som består af 3 löntagare, 5 ledamöter från länets städer och 43 räntegifvare, och ehuru jag aldeles icke betvivlar att landstingen vilja gå med full rättvisa till väga, tror jag dock att i författningen bör intagas den bestämmelse, att räntetagare skola till visst antal utses till markegångsdeputerade. Detta är icke någon klass-skilnad, utan endast för att båda parterne skola njuta lika rätt. En föregående talare har påpekat den ovilja och de obehagligheter, som skulle träffa landshöfdingarne, i fall de skulle erhålla uppdrag att utse hälften af markegångsdeputerade, och jag tror att samma öde väntar äfven landstingen, och detta i ännu högre grad, i fall ej allas rätt blir behörigen tillgodosedd. För att undvika detta och för att icke i allmänna omdömet nedsätta en institution af så obestriddligt värde och så stor betydelse landstingen onekligen innehafva, yrkar jag antagande af det tillägg jag ofvan tagit mig friheten föreslå.

Herr de Maré: För att icke onödigtvis förlänga en diskussion, hvars resultat man redan nu på förhand kan förutse, inskränker jag mig till att instämman uti Herr Carl Ifvarssons reservation, men på det ett sådant Kammarrens beslut måtte blifva ovilkorligt, hemställer jag att de i Utlåtandet förekommande orden "för sin del" måtte utgå.

Herr Key: Ej heller jag kan gilla Utskottets yttrande i denna fråga, utan instämmer i Herr Carl Ifvarssons reservation. Under diskussionen hafva redan tillräckligt framhållits de argument, som tala för räntetagarnes säkerhet: såsom att kronofogdarne äro närvarande och bevaka Statens och derigenom andra räntetagares rätt vid de tillfällen, då pris-kuranterna upprättas; så landskamererarne, då markegångsprisen bestämmas; så ock slutligen kammar-advokatfiskalen, då hithörande ärenden behandlas i Kammar-kollegium. Deremot är det en annan sak, som icke blifvit under diskussionen tillräckligt skärskådad; de fleste talarne hafva nemligen utgått derifrån, att räntegifvarne skulle vid markegångstaxans bestämmande söka undertrycka räntetagarne, och är det emot en sådan princip jag nödgas reservera mig, ty då åt landstingen är anförtrodd att välja representanter i Första Kammarren, som har sig uppdragen en vida viktigare beskattning, än hvarom nu är fråga, så synes mig som äfven nu förevarande angelägenhet skulle kunna åt landstinget ensamt öfverlemnas, helst, i fall man drager ut konsekvenserna, det visar sig att Representationen till största delen består af räntegifvare. När representationssättet förändrades och Stånden försvunno, så var det under förutsättning att icke några kaster skulle finnas kvar, utan all ståndsskilnad upphöra. Såsom jag redan nämnt, instämmer jag derföre i Herr Carl Ifvarssons reservation.

Herr Friherre Alströmer: Det är i sanning ganska vanskligt för en landshöfding att uppträda i förevarande fråga, men jag anser mig likväl icke böra rygga tillbaka utan uttala min åsigt i ämnet, och är denna icke till förmån för Utskottets förslag. Här har under diskussionen talats allenast om enskilde räntetagare och embetsmän, såsom voro desse de ende saken egentligen rörde, men jag vågar fästa uppmärksamheten derpå, att nära hälften af all den spanmål och de persedlar, som betalas efter markegångstaxan, gå till Statsverket, så att, om prisen i markegångstaxorna skulle mera än skäligt nedtryckas, detta komme att betydligt och menligt inverka på Statens inkomster, hvilkas minskning härigenom måste på annat sätt ersättas. Då jag i viss mån delar Herr Hessles mening, att landstinget må välja hela antalet deputerade för bestämmandet af markegångstaxan, dock att desse utgöras af ett visst antal räntegifvare och räntetagare, men jag deremot skulle önska en förändring i antalet deputerade, efter hvad Herr Hessle föreslagit, så vågar jag hemställa, att detta antal måtte bestämmas till 12 deputerade, förutom 6 suppleanter, och att af dessa tolf en tredjedel utgöres af räntegifvare, en tredjedel af räntetagare och återstående en tredjedel af andra opartiske personer, som äro hvarken räntetagare eller räntegifvare, samt att i de län, der det finnes två landsting, hvardera väljer 6 deputerade och 3 suppleanter, så sammansatte som jag nyss föreslagit. Man må nemligen säga hvad man vill, så tror jag likväl man nödgas medgifva, att inom landstinget räntegifvarne hufvudsakligen äro representerade, och ehuru jag visserligen tror att, oansedt denna landstingets sammansättning, dess ledamöter ingalunda skola brista i opartiskhet vid valet af deputerade till upprättande af markegångstaxan, anser jag likväl att, då frågan är om att bestämma pris å egen vara eller eget arrende, hvar och en, om ock omedvetet, önskar att detta pris må blifva så lågt som möjligt. Hvarje fråga, på hvars utgång flere parTERS rätt är beroende, synes mig i allmänhet bäst lösas genom att hänskjuta densamma till afgörande af en kompromiss, och det tyckes mig derföre, hvad särskildt angår nu förevarande ämne, allas rätt bäst vara skyddad, om frågan afgöres genom representanter för båda parterne äfvensom några ointresserade. Vål förutser jag, att resultatet af den nu pågående diskussionen blifver bifall till Herr Carl Ivarssonss reservation; men då Första Kammaren redan bifallit Utskottets förslag i ämnet och frågan således i allt fall lärer komma under förnyad pröfning hos Stats-Utskottet, samt det i så fall blir nödigt framlägga ett stadgande, som, om möjligt, kan sammanjemka de olika meningarne, så har jag nu tagit mig friheten till Kammarens bedömande öfverlemna mitt här ofvan anförda förmedlingsförslag.

Herr Rosenberg: Frågan om räntegifvarnes och räntetagarnes ömse-sidiga intressen tyckes nu vara diskuterad så länge, att hvar och en bland Kammarens ledamöter lärer bildat sig ett stadgadt omdöme i denna del af saken, hvarföre jag icke heller vill spilla tid och ord i fråga härom, helst jag har en alldeles motsatt erfarenhet mot flere bland de föregående talarne, enär i det landsting, der jag har den äran vara ledamot, räntetagarne äro så starkt representerade, att deras intresse svärligen lärer kunna undertryckas, samt jag i allt fall är förvissad om så mycken rättskänsla hos landstingets ledamöter, att icke någon skulle vilja låna sig till

befordrande af det ena eller andra intresset på det andras bekostnad. Det är därför icke ur denna synpunkt, som jag yrkar bifall till Herr Carl Ifvarssons reservation. Men det finnes två grundsanningar, som vi böra hafva strängt för ögonen vid bedömandet af förevarande ämne, nemligen grundlagens stadgande dels i 57 § Regerings-formen derom "att Svenska folkets rätt att sig beskatta utöfvas af Riksdagen allena", dels ock i 75 § Regerings-formen att "de årliga markegångstaxorna skola upprättas genom deputerade, valde på sätt af Riksdagen särskildt stadgas". Dessa lagbestämmelser påpekades visserligen af den talare, som först hade ordet, men sedan under diskussionen har jag icke hört någon vidare fästa sig dervid eller taga synnerlig hänsyn dertill. Frågan är nu den, om, då lagen bjuder att deputerade skola väljas af Riksdagen, denna eger att öfverlemna sin rätt i detta fall åt landshöfdingarne, hvilka då i Riksdagens ställe skulle utse eller utnämna deputerade, efter vanligt språkbruk något helt annat än att välja. För min del anser jag det icke vara rätt grundlagsenligt. Att deputerade skola *väljas* och icke af en Konungens embetsman utses framgår tydligt af den sist upplästa grundlagsparagrafen, och är det därför nu allenast fråga om sättet, huru de skola väljas. I detta fall medgifver jag gerna, att åtskilliga sätt erbjuda sig, såsom t. ex. att utse deputerade på samma gång och sätt som val till landstingsmän eller såsom kommunalombud i allmänhet väljas, eller ock bestämma att halfva antalet skall utgöras af räntetagare och halfva antalet af räntegifvare eller på annat sätt. Men då icke något af de under diskussionen framlagda förslagen är, enligt min åsigt, så tillfredsställande som det, hvilket innefattas i Herr Carl Ifvarssons reservation, så yrkar jag att, med afslag å Utlåtandet, Kammaren ville godkänna sistnämnda förslag och således öfverlemna åt landstinget att välja hela antalet af nämnde deputerade; och är jag öfvertygad att, om framdeles skulle visa sig, det landstingen i ett eller annat hänseende missbrukade denna sin magt, Representationen nog eger medel i händerna för att i valsättet åstadkomma ändring efter omständigheterna.

Herr Hedlund: Då jag nu instämmer i det förslag, som innefattas i den Utlåtandet vidfogade reservation, så sker detta, dels därför att jag hyser fullt förtroende till landstingen, att de fullkomligt opartiskt skola begagna den dem sålunda tillagda rätt att utse hela antalet deputerade till upprättandet af markegångstaxa, dels ock med afseende derpå att, om något misstag i fråga om markegångssättningen skulle händelsevis begås, det är bättre att ett dylikt misstag sker till fördel för dem som *gifva* än för dem som *emottaga*. För öfrigt anser jag hela detta beskattningssätt olämpligt, ty följden deraf är att under år med dålig skörd och då till följd deraf prisen stiga, beskattningen bliver högre än annars under goda år, ehuru förhållandet borde vara snarare tvärtom.

Herr Daniel Isaksson: Äfven jag instämmer med reservanten och de föregående talare, hvilka vilja uppdraga åt landstinget att utse hela antalet deputerade, i hvilket fall tinget kan välja öfver hela länet, så att man ju icke behöfver befara att räntetagarne blifva uteslutne.

Herr Uhr: Så många hafva redan uppträdt i denna fråga, att det nästan ser ut som ginge det icke an att förhålla sig tyst, och vill därför äfven jag taga till orda, men lofvar att fatta mig helt kort. Jag yrkar nemligen afslag å Utskottets Utlåtande i första punkten och bifall till Herr Carl Ifvarssons reservation, och detta hufvudsakligen därför att jag hyser det fulla förtroende till landstingen, att de till ifrågasvarande deputerade icke utse andre än redbare män, och då är det i min tanke alldeles likgiltigt, om desse äro rättagare eller rättegifvare.

Herr *Per Nilsson* från Örebro län afstod från ordet och instämde med Herr Carl Ifvarsson.

Herr Bergman: Jag vill endast tillkännagifva, det jag till alla delar instämmer uti det af Herr Hessle afgifna förslag till val af deputerade för upprättande af markegångstaxorna inom länen.

Herr von Troil: Jag förutsåg visserligen, då jag uppträdde till försvaret för Stats-Utskottets förevarande Utlåtande, att denna min åsigt icke skulle delas af större delen bland Kammarens ledamöter, men jag har alltid haft för sed att öppet och ärligt uttala min mening, denna må nu vinna genklang eller icke. Då nu likväl flere bland Kammarens ledamöter påyrkat Utlåtandets återremitterande till Utskottet, i ändamål att Utskottet, med frånträdande af sitt förslag att åt landshöfdingarne öfverlemna att utse halfva antalet af dem, som skola upprätta markegångstaxan, måtte uppfinna ett annat mera ändamålsenligt sätt för detta val, så anhåller jag att få förena mig med dem, hvilka sålunda påyrkat återremiss.

Öfverläggningen var slutad. Herr Talmannen framställde särskilda propositioner på bifall till såväl Utskottets hemställan som Herr Carl Ifvarssons under öfverläggningen gifna förslag. Sedan af dessa propositioner den förra besvarats med öfvervägande nej, och detta svar med klubbslag befastats, blef, då på den sednare propositionen svarades med blandade ja och nej samt votering begärdes, af Herr Talmannen förklaradt att votering alltså komme att anställas. Härvid begärdes ordet af

Herr Jöns Pehrsson: Jag anhåller, att den eller de bland Kammarens ledamöter, som begärt och sålunda vållat denna onyttiga votering, måtte uppgifva sina namn.

Vidare anförde

Herr C. A. Larsson: Äfven jag anser den eller dem bland Kammarens ledamöter, som begärt votering, skyldige att, då sådant ifrågasättes, uppgifva sina namn, helst här i plenisalen ofta nog äro närvarande andra personer än Kammarens ledamöter, och man sålunda icke så noga kan veta hvem som är den sannskyldige.

Med anledning af sistnämnde talaras yttrande erinrade Herr Talmannen, hurusom någon anteckning i protokollet af de ledamöters namn, utaf hvilka votering blifvit äskad, hittills icke varit bruklig; och blef, efter denna erinran och sedan Kammaren, på framställning af Herr Talmannen,

förklarar någon dylik anteckning icke heller vid detta tillfälle böra ega rum, för den begärda voterings anställande följande voteringsproposition uppsatt, justerad och anslagen:

Den, som vill, att första momentet i den författningsparagraf, hvilken, i fråga om grunderna och sättet för markegångsprisens bestämmande, af Stats-Utskottet föreslagits i dess Utlåtande N:o 32, skall, på sätt Herr Carl Ifvarsson yrkat, hafva följande lydelse: "I öfverensstämmelse med 75 § Regerings-formen skall uti hvarje län markegångstaxa årligen upprättas af 8 inom länet bosatte, för sakkunskap och oväld kände deputerade, hvilka jemte 4 suppleanter väljas af landstinget. I län, hvarest 2 landsting finnas, väljas 4 deputerade och 2 suppleanter af hvartdera landstinget";

röste ja;

Den, det ej vill,

röste nej;

Vinner nej, har Kammaren till Utskottets förnyade handläggning återförvisat ifrågavarande moment.

Voteringen utföll med 107 ja emot 26 nej, i följd hvaraf Kammaren beslutat, att det nu föredragna momentet skulle hafva den lydelse Herr Carl Ifvarssons i ja-propositionen intagna förslag innehåller.

Utskottets hemställanden rörande mom. 2:o) och 3:o) i den föreslagna författningsparagrafen bifölls.

Då Herr Talmannen härefter framställde proposition på bifall till det under öfverläggningen gjorda yrkandet, att orden "*för sin del*" måtte ur ingressen till Utskottets hemställan uteslutas, blef detta yrkande bifallet; och hade Kammaren alltså beslutat, att berörda, å 5:te raden af Utlåtandets 5:te sida förekommande ord skulle utgå.

§ 8.

Företogs ånyo till handläggning Andra Kammarens Tillfälliga Utskotts (N:o 2) Utlåtande N:o 2 (i samlingen N:o 16), i anledning af motioner angående ändring af Kongl. förordningen den 11 Juli 1862 om ordnande af presterskapets inkomster.

Första hemställan, rörande nämnda förordnings 4 §

Bifölls.

Andra hemställan, rörande förändrad redaktion af 6 § 2 mom.

Härvid yttrade

Herr Jan Eric Johansson: De hufvudsakligaste motiv, hvarpå Utskottet i sitt Utlåtande tillstyrkt afslag å de föreslagna förändringar uti gällande författning angående allmänt ordnande af presterskapets löner, grundar sig derpå, att denna författning redan innebär de föreskrifter, som anses nödiga för betryggande af församlingarnes rätt, och att det således skulle bero på huru församlingarne sig deraf begagna. Detta tyckes vid första påseendet äfven vara förhållandet, men af det sätt, hvarpå regleringsnämnden inom vissa län tillämpat dessa föreskrifter, är alltför tydligt att deruti finnas många delar, som efter nämndens godtycke kunna tydas och tolkas utan afseende hvarken på författningens mening eller församlingarnes rättvisa och billiga fordringar; såsom exempel derpå får jag upp-

lysa om, huru det tillgår och tillgått uti den församling, hvars medlem jag är, och i regleringsnämnden derstädes varit dess ledamot. Före nämndens sammanträde uppgjordes i kyrkostämman, i enlighet med 3 § 2 mom. i författningen, förslag till såväl afföningsbeloppen, grundade på en år 1854 af Kongl. Maj:t fastställd konvention, som och fördelningen deraf jordegarne emellan. Vid derom hållen kyrkostämman förklarade dess tillförordnade ordförande, distriktets kontraktsprost, sig dermed så belåten, att han trodde, det ingen förändring, hvarken uti lönebeloppet eller dess fördelning, skulle kunna ske. Vid nämndens sammanträde fästades dock icke ringaste afseende dervid. Deremot antogs, till grund för beräkningen, en ofastställd förteckning å presterskapets löner af år 1687, utgående efter hvarje hemmans åkerareal, hvilken, på flera ställen, der inga skiften försiggått på 50 à 60 år, och der äfven alla handlingar saknades för arealens utrönaude, måste blott gissningsvis antagas, och efter samma osäkra grund blef äfven fördelningen af lönebeloppen föreslagna. Genom dess åtgärder ålades församlingen en löneförhöjning af 61 tunnor spanmål utöfver hvad församlingen erlägger enligt fastställd konvention och utöfver sitt förslag. Detta kunde icke af mig godkännas, dels derföre att en sådan förhöjning skett, och dels derföre att efter denna fördelningsgrund många hemman måste betala 2 à 4 procent större årlig lön, då andra deremot befriades med $\frac{1}{4}$ emot hvad som enligt den fastställda konventionen erlägges. Ett sådant förfarande bestreds af mig på det högsta men utan all framgång, och utan att ens få mitt påstående deremot till protokollet antecknad. I en annan församling inom Westmanland har nämnden genom likadana åtgärder förhöjt lönebeloppet med 102 tunnor spanmål, och vid förslaget till fördelningen kommit till det resultat, att en by om 1 mantal blifvit ålagd betala för 30 kubikfot 3 kannor, då en annan by om 4 mantal endast skulle betala för 15 kubikfot 9 kannor. Och på ett annat ställe har löneförhöjningen blifvit påförd med 200 tunnor spanmål. Och allt detta oaktadt att från presterskapet i dessa församlingar icke hörts den ringaste klagan öfver de förut utgående lönernas otillräcklighet.

Beträffande afkastningen af pastorsbostället, som i min församling består af 3 mantal med öfverflödigt skog och sommarbetesmark, upptog församlingen densamma till 100 tunnor, det minsta som genom ett för längre tid uppgjortt arrende kan fås; men af nämnden, som tog bostället i betraktande blott från pastorsrummet, kunde afkastningen icke upptagas till högre än 70 tunnor spanmål, och emot deras åtgöranden voro mina protester fruktlösa.

I nu gällande författnings 1 § står det, att presterskapet skall hafva en efter tjenstegrad i embetets åligganden och lefnadskostnaden i orten lämpad "anständig bergning". Ja, det lärer väl ingen och minst jag vilja påstå, att lönerna skola vara så knappa, att icke en sådan bergning skall erhållas, hvilket icke heller varit förhållandet. Men att med våld genomföra lönernas obilliga förhöjande, och dermed bereda en öfverdådig eller oanständig bergning åt denna embetsmannaklass på den förut hårdt beskattade jordegarens bekostnad, måtte icke hafva varit de lagstiftande magternas mening; likväl har förhållandet blifvit sådant der löne regleringen skett, åtminstone inom Westmanland.

I öfverensstämmelse med 8 § 2 mom. i författningen gjorde församlingen den anhållan i sitt förslag, att, i afseende på bristen på kommunikationsmedel, bruksrörelser, binäringar och penningeförtjenster, få lemna hälften af tertialtionen i spanmål (icke andra persedlar) in natura, hvilket för våra trakter är af stort behof, och som vid nämndens sammanträde af mig strängt vidhölls, men detta blef af nämnden tvärt afslaget, utan att ett ord derom fick inflyta hvarken i löneförslaget eller protokollet, och kan derföre icke komma under Kongl. Maj:ts nådiga ompröfning.

Den uti 11 § föreskrifna tiden för uppbörd och redovisning af presterskapets löner, nemligen den 1 Oktober för kontanta medlen, är alldeles opraktisk, åtminstone på vissa orter der inga penningeförtjenster kunna ske, förrän vinter inträffar, och tiden före den 1 Oktober behöfver landtmannen för att skörda och inberga sin gröda, men på sin åker kan han icke skörda penningar, derföre har jag föreslagit förändringen om tiden för lönernas leverering. Jag vågar fästa Kammararens uppmärksamhet på hurudant förhållandet skulle blifva, om den skarpa bestämmelsen i 2 mom. af nyssnämnde § angående restlängd m. m. å de vid den bestämda tiden obetalade medel går i verkställighet. Det skulle ovilkorligen föranleda till en massa utmätningar och exekutiva auktioner bland allmogen, till föga belåtenhet men stora obehag för både löntagare och gifvare, och kunde icke befrämja den vänskap och aktning, som är önskelig och bör finnas dem emellan, utan tvärtom.

På grund af de få men sanna upplysningar jag nu lemnat, om huru vid löne regleringen tillgår, och huru gällande författning derom tolkas och tillämpas, hvarom Utskottet vid Utlåtandets afgifvande var obekant, vågar jag vördsamt yrka återremiss af hela Betänkandet, då jag hoppas, att frågan skall noggrannare komma att behandlas, och nödiga förändringar i författningen föreslås, eller ock att Riksdagen måtte besluta till Kongl. Maj:t ingå med en underdånig skrifvelse derom, att på de ställen, der nämnden uppgjort löneförslag, som icke af församlingen kunnat godkännas och bifallas, Kongl. Maj:t icke derå måtte meddela nådig fastställelse.

Sedan Herr Talmannen förklarar, att de särskilda punkterna måste, såsom afhandlande olika ämnen, hvar för sig föredragas och afgöras samt Kammararen godkänt denna Herr Talmannens åsigt, fortsatte

Herr Johansson:

Herr And. Andersson från Wermlands län: Då den föregående talaren så utförligt framlagt de skäl, som ådagalägga befogenheten af den redaktionsförändring, han yrkat och jag jemväl motionerat, kan jag inskränka mig att med honom mig förena.

Herr Kinmanson: Då jag varit ledamot af det Utskott, som behandlat detta ämne, torde jag få yttra den åsigt att, när den förste talaren — så vidt jag kunde uppfatta hans anförande — i den punkt, som nu är föremål för bedömande, vill fortfarande hafva meddelad en föreskrift, som måste finnas redan vara inbegripen i det åsyftade stadgandet i 1862 års förordning, och således frågan egentligen gäller detta stadgandes tillämpning, utan att den redaktionsförändring, som föreslagits, skulle kunna in-

föra någon afsedd förändring i detta hänseende, föranlätas jag ock hemställa om bifall till Utskottets Betänkande.

Herr And. Jonsson: Den fråga, som nu utgör föremål för Kammarens granskning, är tvifvelsutan af ganska mycken vikt. Just i det af motionärerne anmärkta hänseende har 1862 års förordning visat sig icke motsvara ändamålet. Också har flerstädes och jemväl inom den ort jag tillhör största klagan öfver denna författning gjort sig gällande, enär församlingarnes befogade önskan att få afbördas sig en del af lönebidragen till presterskapet in natura, der omständigheterna det påkallat, aldrig af regleringsnämnderna tagits i betraktande.

Jag anser vid sådant förhållande det vara nödvändigt, att förordningen i denna del erhåller en lydelse, hvarigenom tydligt och bestämdt må betryggas församlingarnes rätt till leverering in natura, då de önska deraf sig begagna; och förenar jag mig fördenskull med dem, som yrkat återremiss i sådan syftning.

Öfverläggningen var afslutad, och Utskottets hemställan bifölls.

Med anledning af Utskottets *tredje* hemställan, rörande förändrad redaktion af 8 § 2 mom. i meranämnda förordning, begärde följande ledamöter ordet och yttrade:

Herr Åstrand: Vid behandlingen af motionärernes framställning i denna del har Utskottet yttrat, att, vid en jemförelse emellan ifrågasvarande mom. 2 af 8 § i nu gällande författning och den lydelse deraf, motionärerne föreslagit, det syntes Utskottet, att en förändring i sålunda anvisad riktning skulle till icke oväsentlig del komma att motverka författningens syfte; samt vidare, att, "då författningen likväl medgäffe, att ett aflöningsätt, som det motionärerne velat bibehålla, må föreslås, om verkligen *särskilda förhållanden* det påkalla, *hvarvid församlingens derpå grundade önskan icke kan undgå att hafva inverkan*, lära i detta hänseende tillfyllestgörande föreskrifter finnas redan vara gifna."

Utskottet har således föreställt sig, att orden: "*med afseende på särskilda förhållanden*", som återfinnas i nämnda moment af författningen, skulle lemna en fullt betryggande visshet för församlingen, att den finge till större eller mindre del leverera sina lönebidrag till presterskapet in natura. För min del trodde jag detsamma, när jag första gången läste författningen, men af den erfarenhet jag derefter varit i tillfälle att i detta hänseende förvärfva inom Östergötland, der jag är bosatt och der jag flera gånger haft äran att fungera såsom ledamot af löneregeringsnämnden, känner jag numera, att något afseende icke fästes å de yrkanden i sådan syftning, som framställas af de ombud, församlingen utsett, och presterskapet. Äfven då det blott varit en handling af enkel billighet att medgifva leverering till större eller mindre del in natura, om sådan slagit helt och hållet fel i orten, der den icke bildar hela aflöningen, utan denna jemväl utgår i smör och andra persedlar, och der församlingen har svårt att af-sätta spanmålen till följd af längre afstånd till försäljningsplatserna, hafva dock inom detta stift alltid, med ett enda undantag, ledamöterna af nämnden motsatt sig denna församlingarnes begäran och bestämt att levereringen skulle ske kontant.

Detta enda undantag är, som jag tror, ännu beroende af Kongl. Maj:ts pröfning. Åtminstone vet jag ej, om och hvilken påföljd det medfört. Men hvad jag vet är, att i dag 285 löneregleringar för hela riket blifvit afgjorda, och bland dem finnes, så vidt jag kunnat inhemta, icke en enda, der församlingen ens till mindre del är berättigad till leverans in natura. Om detta medgifvits vid någon af de 40 första, kan vara en möjlighet. Dock tror jag det icke med afseende å de upplysningar jag erhållit i Ecklesiastik-departementet. Men att af de sista 245 icke en enda lemna församlingen valfrihet i detta fall, känner jag bestämdt. För min del tror jag, att med "särskilda förhållanden" i författningen icke kan menas något annat, än svår afsättning för församlingarne af de persedlar, som äro bestämda att lösas med penningar etter medelmarkegång. I orter der spannmålsskörden är klen och församlingsmedlemmarne sjelfva nödgas köpa sina förråd, kan det vara en vinst att betala lönebidraget med penningar. Likaså är stadgandet härom temligen likgiltigt, då afsättningen af säden är lätt; men det är ingalunda likgiltigt, der församlingen har 7, 8 eller 9 mil till närmaste plats för försäljningen.

De afgifter, som blifvit bestämda att utgå in natura, betalas alltid före den 1 Oktober. Detta är under denna tid ganska svårt att fullgöra, då man icke kan disponera öfver egna körslor till att utföra spannmålen, men äfven sednare under årets lopp är detta ganska betungande för den mindre fastighetsegare, som saknar dragare att framskaffa sin spannmål till försäljningsstället. Om han måste lega dragare för att forsla ett par tunnor spannmål 7—9 mil, är det gifvet, att han på sådant sätt får betala minst tvenne gånger hvad presterskapet egentligen egt att af honom uppbära.

Jag anser derföre, för min del, att en något förändrad lydelse bör gifvas åt 8 § 2 mom. af 1862 års författning, ehuru jag medgifver, att den af motionärerne här föreslagna icke synes mig fullt lyckad. Jag skulle, beträffande den nu föredragna delen af Betänkandet, vilja förorda ett sådant beslut från Kammarens sida, hvarigenom Utskottet lemnades tillfälle att framligga ett annat redaktionsförslag, som tydligt uttryckte hvad som menas med "särskilda förhållanden" och anhåller hos Herr Talmannen om proposition å återremiss i sådan syftning.

Herr Kolmodin: Med afseende å de anmärkingar, som den siste talaren framställt emot Utlåtandet i dess nu föredragna del, får jag förklara, att jag verkligen icke kan dela hans mening. Jag anser Utskottets räsonnement riktigt, men deremot är det uppenbarligen genom ett missförstånd om lagens ande och mening, som det kunnat inträffa, att då presterskapets och församlingens ombud gemensamt yrkat, det levereringen af lönebidragen skulle få verkställas in natura, framställningen ändock icke ledt till efterföljd. Det kan väl icke nekas, att, då båda parterna voro om saken ense, ett "särskildt förhållande" egde rum; -- och anmärkningen gäller således icke författningen utan nämnden.

Likaså synes det af samme talare jemväl antydda fall, att vissa orter lida af svåra afsättningsstillfällen för sin spannmål, innebära ett sådant särskildt förhållande, som icke bort lemnas obeaktadt af nämnden. Jag kan dock

dock icke föreställa mig annat, än att, enär löneregleringarna måste passera en mängd instanser, då de behandlas dels af kyrkostämman, nämnden och församlingen, dels af Kammar-kollegium och dels slutligen af Kongl. Maj:t, en dylik omständighet skulle blifvit känd under handläggningen och framhållen af församlingen.

Om ett bättre redaktionssätt kan vinnas, så gerna för mig. Jag får dock nämna, att äfven jag deltagit i löneregleringar inom Wisby stift, och jag har för min del icke funnit någon svårighet att tillämpa författningen. Jag anhåller om bifall till Betänkandet i denna del.

Herr C. A. Larsson: Jag anser det vara af nödvändigheten påkalladt, att 1862 års oftaberörda författning i anmärkt hänseende undergår någon förändring.

I tider, som t. ex. den, i hvilken vi nu lefva, då det i allmänhet är svårt att åstadkomma penningar till utskylderna, är det klart, att landsbygden måste lida betydligt men af förbudet att afbördas skatterna med persedlar. Och då hitintills det varit tillåtet att lemna till presterskapet all tionde in natura, är det väl icke för mycket begärtdt, att löngifvarne, när de det äska, må kunna leverera *någon del* af lönebidragen under denna form, om särskilda förhållanden anses det påkalla. Men efter den nuvarande lydelsen af 2 mom. af 8 § beror detta icke af tiondegifvarne, ty det heter der, att nämnden skall väcka förslag derom samt Kongl. Maj:t sedermera lemna sitt medgifvande; och man känner, huru det lyckats församlingarne att på denna väg eller omväg få sin önskan sedd till godo. Jag anser således, att en återremiss bör ega rum i syftning, att församlingarnes rätt i detta fall må blifva bestämdt och klart uttryckt; och jag finner, att den förste motionären så fullständigt redigerat sitt ändringsförslag, att det bör blifva Utskottet ganska lätt att i enlighet dermed framlägga ett eget sådant till Kammarens pröfning.

Herr Kinmanson: Såsom ett viktigt syftsmål för 1862 års ifrågasvarande författning framstod just det, att, till förekommande af anledning till tvist mellan presterskapet och församlingens medlemmar, presterskapet skulle skiljas från uppbörden af sin från församlingen utgående lön, hvilken, såsom bekant är, före tillkomsten af berörda författning alltid aflemnats direkte till presterskapet utaf hvarje särskild löngifvare.

Men man ville äfven bortskaffa, så vidt ske kunde, det äldre sättet att betala dessa löner in natura, hvilket aflönings sätt betraktats såsom särdeles olämpligt.

Det är ock af denna anledning, som förordningen påbjuder, att levereringen in natura skulle upphöra och i stället lönepersedlarne lösas efter medelmärkegångspris. Dock som det någon gång kunde inträffa, att särskilda förhållanden, såsom svårare tillfälle till afsättning, gjorde levereringen in natura billigare, medgaf ock författningen, att derå undantagsvis finge fästas afseende.

Att förändra förordningen i den syftning motionärerne föreslagit, vore i sjelfva verket ett tillintetgörande af de hufvudsakligaste grunder, hvarpå förordningen är byggd.

Jag kan således icke biträda hvarken motionärernes förslag eller yrkandet om återremiss.

Herr Eric Ersson från Gefleborgs län: Jag förenar mig med dem, som yrkat återremiss, och tror, att frågan verkligen är förtjent af närmare begrundande. Det är mig väl bekant inom den ort, der jag har mitt hem, att löneregeringsnämnden icke på ett enda ställe tillstyrkt, att ens en mindre del af spannmålen finge levereras in natura. Jag har sjelf varit ombud för församlingen i min socken, då nämnden tillsattes, och jag yrkade, att hälften af lönebidraget till presterskapet borde få aflemnas in natura samt en mindre del i penningar för backstugusittare, handlande och andra medlemmar af församlingen, hvilka icke voro hemmansägare. Jag framhöll detta ganska ampert, men nämnden ville detta oakadt icke lemna sitt medgifvande.

Jag uppgaf visserligen, att församlingen icke hade någon tjenlig afsättningsort för sin säd och att det således vore svårt att utan dryga kostnader få spannmålen förvandlad i penningar, men nämnden förblef obeveklig.

Jag tror dock icke, att det var Ständernas mening, då de begärde denna författning, att densamma skulle erhålla en sådan tillämpning, som regleringsnämnderna gifvit den. Denna har snarare afsett att höja presterskapets inkomster än att — hvad som var hufvudsyftet — göra förhållandet mellan församlingen och presterskapet och mellan presterne sjelfve mera behagligt än det var förut.

Af dessa skäl anser jag, att den nu föredragna delen af Betänkandet bör återremitteras, på det att i författningen mera bestämdt och klart må uttryckas, att åtminstone en del af löningsspannmålen skall få levereras in natura, när församlingen det äskar.

Flere af Kammarens ledamöter instämde.

Herr A. von Proschwitz: Denna författning har tillkommit på grund af Ständernas begäran, föranledd af det obehagliga och spända förhållande, som ofta uppkom mellan presterskapet och församlingen till följd af det förut brukliga afföningsättet. Man har nu sökt genomföra den. Skulle man nu återgå till levereringen in natura, derföre att denna må falla sig beqvämare för vissa församlingar, hade man ju i och med densamma frångått den rigtiga grundsats, hvarpå den nya förordningen hvilar och börda det gamla oefferrättighetstillståndet tillbaka. Är det svårt för församlingsboarne att afsätta sin spannmål, lärer väl svårigheten i detta fall icke vara mindre för presterskapet. Jag har sjelf varit ombud och känner obehaget af uppdraget. Jag bitaller den nu föredragna delen af Betänkandet.

Herr C. I. Bengtsson: På grund af de skäl flere talare under öfverläggningen anfört, får jag förklara, att jag, lika med dem, yrkar återremiss.

Herr Rylander: Ehuru författningen icke bestämdt förbjuder eller till och med, såsom en och annan talare påstått, må medgifva levererings-

rätt af spannmål in natura till större eller mindre del; så och då jag deltagit i flera lönerogleringar samt dervid funnit de svårigheter, som ligga i vägen för församlingen att vinna sin önskan i detta fall, instämmer jag med dem som yrkat, att Betänkandet i denna del skall till förnyad behandling af Utskottet återförvisas.

Herr John Ericson: Jag har haft den äran och det obehaget att vara ledamot af regleringsnämnden i min hemort. Det är den ifrågavarande förordningens afsigt att förebygga de tvister leveranserna in natura föranleda, och det är nämnden som skall bestämma, om de i förordningen omtalade "särskilda förhållandena" verkligen äro för handen, som kunna gifva anledning till att en större eller mindre leverering in natura icke desto mindre må ega rum. Under den tid jag varit ledamot af berörda nämnd, har dock icke i Elfsborgs län något sådant fall förekommit. Jag hemställer till de Herrar, som talat för naturaleveransen, hvem som under sådant förhållande skulle vilja blifva uppbördsman. Han skulle nödgas att uppbära en kappe spannmål här, en annan der. Det är icke nu som förr, att presterskapet skall åtnöjas med säden, sådan den hos hvar och en växer på åkern, utan presterskapet har vid det nya uppbördssättet rätt att fordra afradsgild spannmål. När nu allt skall levereras i klump, huru skall då hvars och ens bidrag kunna särskiljas, i händelse en del är leveransgildt, en annan del icke? Detta är ju en omöjlighet. På denna grund har den nämnd jag tillhör icke medgifvit någon leverans in natura. Den har ansett sådant strida mot författningens ande. Då nu lönerogleringen i de flesta länen är afgjord, så ser jag icke, att Herr Anderssons förslag kan leda till något resultat, utan får jag för min del yrka bifall till Utskottets Betänkande.

Herr Lithner: Ehuru kyrkoherde och egande lönekonvention med min församling kan jag dock icke förneka, att förhållandena i vissa orter kunna vara af den beskaffenhet, att hela lönen utgörande i kontant kan för åtskilliga landsorter vara ganska svårt, då t. ex. såsom nu penningbrist råder. Om det obehag, man genom afskaffande af leveranserna in natura velat afhjelpa, blir mindre, i fall restlängd uppkommer och exekutiva åtgärder måste vidtagas, lemnar jag åt en hvar att bedöma. Det är af den siste talaren sagdt, att det skulle vara svårt att få någon person, som vill åtaga sig att vara uppbördsman, men då detta är ett kommunaluppdrag, som kan gifvas af kommunen, så måtte väl alltid någon lämplig person kunna finnas.

Af dessa skäl yrkar jag återremiss.

Herr Björck: Som jag ock varit ledamot af det Tilltälliga Utskottet, så vill jag, ehuru jag visserligen kunde inskränka mig till att instämma i hvad Herr Kinmanson yttrat, yttra några ord i anledning af hvad som under diskussionen förekommit, efter det Herr Kinmanson haft ordet. Rogleringarne hafva i allmänhet gått ut på att höja presterskapets löner och icke inskränkt sig till att, hvad författningen dock afsåg, undanrödja anledningar till missförhållanden mellan presten och församlingen. De klagomål, som blifvit gjorda, skulle varit obefogade, om icke nämnderna

orätt uppfattat författningen och förfarit origtigt vid dess tillämpning. Det sades nyss, att nämnden i ett län fattat sin uppgift så, att, ehuru derstädes i en kommun förekommit sådana särskilda förhållanden, att fråga varit om att få leverera lönen in natura, nämnden likväl funnit detta icke kunna ske, emedan ingen ville åtaga sig att vara uppbördsman, och författningen ovilkorligen stadgar, att uppbörden icke får ske af presten. Detta beror på en oriktig uppfattning af den Kongl. förordningen. Det är ett fullkomligt misstag, att uppbörden skall ske på samma sätt, då levereringen sker in natura, som eljest. Det heter i författningen att af Kongl. Maj:t skall särskildt bestämmas "*sättet* huru naturalevereringen skall ega rum". Och det står så, just derföre att Kongl. Maj:t insåg, att sättet för ifrågavarande leverering ej kunde vara detsamma vid naturaleverering som vid likvid vid penningar. Saken pröfvas af nämnden och Kongl. Maj:t bestämmer derefter *huru* naturalevereringen skall göras. Då jag fattar frågan på detta sätt, kan jag icke finna annat, än att naturalevereringen är alldeles oberoende af det allmänna stadgandet om levereringen i penningar. Om nämnderna afvisat kommunernas framställningar på den grund, att uppbörden icke kunnat göras, så äro nämnderna skulden till klagomålen. Lagen är tydlig och klar. Förhållandena i afseende på naturalevereringar äro för öfrigt så vexlande, att det är rent af nödvändigt, att Kongl. Maj:t bestämmer sättet för hvarje fall. Klagomålen kunna således icke afhjelpas på det sätt, här är i fråga. Jag sökte vid författningens uppgörande vinna uppskof, för att regleringen af lönerna måtte göras beroende af en föregående reglering af tjensterna, och att den förra regleringen skulle kunna göras mera rationel, men det var omöjligt.

Emellertid kan jag icke annat än yrka bifall till Utskottets Betänkande, enär genom återremiss ingenting kan vinnas, då Utskottet icke *kan* åstadkomma en klarare redaktion, än den som finnes.

Herr Medin: Författningen har varit föremål för så många tydingar af nämnderna, att de derigenom gifvit anledning till klagomål inom församlingarne. De hafva icke gått till väga som de bort. Det har händt, att, till och med der pastor velat gå in på att mottaga leverering in natura, har nämnden förklaradt, att det icke fick ske, utan att församlingen vore skyldig att betala i penningar. Tydligt är likväl, att der afsättningen är svår, är det obilligt, att man icke skall få fullgöra sin betalningsskyldighet in natura, helst med en så reel vara som spannmål. Af dessa förhållanden måste, såsom en talare redan anmärkt, hat uppkomma mellan pastor och församlingen. Jag yrkar återremiss.

Herr Åstrand: Som af föregående talare blifvit påpekadt, att det är svårt att omredigera författningen, så att den skulle vinna större tydlighet, och det i förordningen förekommande uttrycket "särskilda förhållanden" erkännes afse den omständigheten, att afsättningsortens aflägsenhet förorsakar svårighet för somliga församlingar att afyttra sin vara, så vill jag föreslå att blott några ord inskjutas i det nuvarande stadgandet, § 8 mom. 2, som lyder: "Persedlarne utgå efter tioårig medelmarkegång, der ej deras levererande till större eller mindre del in natura kan varda, med afseende på särskilda förhållanden af nämnden föreslaget", etc. Om man

vid orden: *särskilda förhållanden* insätter orden: *såsom längre afstånd än 3 mil till närmaste afsättningsort*, så tror jag, att hela svårigheten är häfd. Jag har nemligen just af de resande ledamöterna i regleringsnämnden hört yttras, *hvar* är gränsen, då de bestämmande särskilda förhållandena skola antagas vara för handen? Är det på 3, 4 eller 9 miles afstånd från afsättningsorten? Det är denna obestämdhet, som föranledt de resande ledamöterna att alltid fordra aföningens utgående i penningar. Derföre, om denna obestämdhet undanröjdes, skulle aflevering in natura kunna göras. Af detta skäl och i denna syftning yrkar jag återremiss.

Öfverläggningen förklarades vara slutad. Sedan Herr Talmannens proposition på bifall till Utskottets förslag blifvit med ja och nej besvarad samt votering begärd, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad Kammarens Tillfälliga Utskott N:o 2 tillstyrkt i tredje punkten främst å fjerde sidan af dess Utlåtande N:o 2, i anledning af motioner angående ändring af Kongl. förordningen den 11 Juli 1862 om ordnande af presterskapets löneinkomster,

röste ja;

Den, det ej vill,

röste nej;

Vinner nej, har Kammaren beslutat att till Utskottets förnyade handläggning återförvisa ifrågavarande punkt.

Voteringen, i vanlig ordning anställd, utföll med 64 ja emot 61 nej; i följd hvaraf förevarande hemställan var af Kammaren bifallen.

Utskottets fjerde hemställan angående förändring i förordningens 11 § 1 mom.

Härvid yttrade:

Herr John Ericson: I afseende på denna punkt tillåter jag mig anmärka, att ehuru förordningen af år 1862 icke åsyftat att öka presterne löner, de dock blifva höjda genom stadgandet i 11 § mom. 1, emedan presterne förr sjelfve haft uppbörden om hand; men denna tillkommer numera församlingarne. Vid detta förhållande är det väl ej heller oräsonligt, att en uppbördsprovision tillerkänns församlingarne. Man kan vara fullt öfvertygad, att församlingarne ej få en person, som fullgör uppbörden för intet, hvadan församlingarne drabbas af särskilda kostnader. Uppbördsprovisionen synes mig icke rimligen böra af församlingen betalas utan af löntagaren. Billighet och rättvisa tala verkligen derför, att två procent ersättning af de uppburna medlen böra komma församlingarne till godo och af löntagaren betalas. Jag yrkar således bifall till motionen.

Herr Rundbäck: För min del anser jag denna punkt förtjent af största uppmärksamhet. Det är utan tvifvel känt af alla, att presterne hafva hittills haft för uppbörden ganska stort besvär; men de äro nu helt och hållet från densamma befriade, under det att lönerna vid regleringen blifvit beräknade in brutto, ej in netto. Jag anser i likhet med föregående talaren det vara med billighet öfverensstämmande, att presten

vidkännes kostnaden för uppbörden, hvadan jag, i ändamål att vinna sådan ändring af författningen, yrkar återremiss.

Herr Hessle: I den ort jag tillhör, är allmänna opinionen den, att presternes inkomster blifvit genom lönereregleringarne mycket förökade, och man klagar mycket deröfver. Jag förenar mig med föregående talare deri, att provisionen för uppbörden af presternes löner bör drabba löntagaren; och jag vill blott tillägga, att jag anser det vara högst billigt, att uppbördsmanen bör få af presten ersättning för den tid, som besparas honom, sedan han sluppit sjelf hafva uppbörden om hand, dock ej högre än med två procent afdrag.

På det att motionen må vinna afseende, yrkar jag återremiss.

Herr Kinmanson: Ifrågavarande stadgande i författningen har tillkommit af den orsak, att man velat åt pastor bestämma en lön, som skulle kollektivt af församlingen gäldas. Då äfven motionären ansett, att uppbörden af denna lön borde verkställas under församlingens gemensamma ansvarighet och af personer, hvilka församlingen sjelf egde utse, ligger det nära till hands, att församlingen också borde vidkännas de med uppbörden förenade kostnader. Vid 1860 års riksdag väcktes till och med inom Bonde-Ståndet en motion derom, att församlingarne skulle lemna presterskapet dess löner oafkortade eller utan afdrag af arfvode för uppbörden; och jag hemställer till Kammarerna, huruvida frågan kan anses vara af den vikt, att Riksdagen bör till Kongl. Maj:t ingå med anhållan om ändring af förordningen, sannolikt icke i någon annan del än denna. Mig förefaller detta ej lämpligt; hvadan jag yrkar bifall till nu föredragna punkt af Utskottets Utlåtande.

Herr Bergström: För min del anser jag Herr Johanssons motion, så vidt den åsyftar ändring uti förordningens 11 § mom. 1, vara i hög grad orimlig, derest författningen i öfriga delar bibehålles, sådan den nu är. Enligt motionärens förslag skulle nemligen församlingen fortfarande ega att för uppbörden af dess afgifter till pastor utse en eller flera personer, hvilka borde verkställa uppbörden, men pastor vara skyldig att betala den uppbördsmanen tillkommande ersättning, beräknad till 2 procent af uppbörden. Pastor borde väl, om han skulle vidkännas kostnaden för uppbörden, få sjelf ombesörja densamma för billigaste pris och således ega utse den eller de personer, som hade att för hans räkning upptaga och redovisa ifrågavarande afgifter. Motionären har emellertid ansett, att församlingen skulle utse uppbördsmän. Vid sådant förhållande kan jag icke finna annat, än att Utskottets yttrande i denna del af Utlåtandet är fullt riktigt, hvarföre jag också yrkar bifall till denna Utskottets hemställan.

Herr Olivecreutz: I likhet med föregående talare anser jag, att, då presterne numera blifvit befriade ifrån de besvär, hvilka de hittills för uppbörden haft, och församlingarne åtagit sig att låta verkställa uppbörden, presterne böra likasom andra tjänstemän, hvilka hafva indelta löner, betala

uppbördsprovision. För att en sådan ändring af författningen må vidtagas, yrkar jag återremiss.

Herr Anders Jonsson: I likhet med föregående talare yrkar jag återremiss af Utlåtandet i denna del, på det att författningen måtte vinna den ändring, att församlingen ej må särskildt drabbas af utgifter för uppbörden af presterskapets löner.

Herr Rundbäck: Jag vill blott i anledning af Herr Bergströms framställning erinra, att förslaget innebär ej att presterne skulle förpligtas att för uppbörden betala hvad som helst utan blott 2 procent af uppburna medlen. Församlingen får således ej obegränsad rätt i fråga om uppbörden. För att närmare formulera den § i förordningen, som rör denna fråga, anhåller jag fortfarande, att punkten varder till Utskottet återremitterad.

Herr Medin: Det kan väl ej förnekas, att presterne förr haft för uppbörden många och stora besvär. Då de nu slippa sådana, böra de väl också betala provision. Jag har för min del ingenting emot, att presterne få sjelfve utse personer, som verkställa uppbörden, blott församlingarne slippa att betala uppbördsprovision.

Herr Björck: Jag kan ej finna annat, än att en oriktig uppfattning af författningens mening gjort sig gällande hos de nämnder, hvilka reglerat presterskapets inkomster och uppgjort förslag till aflöningar, enär de icke, såsom vederbort, tagit i betraktande de afdrag, hvilka presterne för uppbörden förut måst vidkännas, och icke låtit behålla inkomsten ligga till grund vid regleringen.

Enligt motionärens förslag minskas verkligen prestens redan beräknade inkomster, hvilket förefaller mig vara orättvist, så vidt författningen i öfrigt skall bibehållas oförändrad. Jag är väl tveksam, huru saken nu med rättvisa skall ställas; men jag tror ej att på föreslagna sättet olägenheterna varda afhjelpa, hvarföre jag yrkar bifall till Utlåtandet i nu föredragna del.

Herr Peter Andersson: Lika med föregående talare anser jag, att presten bör afstå något af sin lön till den, som verkställer uppbörden; men jag kan icke finna det vara fullt rätt, att man stiftar en lag, som ålägger presten att betala 2 procent i provision. Lika med Herr Bergström anser jag nemligen, att presten sjelf må ombesörja uppbörden genom att utse personer, som upptoge och redovisade medlen, emot det arfvode han kan betinga, som för honom möjligen blir något billigare än 2 procent.

På det att Utskottet må komma i tillfälle att närmare begrunda, hvad under öfverläggningen förekommit och derigenom komma till önskvärdt resultat, anhåller jag om återremiss.

Herr A. von Proschwitz: Man har sagt, att, om förslaget bifölles, presternes inkomster derigenom minskades, och då församlingarne fort-

farande som hittills skulle, det oaktadt, hafva samma tunga, tror jag, att någon ändring af författningen i denna del ej är af behovet för närvarande påkallad.

Öfverläggningen var afslutad. Sedan Herr Talmannens proposition på bifall till hvad Utskottet tillstyrkt, blifvit med blandade ja och nej besvarad och votering begärts, samt Herr John Ericson afstått från sitt under öfverläggningen gjorda yrkande om bifall till motionärens förslag i oförändradt skick, uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition så lydande:

Den, som bifaller hvad Kammarens Tillfälliga Utskott N:o 2 tillstyrkt i fjerde punkten (sist å fjerde sidan) af dess Utlåtande N:o 2, i anledning af motioner angående ändring af Kongl. förordningen den 11 Juli 1862 om ordnande af presterskapets löneinkomster,

röste ja;

Den, det ej vill,

röste nej;

Vinner nej, har Kammaren beslutat till Utskottets förnyade handlingning återförvisa denna punkt.

Voteringen anställdes härefter i grundlagsenlig ordning; och befunnos 44 ledamöter hafva röstat ja och 69 nej; i följd hvaraf Kammaren till Utskottet återförvisat förevarande hemställan.

Utskottets femte hemställan, rörande väckt förslag om ändring i 11 § 2 mom. af oftanämnda förordning.

Bifölls.

§ 9.

Föredrogs ånyo Andra Kammarens Tillfälliga Utskotts (N:o 2) Betänkande N:o 3 (i samlingen N:o 17), i anledning af väckt motion om upptagande i blifvande nådiga Propositioner rörande Statsverkets tillstånd och behof af en särskild kostnadsstat för jernvägarne; om Trafik- och Byggnadsstyrelsernas sammansläende samt om den nya Styrelsens sammansättning.

Punkten 1.

Bifölls.

Punkten 2.

Härvid yttrade

Herr Key: Jag ber att först och främst få uttrycka mitt erkännande till Utskottet för den omsorgsfulla behandling, som det egnat min motion. Derjemte har jag haft den tillfredsställelsen finna, att åsigterna ganska nära öfverensstämt i principen, ehuru Utskottet det oaktadt kommit till ett annat resultat än det af mig afsedda, när Utskottet, fastän det medgifvit att "trafikerandet och byggandet af jernvägarne framdeles kan och bör förenas under en styrelse", dock hållit före, att en lämplig och definitiv reglering af Trafikstyrelsen icke "inom den närmaste tiden kan åstadkommas", hvarjemte det förmenat att en organisation i motionens syfte redan, ehuru provisionelt, skulle vara af Trafikstyrelsen föreslagen och af Kongl. Maj:t beslutad, hvars gagn och ändamålsenlighet likväl icke hunnit till-

räckligt pröfvas af den erforderliga erfarenheten, som i detta fall icke skulle stå Trafikstyrelsen till buds.

Då jag, i enlighet med min motion, härom vågar hysa en annan mening, anhåller jag att få andraga några bevis.

En omorganisation, sådan jag föreslagit den, skulle ordna Jernvägsstyrelsen till likhet med dylika i andra länder, der tillräckligt "erforderlig erfarenhet" icke kan förnekas vara vunnin. Uti Frankrike äro nemligen Jernvägsstyrelserna vanligen ordnade så, att en directeur (motsvarande vår generaldirektör) är chef, ehuru ansvarig inför en "conseil d'administration". Under honom finnas sous-chefer, särskildt för trafik, maskinväsendet, nybyggnad och statistik.

I England t. ex. vid "London North Western Railway" består Styrelsen af ett Board of directors med sin chairman (ordförande och verkställande direktör); under denna finnas fyra föreståndare, en för trafiken, en för maskinväsendet, en för banans underhåll samt en för statistik och räkenskaper. Jag skulle kunna uppräknä äfven andra länder, såsom Belgien, Würtemberg m. fl., men det anförda må vara nog.

Hos oss är visserligen, såsom jag äfven i min motion antydt, en tillstymmelse till något liknande försökt genom Kongl. brefvet af den 13 Juli 1866, men då detta dels helt och hållet är provisionellt, dels icke i sjelfva verket uppfyller eller motsvarar ändamålet, återstår alltjemt den i motionen föreslagna förändringen ogjord. Intendenten i första distriktet är utom sin ordinarie befattning förordnad till föredragande både för ban- och maskinafdelningarne. Han förenar alltså *tre* befattningar, af hvilka hvar och en för sig kräfvcr sin man. Dessutom tilltror jag mig kunna påstå, att dessa s. k. föredragande i Trafikstyrelsen icke ega något verkligt befäl utanför deras egna distrikt uti de ärenden, i hvilka de äro föredragande. Ingen förändring till större enhet i de olika distrikten är sålunda i verkligheten vunnin, ehuru det är naturligt, att en dylik enhet i utförandet vore både nyttig och nödig. *En* person, konsekvent tillämpande en och samma sak i tre distrikt, kan lättare och bättre åstadkomma detta, än en person, tillämpande *tre* olika saker inom *ett* distrikt. — Derjemte måste det leda till tidsförlust, att tre personer hvar för sig skola sysselsätta sig med och tänka på ett och samma. Med mekanikens och jernvägsindustriens oerhörda utveckling i vår tid är det dessutom absolut omöjligt för en och samma person att vara lika skicklig i ban-, i maskin- och i trafikväsende, och kunna följa med framstegen i dessa tre bräncher. Det är mer än tillräckligt arbete att göra detta i en enda af dem; så har det försäkrats mig af alla sakkunnige, hvilka jag härom rådfrågat. Brist på enhet måste — för att öfvergå till några specialiteter — dessutom medföra andra olägenheter; för materielen måste det medföra större kostnad att underhålla och tillsätta den olika för olika distrikter. Så har jag hört uppgifvas, att lokomotiver, 5 stycken, beställda, tror jag, i Nyköping, äro anorlunda konstruerade än de öfriga; ja, samma förhållande lär ega rum med sandlådor, axellager, hjulringar m. m. i olika distrikt. Det måste dock erkännas vara af vigt, att detaljerna äro lika, så att de passa ihop med det öfriga. Är reservmaterielen af samma sort, behöfvcr den naturligtvis icke finnas i samma myckenhet, som när den är olika för olika distrikt.

Så vidt jag vet upprättas icke några generela tablåer öfver uppställningen af vagnarne och de platser, der de finnas; utan det kan hända, att det är öfverflöd derpå i ena och brist i det andra distriktet. * Om t. ex. vid Hallsbergs station i andra distriktet saknas tillgång på transportvagnar, men sådana deremot finnas kanske i öfverflöd vid närmaste stationen Pålshöda i första distriktet och der stå oanvända, lärer intendenten i andra distriktet, vid förefallande behof, icke få disponera öfver dessa, utan måste måhända, om de behövas vid Hallsberg, requirera dem ända från Göteborg, 25 mil affäset. Jag hemställer till en hvar, hvilken onödig kostnad och hvilket onödigt uppehåll härigenom förorsakas.

Redan i motionen har jag omnämmt den företagna förändringen att bränna stenkol i stället för cokes, sedan detta länge varit tillämpadt utomlands, samt hvilken enorm besparing, enligt Trafikstyrelsens egen berättelse för år 1865 härigenom uppkommit; men, om jag icke misstager mig, begagnar Byggnadsstyrelsen det oaktadt ännu fortfarande cokes å de nybyggda bandelarna, derå trafiken af den ombesörjes. — Trafikstyrelsen bygger ofta mer än sjelfva Byggnadsstyrelsen; åtminstone synes den gjort sig till regel att ombygga eller förändra inredningen uti de flesta stationshusen. Malmö och Eslöfs stationshus samt Laxå station, hvilket sistnämnda lär kostat circa 100,000 R:dr, äro härpå bevis i stort. Rörande Stockholms blifvande stationshus vid Clara har det stått och vägt i två år. Byggnadsstyrelsen lär föreslagit ett envåningshus och Trafikstyrelsen ett trevåningshus, och ännu, så vidt jag vet, är den frågan oafgjord. Uti Trafikstyrelsens nyssnämnda berättelse omförmäles bland annat, att förändringar i inredningen hafva till vinnande af större utrymme utförts vid Mölnbo, Flen, Sköfde, Falköping, Jönköping och Alvesta, samt att vid Elmhult ett ekonomihus och en förrådsbyggnad uppförts under år 1865, dertill användts materialier, som öfverblifvit efter af Byggnadsstyrelsen fullbordade arbeten.

Då antagligt är, att hädanefter icke några jernvägsföretag komma att göras utan i mån af egna resurser, så torde, för de 2 å 3 mil årligen Staten kommer att bygga, en särskild Byggnadsstyrelse, med hela sin massa af tjenstemän, kostande circa 70,000 R:dr, i och för sig, alla ofvannämnda olägenheter af den närvarande dualismen oberäknade, böra afskaffas, blott och bart af det giltiga skäl, att den är alltför dyr. Om jag än vill medgifva, att frågan om Telegrafverkets — ja kanske äfven postväsendets förening med Jernvägsstyrelsen tills vidare får anses blott såsom ett önskningsmål, som vi kanske icke böra ifrågasätta, förrän vi lyckats erhålla ett särskildt ministerium för jordbruk, handel och allmänna arbeten, så finnes dock en sak, som både kan och bör göras, och det är, att i Jernvägsstyrelsen på samma gång återinföres nödig enhet i administrationen och en lämpligare arbetsfördelning än den närvarande. Jag har visat, att den organisation, jag i sådan syftning föreslagit, är tillämpad utomlands. Jag har visat så väl nu som i motionen de många olägenheter och onödiga kostnader, som äro oskiljaktiga följder af den närvarande felaktiga organisationen; och jag tror, att om vi hafva allvar med det så ofta uttalade uppsätet att spara, så finnes det här ett tillfälle dertill och ett tillfälle i stort.

Herr Magnell: Enligt min tanke är det högst skadligt och förlustbringande, att Byggnads- och Trafikstyrelserna ej genom den närvarande

organisationen ega något närmare samband. Förhållandet är, såsom vi litet hvar känna, att dessa Styrelser stå isolerade och nästan sätta sin ära uti att vara af hvarandra oberoende och kunna sjelfständigt handla hvar inom sitt område. Det händer och har äfven ganska ofta händt, att Trafikstyrelsen rifver ned, bygger om eller förändrar hvad Byggnadsstyrelsen byggt, såsom t. ex. åtskilliga af stationsbyggnaderna vid jernvägarne. Härigenom hafva betydliga omkostnader uppkommit, som ganska sannolikt kunnat undvikas, om vi haft en gemensam Styrelse öfver båda jernvägsbyggnader och trafiken i stället för två särskilda.

Herr Keys motion anser jag således ganska välgrundad och förtjent af Representationens uppmärksamhet; och Utskottet borde åtminstone hafva föreslagit, att för vinnande af någon förbättring i den närvarande organisationen Byggnadsstyrelsen måtte af Kongl. Maj:t förständigas att, innan den låter uppföra byggnader m. m., meddela Trafikstyrelsen ritningarne och planerna dertill och inhemta sistnämnda Styrelses åsikter i saken. Härigenom skulle säkert flera tusen riksdaler kunna inbesparas åt Statsverket.

I denna syftning önskar jag återremiss å denna punkt i Utskottets Betänkande.

Herr Hessle: Ehuru jag i allo delar de åsikter, som ligga till grund för Herr Keys motion, har han icke framhållit hvad jag till vinnande af motionens syfte skulle vilja föreslå. Han har icke talat om ett embetsverk, som synes mig böra kunna öfvertaga de jernvägsbyggnader, som hädanefter ifrågakomma. Jag menar Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsen, som ju har inseende öfver alla bibanor och andra allmänna vägar, dertill statsanslag lemnats. Jag kan ej inse att, sedan jernvägsarbetena för framtiden komma att inskränkas till byggande af 3 å 4 mil om året, vi skola behöfva en särskild Jernvägsbyggnadsstyrelse med en personal och andra apparater, som kosta oss 70,000 R:dr årligen. Denna Styrelsens åligganden kunna väl utan särdeles svårighet öfverflyttas till Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsen, och skulle sådant icke lämpligen kunna låta sig göra, möter väl icke hinder att Trafikstyrelsen erhåller denna uppsigt och kontroll, hvilken sannolikt komme att bättre utöfvas af Trafikstyrelsen än af Byggnadsstyrelsen, enär det antagligen blir för Trafikstyrelsen en angelägnare omsorg att få ändamålsenliga arbeten verkställda än för Byggnadsstyrelsen, som, sedan arbetena fullbordats, icke har att vidare dermed skaffa.

Beträffande frågan om Telegrafverkets förening med Jernvägsstyrelsen, så är jag af skiljaktig mening, och tror det vara lämpligare, att Post- och Telegrafverken ställdes i samband under en gemensam Styrelse.

Jag hemställer om återremiss å Utskottets Betänkande i det syfte, att Riksdagen borde ingå till Kongl. Maj:t med en underdånig framställning, deruti hemställdes om och i hvad mån en reorganisation af samtliga dessa embetsverk vore verkställbar. Tiden för en sådan reorganisation tror jag vara inne, emedan vi af erfarenhet veta, att, ju äldre embetsverken äro, desto svårare blir det att reorganisera dem.

Herr Hedlund: Som jag i flera år deltagit i debatterna om denna fråga och således tänkt mig något in deruti, anhåller jag om en stunds

uppmärksamhet för att underkasta Herr Keys uppgifter en väl behöflig kritik och tillika bemöta andre talares yttranden, som sannolikt berott af något missförstånd.

När den utmärkte man, som byggt våra jernvägar, innehade chefsbefattningen öfver Statens jernvägsbyggnader, förebråddes han, för det han icke från jernvägsbyggnaderna skiljt Styrelsen öfver trafiken. Han visade då, att en förening mellan dessa båda Styrelser vore nödvändig af flera skäl, och tillade, att i den stund han ej kunde på samma gång råda öfver trafiken och dess materiel, ville han ej bibehålla chefskapet för jernvägsbyggnaderna, inseende likväl att de båda förvaltningarne borde en gång åtskiljas.

Såsom man vet, hade Representationen den tiden andra åsigter, hvilka gingo ut på att få trafiken skiljd från Byggnadsstyrelsen. Förhållandena hade också nu inträdt i ett annat stadium. Att samme man hade i sin hand Styrelsen öfver både trafiken och byggnaderna var under den första tiden i sin ordning, ty trafiken var då underordnad och af mindre betydelse, men i samma mån byggnaderna aftagit, har trafiken tilltagit så, att de blifvit ungefärligen jemngoda, i hvilket stadium vi ännu kunna sägas vara. Nu är fråga om tiden snart är inne, att jernvägsbyggnaderna böra underordnas trafiken. Svaret på denna fråga beror på, huruvida jernvägar framdeles komma att byggas i samma skala som hittills, eller om vi skola bygga blott 3 eller 4 mil om året. Först sedan detta är bestämdt, kommer man till afgörande, om Byggnadsstyrelsen, sådan den nu är, bör bibehållas, eller om den skall bilda en underafdelning i Trafikstyrelsen. Men om, såsom jag hoppas, man i en snar framtid skall betrakta den finansiella ställningen med större förtröstan, så skall man i första rummet fortsätta de viktiga häfstänger för landets utveckling, som jernvägarne erbjuda.

För att öfvertyga oss om, att dessa byggnader ej komma att reduceras till blott 3 à 4 mil om året, behöfva vi blott kasta en blick på kartan. Jag vill ej rigta den åt Norrland, utan blott se på dessa många viktiga tvärbanor i mellersta och södra Sverige, som ännu återstå att bygga. Jag tror således, att jernvägsbyggnaderna komma att fortgå i större skala, särdeles då det derjemte visat sig, att trafiken lemna en afkastning, som öfverträffat alla förhoppningar.

Den uppställning af sitt ifrågavarande förslag motionären gjort, finner jag ganska rationel, nemligen att den förenade Byggnads- och Trafikstyrelsen skulle bestå af en chef med tre afdelningschefer under sig, en för trafikafdelningen, den andra för maskinafdelningen, och den tredje för banans byggande och underhåll.

Beträffande Telegrafverkets sammansläende med jernvägarne antager jag, att om en sådan förening ej kan anses fullt lämplig, det låge närmare till hands och vore lämpligare att förena Telegrafverket med postväsendet.

Förslaget att låta Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsen öfvertaga Byggnadsstyrelsens vid Statens jernvägar funktioner har jag hört af sakkunnige personer förordas, men af andra, tillhörande jernvägsstaten, på det lifligaste afstyrkas. Säkert är, att det är misshushållning för Staten att hafva en mängd Styrelser, då de lämpligen kunna delvis med hvarandra förenas. Men då jag tror, att Riksdagen icke *nu* är i tillfälle att bedöma, om och i hvad mån en reorganisation af ifrågavarande embetsverk bör kunna verk-

ställas, — åtminstone är jag icke i tillfälle att nu bedöma denna fråga — bifaller jag hvad Utskottet i denna andra punkt hemställt, eller att förslaget om Styrelsens organisation icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda, dock med tillägg af orden "för närvarande", som borde inskjutas framför ordet *föranleda*. Härigenom missledes ej Regeringen i fråga om förslaget, utan ligger deri snarare en anvisning till densamma att vid en kommande riksdag derom affåta nådig Proposition.

Innan jag slutar, vill jag bemöta några anmärkningar, som här gjorts i afseende å vederbörandes sätt att ordna trafikväsendet vid våra jernvägar, dertill jag känner mig så mycket mer uppfördad, som Jernvägsstyrelserna ej inom Kammaren hafva någon målsman, och jag anser det vara hvarje representants pligt att upplysa Kammaren om hvad han i sådant afseende möjligen vet.

Motionären har bland annat förebrått Trafikstyrelsen därför, att den har lokomotiver af olika storlek äfvensom andra materialier, hvilka borde vara af samma storlek och beskaffenhet. Nå väl, denna sak har jag äfven hört ventileras bland sakkunnige personer och dervid fått den upplysning, att Jernvägsstyrelsen, i sin ifver att anskaffa jernvägsmateriel af Svensk fabrikation, beställde åtskilliga lokomotiver vid Svenska verkstäder, hvilka naturligtvis ej kunde till alla delar öfverensstämma med de från England införskrifna lokomotiver. När all jernvägsmateriel tages från samma verkstad, kan den blifva homogen och likformig, hvilket onekligen är en stor fördel och leder till besparing. Men då Styrelsen, lyssnande till det oförståndiga ropet bland allmänheten, att *Svensk* jernvägsmateriel framför allt skulle anskaffas, gjorde beställningar derå inom landet, måste harmonien i materielen vid våra jernvägar störas.

I afseende å uppgiften att tablåer öfver upplagen af jernvägsmateriel vid de olika stationerna icke finnas upprättade, och att intendenten i ett distrikt ej eger gifva ordres om anskaffande af nödiga vagnar och annan materiel från ett annat distrikt, fruktar jag att motionären är illa undermåttad. Jag har hört så mycket tal om värdslöshet vid jernvägstrafiken, men då jag efterfrågat förhållandet hos vederbörande, funnit klagomålen i de flesta fall obefogade. Historien om användandet af cokes i stället för stenkol, hvarom motionären ordat, har jag hört nöjaktigt förklarad, ehuru jag icke minnes huru förklaringen var. Anledningen till ombyggnaden af stationshuset vid Laxå ligger helt enkelt deri, att, under den tid Öfversten Friherre Ericson var chef för Statens jernvägsbyggnader, det var länge oafgjordt, huruvida anknäpningspunkten för Wermlands-banan skulle blifva Laxå eller Finnerödja, under hvilken ovisshet det var naturligt, att blott en mindre stationsbyggnad vid Laxå uppfördes. Sedan sistnämnda station blifvit vald till utgångspunkt för Christinehamns-banan, måste der ett för trafiken erforderligt större stationshus uppföras, som visserligen kostat 100,000 R:dr; men det är väl då icke *denna* summa, som får anses bortkastad, utan på sin höjd den första, mindre kostnaden.

Vidkommande slutligen anmärkningen att Trafikstyrelsen ombyggt och förändrat åtskilligt af hvad Byggnadsstyrelsen gjort, har jag gjort förfrågningar härom, och funnit att beskyllningen emot Styrelserna i detta afseende är ogrundad. Innan Byggnadsstyrelsen låter verkställa några byggnader vid de nyanlagda jernvägarne, konsulteras Trafikstyrelsen härom,

och då den sistnämnda Styrelsen ej har skäl till klagan öfver den andra Styrelsens åtgärder, kunna vi representanter vara lugna.

Hvad angår utvidgningen af stationshusen, så beror den naturligtvis derpå, att man vid jernvägarnes anläggning ville inskränka utgifterna till det nödvändigaste, och ej beräknade en så hastigt växande trafik, som sedermera inom kort tid uppkom. Man har ock klandrat Öfverste Ericson, för att stationshusen tilltagits i otillräckliga dimensioner. Allmänheten tyckte ändock den tiden de uppfördes, att husen voro för stora. Erfarenheten har emellertid numera visat, att trafiken blifvit större än i förstone beräknats, och att åtskilliga stationshus af sådan anledning måst utvidgas och göras tillräckliga för trafikens behof. Och hvad angår Stockholms stationshus, hvilket enligt den ena Styrelsens förslag borde byggas tre våningar högt, men enligt den andras blott två våningar — en tvist, som måste slitas af Civilministern, — finner jag det vara ganska naturligt, att Trafikstyrelsen ville hafva ett så stort stationshus som möjligt, och att, å andra sidan, Byggnadsstyrelsen ville bygga så sparsamt som möjligt. Dessa äro de faktiska förhållandena, och man kan ingalunda anse dem vittna om några farliga slitningar emellan de båda Styrelserna.

En annan sak, som deremot kan vara ganska behjertansvärd, är den besparing, hvilken skulle blifva en följd af motionärens förslag. Det kan vara tid, att ur denna synpunkt frågan blir föremål för mera allmän uppmärksamhet.

På de skäl, jag nu haft äran anföra, yrkar jag emellertid, att denna punkt i Utskottets Betänkande måtte bifallas med den af mig föreslagna modifikation.

Herr Björck: Den flerfald af anmärkningar mot Jernvägsstyrelsens nuvarande anordning, hvilka motionären framlagt, kan visserligen vara på sin plats, men torde dock icke hafva någon direkt nytta för vinnande af det åsyftade ändamålet. De anmärkningar, hvilka innebållas i motionen och blifvit utförligare utvecklade i det anförande af motionären, hvartill jag nyss med stort intresse lyssnade, kunna visserligen rättfärdiga det af motionären påyrkade slut, men dock endast så vida hinder därför icke möter i andra och särskilda omständigheter. Det är därför jag icke behöfver ingå i svaromål på dessa anmärkningar, helst motionären icke kan fordra någon utredning af de omständigheter, som icke i motionen upptagas. Herr Hedlund har nyss beklagat, att Jernvägsstyrelsen här icke hade någon målsman, som kunde upplysa hvad som verkligen vore sannt eller icke i fråga om de nu anmärkta förhållandena. Men jag ber få nämna, att Utskottet gjort allt möjligt afseende å anmärkningarna, så vidt de förekommit i sjelfva motionen, hvilket är fallet med de flesta, och därför i sitt Betänkande infört de upplysningar, Utskottet från vederbörande erhållit. På sådant sätt hafva flertalet af anmärkningar blifvit utredda och besvarade, och det torde icke vara lämpligt att därför vidare taga Kammararens uppmärksamhet i anspråk, helst Herr Hedlund redan lemnat en ytterligare belysning af åtskilliga lithörande förhållanden.

För att nu öfvergå till sjelfva saken eller frågan om jernvägstrafikens och jernvägsbyggnadernas rätta ordnande, har Utskottet lemnat en redogörelse för den nuvarande organisationen och, bland annat, relaterat hela

det under sistlidet är utfärdade Kongl. bref, hvarpå denna organisation grundar sig. Det ser verkligen ut, som om motionären ej haft tid att genomläsa Utskottets Betänkande, och derom är icke så mycket att säga. Äfven Herr Hedlund synes hafva gjort sig skyldig till samma fel. Den korta utredningen på sid. 12 skulle eljest hafva för motionären ådagalagt, huru den nuvarande organisationen öfverensstämmer ganska nära med motionärens förslag. Utskottet har lemnat derhän, huruvida åtskilliga af de nuvarande anordningar kunna vara fullt lämpliga, såsom t. ex. ban- och maskinförvaltningarnes förenande samt byråafdelningens skiljande från trafikförvaltningen. Men Utskottet har vidare sagt, att denna organisation endast är på försök antagen, och att den framtida anordningen kommer att bero på den erfarenhet, som kan vinnas. Man har således lemnat fullt afseende åt motionärens förslag, men Utskottet har aktat sig för att uttala något bestämdt omdöme om dess företråde framför den nuvarande organisationen och hvarföre? Jo! ty motionärens förslag skall medföra större kostnader, och om man kan spara, torde det icke vara skäl att påyrka en förvaltning, som blir kostsammare än behöfligt är.

Den svagaste punkten i Utskottets Betänkande kan synas vara den, att då Utskottet indirekt medgifver, att en fast organisation af denna förvaltning bort kunna under den förlutna tiden åstadkommas, och Utskottet vidare under nästa moment i Betänkandet erinras, hurusom exempel i sådant afseende kunna hemtas från utlandet, Utskottet likväl framhåller såsom sin åsigt, att man icke nu bör påfordra en bestämd organisation. Men betraktar man saken närmare, skall man snart finna skälet härtill. Då man finner, att Styrelsen beträdd den rätta vägen för denna förvaltnings ordnande, men stadnar på vägen, måste sådant hafva en orsak och den är, att man befarar, det lämpliga personer icke skola finnas för att i framtiden öfvertaga ledningen af denna förvaltning, sedan den erhållit fast form. Häri ligger hindret, och om detta hinder verkligen förefinnes, är det af så stor betydighet, att man icke bör drifva saken derhän, att en fast organisation vinnas, innan man kan vara fullt förvissad om tillgång på personer, som kunna motsvara hvad som fordras för en sådan organisations tillämpning.

Då Utskottet har beklagat, att en fast organisation af denna förvaltning icke redan kommit till stånd, och tillika uttalat sin förhoppning derom, att Styrelsen snart skall framlägga ett dylikt, måtte väl Utskottet hafva gjort allt hvad på detsamma ankommer, för att så fort sig göra låter åvägbringa den åsyftade förändringen.

Hvad åter angår den punkt i motionen, som afser förening af Styrelserna för jernvägstrafiken och jernvägsbyggnaderna, så torde derom icke vara mycket annat att säga, än att vi befinna oss i ovisshet, huruvida de exempel, vi i sådant afseende kunna hemta från utlandet, passa för oss och våra förhållanden, men framför allt i hvilken skala våra jernvägsbyggnader skola för framtiden fortgå. Vi hafva derom i afton hört olika meningar. Den siste talaren ansåg, att Staten borde bygga mera än 3 à 4 mil om året; en talare tyckte, att man icke till jernvägsbyggnader borde använda mera än 500,000 R:dr om året, och denna summa räcker knappt till för en mil. Då vi befinna oss i en sådan osäkerhet, torde det icke vara lämpligt att ännu yttra sig om de båda Styrelsernas förening.

Ehuru denna punkt egentligen icke är föredragen, vill jag dock, enär de föregående talarne derom yttrat sig, ytterligare nämna några ord. Sedan våra jernvägsbyggnader fortgått en tid och en del af jernvägarne börjat användas för trafiken, blef allmänna meningen ense derom, att trafik- och byggnads-förvaltningen borde skiljas åt. Hufvudsakliga anledningen härtill, äfven om den just icke så mycket framhölls, var den, att man önskade räkenskapernas åtskiljande, för att kunna bedöma hvad hvarje särskild del kostade, och kanske ännu mera att man ville undvika sammanblandningen af medel. Man var nemligen med skäl angelägen att få veta, hvad trafiken verkligen inbringade, och att förekomma, det dessa trafikmedel icke tagas från byggnadsanslaget, derigenom att å detta fördes underhållskostnad, som borde af trafikmedlen gäldas. Samma skäl kan man ännu använda, då det gäller att försvara de båda förvaltningarnes bibehållande såsom åtskiljda. Utskottet har icke heller tvekat att så göra, då Utskottet säger: "att Byggnadsstyrelsens göromål ännu torde vara alltför mycket omfattande, för att kunna, utan att äfventyra åsidosättande af banunderhållet och sammanblandning af medlen, öfverlemnas till den under Trafikstyrelsen anordnade banförvaltningen." Det må väl vara, att göromålen skulle lättare och enklare bedrivas, om de båda Styrelserna förenades, samt att någon besparing skulle uppkomma; men det är å andra sidan lika viktigt att noga åtskilja hvad som tillhör den ena eller andra förvaltningen och att icke sammanblanda medlen. Vid sådant förhållande och då man är oviss om jernvägsbyggnadernas utsträckning för framtiden samt dessutom har att befara brist på lämpliga personer för en fast organisation, torde det vara bäst att stadna vid det slut Utskottet hemställt. Utskottet har, såsom jag förut nämnt, i sina motiver tillräckligt betonat, att den nuvarande organisationen endast är tillfällig, och beklagat, att vi icke hunnit längre; Utskottet har vidare frankastat några anmärkningar emot den på försök nu antagna organisationen samt slutligen uttalat sin förhoppning, att erfarenhet snart måtte vinna om det lämpligaste sättet för att gifva en fast form åt denna förvaltning. Jag tror, att Kammararen vid sådant förhållande gör bäst uti att vidblifva Utskottets förslag.

Hvad angår det af Herr Hedlund föreslagna tillägget af orden "för närvarande", finner jag detta tillägg öfverflödigt. Ej kan det komma i fråga att vid denna riksdag ånyo upptaga saken, och ehvad vi än besluta, är naturligtvis nästa riksdag oförhindrad att företaga frågan till ny pröfning.

Om förslaget att med Jernvägsstyrelsen förena telegrafväsendet torde slutligen föga vara att säga, eftersom man naturligtvis icke kan sätta i fråga att utbilda och utveckla en förvaltning, hvars organisation för dess egentliga ändamål man ännu icke klart för sig uppgjort. Sedan man först ordnat Jernvägsstyrelsen med afeende på dess egentliga uppgift, kan det vara tid att sedermera tillse, huruvida man dermed kan förena post- eller telegrafväsendet.

Till sist ber jag ånyo få erinra om de sista orden i Utskottets motivering rörande andra punkten, eller "att det i allt fall åligger Styrelsen att, när den erforderliga erfarenheten står den till buds, föreslå en slutlig och fast organisation." Det visar sig således, att Utskottet så mycket

som

som möjligt gått motionären till mötes, under medgifvande, att motionens hufvudsyfte varit allmännyttigt och välmående.

Jag yrkar bifall till andra punkten i Utskottets Betänkande.

Herr Hierta: Egentligen skulle, enligt föredragningen, endast andra punkten af Betänkandet komma under diskussion. Men det synes redan af den föregående diskussionen, att det ej låter sig göra att skilja denna punkt ifrån den nästföljande. I det så vidt möjligt korta yttrande, jag går att afgifva, vill jag derföre omfatta begge punkterna; — de kunna det oaktadt, hvar för sig, blifva föremål för Herr Talmannens proposition.

En talare, Herr Hedlund, har beklagat, att ingen målsman för Jernvägsstyrelsen egde yttranderätt inom Kammaren; men man kan, som mig synes, icke utan uppenbar orättvisa klaga, att ju icke den värde talaren sjelf gjort allt möjligt för att göra en sådan målsman öfverflödigt. Hvad gagn hans långa anförande emellertid haft med sig, lemnar jag derhän, då han sjelf vidgått, att han ej närmare känner till de omhandlade ämnena, utan endast *tror*, att motionären har orätt. Vid en frågas utredning anser jag likväl en talares tro eller förmenande vara ett magert surrogat för officiella bevis. Jag föreställer mig, att, om de anmärkningar motionären framställt, enligt åhörarnes omdöme, utvisa en anmärkningsvärd brist på enhet och öfverensstämmelse uti Jernvägsstyrelsens båda afdelningar, det ej vore olämpligt att återremittera ärendet till Utskottet. Derigenom finge Utskottet tillfälle att, på sätt ofta i Stats-Utskottets Riksgälds-afdelning förekommer, anmoda vederbörande chefer att komma inför Utskottet tillstådes eller ock skriftligen meddela erforderliga upplysningar. Detta vore ett ändamålsenligt sätt att behandla saken; men att här tala i ämnet utan nödig sakkänedom, det är att förslösa tiden.

Hvad som förmåligast föranledt mig att uppträda i frågan, är 1866 års revisionsberättelse. Man finner nemligen af denna berättelse uti det kapitel, som handlar om Jernvägsstyrelsen, att byråkostnaden står i en proportion till den öfriga staten så öfvervägande, att den visserligen borde kunna betydligt reduceras, eller med andra ord, att Styrelsen är inkommensurabelt dyrare än de flesta andra embetsverk. Jag vill ej förneka, hvad Herr Björck vitsordat, att nemligen Styrelsen för närvarande icke är så organiserad som i en framtid den kan antagas blifva det, och att ju icke kostnaderna framdeles sannolikt blifva billigare; men det är i allt fall icke utan sin vikt att undersöka, om icke reduktioner äfven för närvarande äro möjliga att åvägabringa.

Hvad nu beträffar den ifrågasatta sammanslagningen af Byggnads- och Trafikstyrelserna, så förefaller det klart, att en sådan icke kan ega rum i alla delar, att t. ex. räkenskaperna ej lämpligen kunna föras tillsammans; men det är å andra sidan ock säkert, att den stora byråpersonalen vid hvardera af Styrelserna skall kunna genom sammanslagning af sådana detaljer, hvilka derför lämpa sig, ansemligen inskränkas. Herr Hedlund har sjelf förklaradt, att han hör till "de glade", till dem som hoppas, att jernvägsbyggnaderna i vårt land snart nog skola bedrivas i ännu vidsträcktare omfång än hitintills. Äfven jag delar i viss mån denna tanke, dock ingalunda under samma förutsättning som Herr Hedlund, att

nemligen dessa byggnadsföretag skola fortfarande ske på Statens bekostnad. Jag vill visst icke söka skingra Herr Hedlunds glada mod, men skall i korthet angifva skälen för denna min åsigt. Vi känna nemligen att, enligt officiella uppgifter, inkomsterna för Statens jernvägar numera lära hafva stigit till öfver två millioner R:dr årligen. Af detta betydliga belopp har likväl man ännu ej fått se en enda skilling komma Statsverket till godo — det har helt och hållet gått åt till anskaffande af materiel och dylikt. Jag antager emellertid, att vi kunna hysa den glada förhoppning, att dessa två millioner verkligen en gång skola komma Riksgälds-kontoret till godo. Men som två millioner utgöra ungefär två procent på kostnaden af hela vårt jernvägsnät, enär det kan bevisas att hvarje mils jernväg af stambanorna uppgår till fullt en million, så vida man vill sammanräkna alla de bidrag Staten lemnat i direkta anslag och i låneväg, så få vi å andra sidan tänka, att då jernvägslånen i allmänhet bära en ränta, som jemte amorteringen uppgår till fullt sex procent, så måste de skattskyldige under långliga tider tillskjuta 4 procent på anläggningskapitalet eller omkring 40,000 R:dr årligen för hvarje mil, intilldess lånen blifvit amorterade. Jag vill ej inlåta mig i någon kontrovers derom, huruvida denna direkta förlust uppväges af den indirekta nytta, som jernvägsanläggningarne medföra; men det är klart, att om man antager, att hela landet skulle blifva öfverspunnet med ett jernvägsnät, och Staten emot en inkomst å byggnadskostnaderna af 2 procent skulle erlägga en ränta derå af 3 till 4 procent, så blefve det landets säkra ruin. Om vi egde tusen mil jernvägar i stället för hundra, skulle vi sålunda få vidkännas en räntefbetalning årligen af 40 millioner i stället för 4 millioner, och jag hemställer, huru det Svenska folket skulle bära en sådan kostnad. Detta är det enkla skälet, hvarföre jag ej önskar att jernvägsanläggningarne på Statens bekostnad ytterligare skola pådrivas, utan att man tager den enskilda omtanken i anspråk. Men häraf blir en gifven slutföljd, att snart nog någon särskild Styrelse för jernvägsbyggnaderna kommer att blifva öfverflödig, och att Trafikstyrelsen blir den egentliga Jernvägsstyrelsen. Jag anser jemväl på grund häraf, att om återremiss å Utlåtandet skulle blifva Kammararens beslut, Utskottet af de anmärkningar motionären framställt, samt vid efterseende i revisionsberättelsen af de kostnader, som det nuvarande systemet medför, skulle hafva anledning nog att tillstyrka en underdånig framställning till Kongl. Maj:t om vidtagande af nödiga förändringar och reduktioner. Jag yrkar återremiss.

Herr Key: Jag anhåller om ursäkt, derföre att jag ytterligare sätter Kammararens tålmod på prof. Om än tiden är långt framskriden, tror jag likväl att ämnet är af sådan vikt och betydelse, att det förtjenar ännu en stunds uppmärksamhet, helst som man haft tillfälle erfar, att vida obetydligare frågor sysselsatt Kammararen hela timmar.

Med afseende å de invändningar och anmärkningar motionen framkallat, får jag först och främst förklara, att jag, vid uppställandet af motionen, icke varit ledd vare sig af personliga sympatier eller antipatier. Saken har för mig varit allt. Den utgångspunkt, hvarifrån förslaget utgått, har varit det antagande, att vi under den närmaste framtiden skulle inskränka jernvägsarbetena till fortsättande och afslutande af Nordvestra

stambanan. Linien Arvika—Christinehamn utgör, som bekant, 10 mil 13,724 fot och, efter beräkning af 3 mil om året, skulle den vara färdig år 1870. Med ett byggnadsföretag af så små proportioner synes det mig oförenligt att upprätthålla en särskild Byggnadsstyrelse, koordinerad med Trafikstyrelsen. Den borde kunna derunder subordineras.

Jag ber att få försäkra den talare, som satt i tvifvelsmål, om jag genomläst Utskottets Betänkande, att jag egnat detta all tillbörlig uppmärksamhet. Jag är tacksam, att Utskottet gifvit sitt erkännaude åt motionens syfte, men skiljer mig från dess uppfattning derutinnan, att jag anser erfarenheten lingsedan hafva gifvit vid handen, det en förändring bör, kan och måste vidtagas. Jernvägsbyggnadernas fullföljande i framtiden tror jag, lika med Herr Hierta, kan ega rum genom enskild företagsamhet. Vi hafva i vårt land många jernvägar, anlagda på sådan väg. Så Getle—Dala, Wexjö—Alfvestad, Borås—Herrljunga m. fl., anlagda samtidigt med Statens banor. Och efter hvad jag trott mig finna hafva de enskilda banorna i allmänhet blifvit byggda med större sparsamhet i attiralj och materiel än Statens jernvägar. Jag minnar mig i fråga om jernvägsmaterielen ett slående exempel på det hushållssätt, som vid Statens jernvägar varit rådande. Det ansågs under flera år omöjligt, att sådana kunde här erhållas af jemugod beskaffenhet och till samma pris som de utländska, och detta oaktadt ett utländskt bolag "la vieille montagne" för sin jernväg vid Ommebergs zinkgrufvor använde svenska räls, tillverkade vid Motala. Vi anlidade således utlänningen och han oss. Man bör härvid observera, att den räls, som begagnas vid Ommeberg, väger något mindre eller blott 18,75 skålpund per fot, under det den utländska skenan, som brukats vid Statens jernvägar, väger 21,5 skålpund på samma längd — men att begge slagen ega samma styfhet; hvaremot kostnaden för de Svenska skenorna med icke mindre än 3,254 R:dr 68 öre per mil under-skjuter de Engelska. Då båda sorterna tillverkas af alldeles lika groft gods, kosta visserligen de Svenska skenorna 11,663 R:dr 13 öre mera än de Engelska. Då Kapten Carlsund förklarar räls af förstnämnda beskaffenhet lika ändamålsenlig och varaktig som den Engelska, synes en påstötning på vederbörande äfven i detta afseende kunna vara nyttig nog. Allmänna opinionen har redan framkallat en Svensk industri af jernvägs-materiel så betydande, att ungefär hälften af för Statens jernvägar erforderlig dylik materiel af diverse slag numera tillverkas inom landet. Och som en påstötning rörande en omorganisation af hela vår Jernvägsbyggnads- och Trafikstyrelse torde vara allt, som för närvarande kan vinnas, men en dylik onekligen skulle komma att påskynda verkställigheten af den önskvärda och behöfliga reformen, så vill jag, med nedläggande af yrkandet om omedelbart antagande af mitt förslag, förena mig med dem, som yrkat frågans återremitterande för Betänkandets förändring i *samma syfte*, som min motion innehåller.

Herr Bergström: Då den föregående diskussionen omfattat begge de återstående punkterna af Betänkandet, ber jag i samma utsträckning få yttra mig. Hvad då först angår förslaget att till ett sammanslå de begge Styrelserna, så får jag fästa uppmärksamheten derå, att de blifvit skiljda åt till följd af Rikets Ständers skrifvelse till Kongl. Maj:t af

den 6 Juni 1860. Någon förändring härutinnan synes icke böra vidtagas, förr än afgjordt blifvit i hvilken utsträckning jernvägsarbetena i den närmaste framtiden komma att bedrivas. Men huru olika tankar härom äro rådande, visar sig af Herr Hedlunds yttrande, jemfördt med de öfrige värde talarnes. Man är icke ens enig i frågan derom, huruvida Byggnadsstyrelsen i allt fall bör med Trafikstyrelsen sammanslås; en talare har nemligen påyrkat dess förening med Väg- och Vatten-byggnadsstyrelsen. Jernvägsstyrelsens blifvande organisation synes mig således ännu vara en öppen och sväfvande fråga, hvori beslut icke förhastadt bör fattas.

Det är visserligen sannt, att motionen innehåller många anmärkningar, ja angifvelser i fråga om det sätt, hvarpå förvaltningen utöfvats; men det är ock sannt, att dessa anmärkningar blifvit gendrifna genom de upplysningar, Utskottet fått emottaga från vederbörande, d. v. s. chefen för Trafikstyrelsen. Hvad en talare, representant från Stockholm, till stöd för hans yrkande om återremiss föreslagit eller att Utskottet borde från vederbörande chef infordra nödiga upplysningar i ämnet, har således redan skett; de inkomna upplysningarne hafva synts Utskottet förtjenta af åtminstone samma förtroende och vistod, som motionärens uppgifter och anmärkningar. Flera af dessa voro af beskaffenhet att, äfven om de icke blifvit vederlagda, icke kunna ådraga sig någon uppmärksamhet, än mindre föranleda till någon åtgärd. Så t. ex. anmärker motionären såsom en felaktighet, att trafiken å den till allmänhetens begagnande upplåtta bandelen emellan Norska gränsen och Charlottenberg sorterar under Byggnadsstyrelsen, under det Trafikstyrelsen handhafver trafiken å Statens öfriga banor. Men hvad motionären sålunda tadlar förtjenar i stället allt beröm. Trafiken å ifrågavarande bandel ombesörjes nemligen af Norska Trafikstyrelsen, som för banans begagnande till Svenska Statsverket betalar årlig ersättning. Genom detta arrangement åstadkommes ett ekonomiskt bättre resultat, än om för denna korta bandel skulle anställas Svenske trafiktjenstemän, lydande under Svenska Trafikstyrelsen.

Vidare har motionären yrkat, att den ifrågasatta kostnadsstaten skulle upptagas såsom särskild hufvudtitel i Kongl. Maj:ts nädiga Proposition om Statsverkets tillstånd och behof. Med det begrepp Utskottet fäster vid ordet hufvudtitel och sådant detsamma allmänligen förstås, har Utskottet icke kunnat tillmötesgå motionärens önskan i detta afseende. Det hade varit att rubba grunderna för uppgörande af Riksstaten, hvilken så nära sammanhänger med departementsindelningen, att med undantag af första och nionde hufvudtitlarna hvarje af de öfriga 7 motsvaras af ett utaf departementen.

Man har under den förutgående diskussionen öfversvämmat Kammarren med en sådan flod af detaljer, att jag högligen fruktar, att Kammarren drunknar deri. Jag bekänner upprigtigt, att jag icke eger sakkännedom nog att vilja med något hopp om framgång försöka öfverskåda alla dessa enskildheter, och jag hemställer till Kammarren, huruvida inom densamma finnes sådan sakkännedom.

Första punkten af Betänkandet har blifvit bifallen. Antagligen vinner den äfven Första Kammarrens bifall. Om till följd deraf Regeringen för nästa Riksdag framlägger en fullständig kostnads- och utgiftsstat för

Statens jernvägar, torde tiden vara inne att vid pröfningen af denna stat mera ingå i enskildheter än nu synes möjligt och nyttigt.

På grund af hvad jag sålunda anfört, yrkar jag bifall till Betänkandet jemväl i fråga om andra och tredje punkterna.

Häruti hördes flere af Kammarens ledamöter instämma.

Öfverläggningen förklarades vara slutad; och Utskottets hemställda bifölls i oförändradt skick utan något sådant tillägg, som af Herr Hedlund under öfverläggningen föreslagits.

Punkten 3.

Bifölls.

§ 10.

Föredrogs ånyo Andra Kammarens Tillfälliga Utskotts (N:o 1) Utlåtande N:o 4 (i samlingen N:o 18), i anledning af väckt förslag om underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t, angående sådan ändring i 12 § läroverksstadgan, att grekiska språket må blifva ett valfritt läroämne.

Med anledning häraf yttrade:

Herr Hedlund: Då jag först genomläste detta Utlåtande, fann jag med fögnad, att ett steg deri vore uttaget i den riktning, som jag anser vara den rätta. Men vid nogare pröfning deraf och sedan en ledamot af Kammaren, till hvilken onöde jag i detta fall sätter mycken lit, derpå fäst min uppmärksamhet, har jag i Utskottets förslag funnit en ofullständighet, som jag ansett mig böra anmärka. För att icke upptaga Kammarens tid genom en längre motivering, vill jag blott tillkännagifva, huru den anmärkta olägenheten skall kunna afhjelpas, och föreslår i sådant afseende, att Kammaren ville bifalla Utskottets förslag med detta tillägg: "eller ock utom skolan sysselsättas på sätt målsman finner nyttigt."

Om en yngling befrias från läsning af grekiska språket, så bör det naturligtvis tillhöra rektor att se till och bestämma, huru han under dispenstimmarne må kunna sysselsättas *inom skolan*, men om deremot ynglingens målsman önskar att under dessa timmar undervisning skall meddelas ynglingen i musik, ritning eller något annat ämne *utom skolan*, eller att dessa timmar skola anslås rent af till hvila, så bör målsman dertill ega rätt. Det af Utskottet föreslagna stadgande skulle emellertid komma att derför lägga hinder i vägen, och det är af denna anledning jag funnit behöfligt att göra förutnämnda tillägg, hvilket jag anser att Kammaren ganska väl kan besluta, utan att derför behöfva återremittera Utlåtandet.

Herr Leffler: Motionärens ifrågavarande förslag är af enahanda beskaffenhet med det beslut i ämnet, som vid sednaste riksdag fattades, eller att lärjunge, som befrias från studiet af Grekiska språket, skall under dispenstimmarne sysselsättas dels i skolan och dels i hemmet, på sätt rektor kan finna lämpligt och godkänna. Då Utskottet nu tog Herr Beronii motion i öfvervägande, fästade det sin uppmärksamhet på den svårighet, som alltid, åtminstone i större städer, måste uppkomma för rektor att öfvervaka lärjungarnes arbeten i deras hem, hvadan Utskottet lät bestämmelsen derom utgå, och i stället föreslog, att lärjunge, som frikallades från läsning af Grekiska språket, skulle under dispenstimmarne undervisas,

på sätt rektor och lärare, med billigt afseende på målsmans önskan, funne för lärjungens lämpligt. Detta stadgande kan emellertid icke lägga något hinder i vägen för lärjungens undervisning i hemmet under fritimmarne; och jag är öfvertygad om, att, derest målsman i sådant afseende uttalar en önskan, ingen Rektor skall underlåta att dervid fästa behörigt afseende.

Det af Herr Hedlund föreslagna tillägget anser jag derföre alldeles öfverflödigt, och hemställer om bifall till Utlåtandet i oförändradt skick. Flere af Kammarens ledamöter instämde häruti.

Herr Magnell: Ehuru mycket vore att säga rörande sambandet emellan de klassiska språken, och det olämpliga i att störa detta samband, vill jag dock icke dermed upptaga Kammarens tid, emedan ett ordande derom skulle vara onödigt med afseende å dem, som äro förtrolige med frågan, och onyttigt i afseende å dem, som icke äro hemmastadde på det klassiska området.

Ett vill jag blott bedja om, nemligen att läroverken icke måtte åläggas såsom en skyldighet att under dispenstimmarne sysselsätta dem, som äro befriade från läsning af Grekiska språket. Vi skulle då genast komma in på de förut så mycket omtvistade 3 linierna, och följderna skulle blifva, att lärarestyrkan måste ökas vid läroverken, synnerligen vid de femklassiga, der den redan befunnits otillräcklig.

Jag hade önskat, att man föreslagit, att dispenserad yngling skulle af målsman, efter samråd med rektor, skaffas sysselsättning, och att det väl skulle vara läroverken medgifvet men ej ålagdt såsom en skyldighet att under fritimmarne sysselsätta lärjungerna.

Herr Otterström: Den siste värde talaren syntes mig sträfva just till det resultat, som motionären åsyftat, och jag föreställer mig derföre, att ett tillägg i den syftning, han påpekat, skulle vara vida bättre än det af Herr Hedlund föreslagna. Ehuru rektor naturligtvis måste hafva sitt ord med i laget, då det är fråga om att sysselsätta en från Grekiska språket dispenserad yngling, så tror jag lika med den siste talaren, att det ej är lämpligt ålägga rektor att anskaffa denna sysselsättning, emedan lärarekrafterna vid undervisningsverken äro allt för otillräckliga. Bäst vore derföre, om motionärens förslag blefve antaget utan de af Utskottet deri gjorda modifikationer.

Herr A. V. Nilsson: Med tillfredsställelse erfar jag, att alla de talare, som uppträdt, äro ense om att gilla sjelfva hufvudfrågan, eller förslaget om Grekiska språkets valfrihet; och som jag deltagit i ärendets behandling i Utskottet och biträdt Utlåtandet, så är min åsigt i frågan också tillräckligt angifven, hvarföre jag nu inskränker mig till att instämma med Herr Leffler.

Jag vill endast säga ett par ord med afseende å Herr Magnells yttrande. Han ausåg, att man ej borde ålägga rektor att bereda sysselsättning under dispenstimmarne åt de lärjungar, som vunnit befrielse från studiet af Grekiska språket. Det torde dock kunna ifrågasättas, huruvida det är rättvist, att målsman skall nödgas utom läroverket bekosta undervisning för en dispenserad yngling. Om t. ex. i en klass af 25 ynglingar,

som läsa latin, 5 anmäla sig att läsa Grekiska och 20 begära att derifrån befrias; är det väl billigt att afseende blott fästes på dessa 5, och att de öfrige 20 hänvisas att, bäst de kunna, utom läroverket skaffa sig i stället annan undervisning mot betalning? Skulle, hvilket jag ingalunda vill förordna, någon åtskilnad göras, så vore det väl mera rättvist, att de till antalet färre *icke dispenserade* åläggas att sörja för, huru de utom skolan må kunna erhålla undervisning i Grekiska.

Vidare anfördes icke; och Utskottets i förevarande Utlåtande afgifna förslag bifölls.

§ 11.

Företogs ånyo till behandling Andra Kammarens Tillfälliga Utskotts (N:o 1) Utlåtande N:o 5 (i samlingen N:o 19), öfver Herr Sven Hanssons motion, N:o 257, om ändring af 6 § 3 mom. i 1842 års folkskolestadga.

Härvid yttrade

Herr Bergström: Det är ej min mening att motsätta mig en förändring af det nu brukliga valsättet, hvilket med skäl kan erkännas vara olämpligt; men en förändring deri kan icke tillvägabringas på det sätt, Utskottet föreslagit. Den nuvarande lagbestämmelsen gäller både stad och land, hvaremot den af Utskottet föreslagna grund för utöfvande af rösträtt vid utseende af skollärare efter fyrktalet förekommer endast på landet. Genom antagande af Utskottets förslag skulle någon röstgrund för städerna ej vidare komma att finnas. Det duger ej att på detta sätt ställa ett special-stadgande i stället för ett generelt. Jag hemställer därför, på det rättelse i uppgifna afseendet måtte ske, att ärendet till Utskottet återremitteras.

Herr Johan Olsson: Jag anser den af Utskottet föreslagna röstgrunden ej lämplig, emedan inom åtskilliga församlingar personer finnas, som ega ett obetydligt hemmantal, men deremot, såsom egare till tegelbruk, ångbrännerier och maskinerier med mera dylikt, blifvit uppskattade till ett högt fyrktal. Skulle nu röstas efter fyrktal, så bleve följden den, att dylika personer, som stundom utgöra hälften eller två tredjedelar af församlingens fyrktalssumma, skulle kunna tillsätta skollärare, emot den gemensamma önskan hos församlingens fleste hemmansegare, som dock utgöra pluraliteten af folket. Af denna anledning yrkar jag afslag å Utskottets hemställan, och att röstgrunden i stället måtte blifva efter hemmantalet, hvilket ock i många kommuner utgör lönegrunden, åtminstone i mitt kommittentskap; hvarvid jag likväl förutsätter, att ordföranden i skolstyrelsen icke må tilläggas större rösträtt än efter sitt hemmantal, om han sådant disponerar.

Herr Sven Hansson: Jag vill visserligen icke motsätta mig en återremiss af Utlåtandet, ehuru jag ej vet hvartill det skulle gagna, då det af Utskottet föreslagna valsättet är ungefär detsamma, som förut varit brukligt, och enda egentliga förändringen består deri, att rösträtten för

ordförande i skolstyrelsen ändras. Förslaget är af sådan beskaffenhet, att det talar för sig sjelft, och icke lærer behöfva något förord, för att vinna Kammarens bifall.

Herr Orre: Jag vill endast upplysa, att i den domsaga, der jag är bosatt, förhållandet är af enahanda beskaffenhet, som Herr Johan Olsson anmärkt beträffande sin hembygd; ty under det fyrktalet i den ena socknen sammanlagdt uppgår till blott 900 fyrkar, så är i en angränsande socken en enda bruksegare taxerad till 3,100 fyrkar. Att under sådana förhållanden det af Utskottet föreslagna valsättet är ganska olämpligt faller af sig sjelft; och yrkar jag derföre afslag å Utskottets hemställan.

Öfverläggningen var slutad; och förevarande Utlåtande blef, sedan proposition på bifall besvarats med nej, till Utskottets förnyade handläggning återförvisadt.

§ 12.

Föredrogs ånyo Andra Kammarens Tillfälliga Utskotts (N:o 1) Utlåtande N:o 6 (i samlingen N:o 20), angående Herr G. v. Proschwitz' motion (N:o 278) om tillägg i stadgan för rikets allmänna elementarläroverk.

Utskottets förra hemställan:

Härvid yttrade

Herr Hollander: Ehuru jag fullkomligt gillar Utskottets åsigt, att en yngling med fullgoda betyg bör kunna, oberoende af inträdesexamen, flyttas från ett läroverk till ett annat, tror jag dock, att detta önskvärda resultat ej kan vinnas, om ett stadgande utfärdas så formuleradt, som Utskottet föreslagit. Det finnes nemligen icke i nu gällande skolstadga någon bestämmelse rörande hvad med "fullgodt klassflyttningsbetyg" menas. Följden deraf har ock blifvit, att detta uttryck tolkas olika vid de särskilda läroverken, och att helt andra grunder tillämpas vid klassflyttingarne vid ett läroverk, än vid ett annat. Skolstadgan föreskrifver nemligen blott, att lärjunge, för att uppflyttas, skall kunna "nöjaktigt" redogöra för de pensa, som i klassen blifvit genomgångna. Under sådana förhållanden lærer det ej låta sig göra att utan närmare bestämmelser införa ett sådant stadgande, som Utskottet föreslagit, utan tillåter jag mig att göra ett tillägg dertill, hvarigenom jag tror att all villrådighet kan undanrödjas. I stället för de af Utskottet begagnade orden: "*efter enahanda grunder*" etc. föreslår jag att detta uttryck må begagnas: "*efter vissu allmänna, af Kongl. Maj:t bestämda grunder för flyttning klasserna emellan.*" Och hemställer jag att denna redaktionsändring måtte af Kammarerna bifallas.

Herr Leffler: Jag kan alldeles icke instämma i den siste talarens yttrande, hvad flyttningen från det ena läroverket till det andra beträffar, och anser att de bestämmelser, Utskottet i detta fall föreslagit, äro fullt ut lika ändamålsenliga, som dem han projekterat. Utskottet hemställer, att den ifrågasatta uppflyttningen må ske efter enahanda grunder, som

gälla för läroverkets egna lärjungar, då lärjungen företer *fullgodt klassflyttningsbetyg* från annat läroverk. Såsom gammal skolkarl kan jag ej tolka detta uttryck annorlunda, än att dermed menas, att lärjungen skall vara *godkänd* i alla läroämnen, och jag anser denna tolkning så naturlig och nödvändig, att jag föreställer mig att alla lärare derom böra vara ense. Jag finner därför icke någon betänklighet vid att antaga Utskottets förslag.

Många af Kammarens ledamöter hördes häruti instämma.

Vidare anfördes icke; och Utskottets förslag bifölls.

Utskottets sednare hemställan.

Bifölls.

§ 13.

Anmälades och bordlades:

Konstitutions-Utskottets Utlåtande N:o 5;

Bevillnings-Utskottets Betänkande N:o 8;

Banko-Utskottets Memorial och Utlåtanden N:is 9—14;

Lag-Utskottets Utlåtanden N:is 44—52;

Andra Kammarens Tiltälliga Utskotts (N:o 6) Betänkande N:o 21 och Utlåtande N:o 22.

Förslag till Riksdagens underdåniga skrivelser till Kongl. Maj:t N:is 6—10.

§ 14.

Upplästes och godkändes protokollsutdrag angående de under §§ 3, 4 och 5 i detta protokoll antecknade ärenden.

Sammanträdet afslutades klockan $\frac{1}{2}$ 12 e. m.

In fidem
H. Husberg.